

Laabaau jiiida iyi Matie í kə

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña

(Cə Luku 3:23-28)

¹ Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña wee. Jesu Kirisii í je təkui Davidi, nə Davidi mə wa je təkui Aburahamu.

² Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki məi í bí Zakəbu. Zakəbu məi í bí Zuda do igbāe do ifəe ña.

³ Zuda do Tamaa aboe aña məi à bí Faresi do Zara. Faresi mə í bí Esiromu. Esiromu mə í bí Aramu.

⁴ Aramu mə í bí Aminadabu. Aminadabu mə í bí Nasō. Nasō mə í bí Salamə.

⁵ Salamə do Rahabu aboei à bí Boazi. Boazi mə do Rutu aboei à bí Obedi. Obedi mə í bí Izai.

⁶ Izai mə í bí Davidi iyi í na í je ilaaluu.

Davidiu mə í bí Salomə. Iyei Saloməui í je aboi Urii iyi Davidi í sou.

⁷ Salomə mə í bí Roboamu. Roboamu mə í bí Abia. Abia mə í bí Azafu.

⁸ Azafu mə í bí Zozafati. Zozafati mə í bí Zoram. Zoram mə í bí Oziasi.

⁹ Oziasi mə í bí Zoatamu. Zoatamu mə í bí Akazi. Akazi mə í bí Ezekia.

¹⁰ Ezekia mə í bí Manasee. Manasee mə í bí Amə. Amə mə í bí Zoziasi.

¹¹ Zoziasi mə í bí Zekonia do ifəe ña si waati iyi ilaalui Babiləni, ilu nla, í je inei Izireli ña igū í neò ña si iləe.

¹² Si anyii iyi à neò ña ikpa Babiləni ñoi Zekonia í bí Salateli, nə Salateli mə í bí Zorobabeli.

¹³ Nə Zorobabeli mə í bí Abiudu. Abiudu mə í bí Eliakimu. Eliakimu mə í bí Azə.

14 Azɔɔ mɔ́ í b́í Sadɔku. Sadɔku mɔ́ í b́í Akimu. Akimu mɔ́ í b́í Eliudu.

15 Eliudu mɔ́ í b́í Eleazaa. Eleazaa mɔ́ í b́í Matani. Matani mɔ́ í b́í Zakɔbu.

16 Nɔ́ Zakɔbu mɔ́ í b́í Zozɛfu mɔ́kɔi Maari, nɔ́ Maari mɔ́i í jɛ iyɛi Jesu iyɛi à ya kpe Kirisi.

17 Bɛɛbɛi si dimi nɔ́au hai waatii Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tɔ́ku ikã ikã maatɛɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyɛi à bɔ̀ɔ̀ nɔ́ Babilɔ́ni tɔ́ku ikã ikã maatɛɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai waati iyɛi à bɔ̀ɔ̀ nɔ́ Babilɔ́niu ku naa si waati iyɛi à b́í Jesu iyɛi à ya kpe Kirisi tɔ́ku ikã ikã maatɛɛi í wɛɛ má.

Kubí Jesu Kirisi

(Cɔ́ Luku 2:1-7)

18 Yaase bei à b́ìɔ́ Jesu Kirisi wee. Hai waati iyɛi Maari í wɛɛ mudɛɛi à mua Zozɛfu. Amma hee a maá tɔ́tɔ́ sɛɛ Maari í nɛ así do gbugbái Hundiɛi Ilaaɔ́.

19 Zozɛfu mɔ́kɔɛu wee inɛ dee deei. Kù bi nɔ́u ku dasi Maari anyɔ́ si bantuma. Na nɔ́i í ce í dasi idɔ́ nɔ́u ku kɔ́siɛ si asii.

20 Si bei wa lasabu bɛɛbɛ nɔ́i amalekai Aɔ́ Lafɛɛ í naa í sɔ́ɔ́ si ala í ni, Zozɛfu, awɔ́ tɔ́kui Davidi ilaaluu, maà ce nɔ́i i so Maari, mudɛɛ iyɛi à muɛu. Dasie kpasɛ. Así iyɛi í nɛu bɛ, do gbugbái Hundiɛi Ilaaɔ́i.

21 Á b́í ama inɛmɔ́kɔ́ nɔ́ i sɔ́ɔ́ Jesu. Nɔ́ui á faaba inɛɛ nɔ́ hai si dulum du nɔ́.

22 Mii nɔ́u ihɛ fei í cei ku ba ide iyɛi Aɔ́ Lafɛɛ í tako í sɔ́ walii Ezai ku sisia inɛ nɔ́u ku kɔ́,

23 iyɛi í ni,

Mudɛɛ gɔ́ iyɛi kù mà mɔ́kɔ́ á na ku nɛ así.

Á b́í ama inɛmɔ́kɔ́,

Nɔ́ a kpoo Emanuɛli.

Yaasei iriui í jɛ Ilaaɔ́ í wɛɛ do awa.

²⁴ Iyi Zozefu í jì ηοι í ce bei amalekau í sṵṵ, í dasi Maari kpasḗε.

²⁵ Amma ηηαḵ à kù tṵtṵṵ sḗε hee í koo í bíḵ ama inemṵkṵε. Nṵ Zozefu í sṵṵ Jesu.

2

Woo mà ηα à naa Jesu ku cṵ hai nunui daakṵ

¹ À bí Jesui Betelehemu si ilei Zudee si waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíε woo mà yaasei andaiya gṵ ηα à naa Zeruzalemu hai nunui daakṵ,

² nṵ à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ηα iyi à bí nsei u í wa. Hai nunui daakṵ à ye andaiyaε í fita, ηοι à naa ku tṵṵε.

³ Iyi amanlu Herodu í gbṵ ideu, ηοι inṵε í fṵ, beεbe mṵi inei Zeruzalemu ηαυ fei inṵ ηηα í fṵ.

⁴ Nṵi í tṵtṵṵ inε ngboi woo weei Ilaaḵ ηα do woo kṵ inε ηα si wooda ηα fei nṵ í bee ηα tengi bii à ni aa bí Inε iyi Ilaaḵ í cicau.

⁵ Nṵi à jεaa à ni, Betelehemui si ilei Zudee domi beεbei walii Misee í tako í kṵṵ wo,

⁶ í ni,

Ilaaḵ í ni,

Inε inei Betelehemu ηα, si ilei Zudee,

Ntṵ ntṵ, ilu nηε kù kere si ilu nlai Zudee ηα fei,

Si na iyi í jṵ hai si ilu nηei ilaaluu á fita

Inε iyi á gbṵ inei Izireli, inem ηα.

⁷ Nṵi Herodu í jṵ à kpe woo mà ηαυ do asii, í bee ηα si waati iyi andaiyaυ í fita dee dee. Nṵ à sṵṵ.

⁸ Iyi í gbṵ beεbe nṵ í sṵ ηα í ni a bṵ Betelehemu a koo a bee yaasei amau wa sṵa sṵa. Bii à yṵṵ nṵ a nyi wa a naa a sṵ nηu ku ba nηu mṵ nηu koo gulea.

⁹ Iyi à gbɔ ideeu à tã, η̄ɔi à dasi kpãa. Nɔ andaiya iyi à tako à ye hai nunui daakɔu í nyi í cua n̄ɔa má hee tengi bii amau í wa, í bei í leekí lele be cau.

¹⁰ Iyi à ye andaiyau í leekí beεbe, η̄ɔi idɔ n̄ɔa í d̄ɔ hee í caa.

¹¹ Nɔ à lɔ ile be η̄ɔi à ye amau do Maari iyeε. Nɔ à gule à tɔεε. Nɔ à fũ bɔgɔi amani n̄ɔa à nya wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku d̄ɔ inunu iyi à ya kpe miru.

¹² Si anyie Ilaaɔ í s̄ɔ n̄ɔa si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à neò ilei ide n̄ɔa.

Zozefu n̄ɔa à sa à ne ilei Ezibiti

¹³ Iyi woo mà n̄ɔa à to anyi à ne, nɔ amalekai Aɔ Laf̄εε í naa bi Zozefu si ala í ni, dede i so amau do iyeε í sa i neò n̄ɔa ilei Ezibiti, domi Herodu á de amau ku kpa. I koo i buba be titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi wa má n̄ɔa.

¹⁴ Na η̄ɔi í j̄ɔ Zozefu í dede idũ í so amau do iyeε í neò n̄ɔa Ezibiti.

¹⁵ Bei à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi be í cei ku ba ide iyi Aɔ Laf̄εε í s̄ɔ waliie ku sisia ine n̄ɔa ku kɔ, si bei í ni, hai Ezibitii ñ kpe amam wa.

À kpa ama keeke n̄ɔa

¹⁶ N̄ɔi amanlu Herodu í ye iyi woo mà andaiya n̄ɔa à lele n̄ɔui, η̄ɔi idɔε í k̄ɔ jiida jiida. N̄ɔi í ce dooi waati iyi woo mà n̄ɔa à ye andaiyau í fita, η̄ɔi í j̄ɔ à koo à kpa ama inemakɔ kpɔtɔɔ n̄ɔa hee ku koo si do amai ad̄ɔ minji n̄ɔa fei si ilui Betelehemu do ilεεkoε n̄ɔa fei.

¹⁷ Beεbei ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

18 À gbɔ anu ku dɔ si ilui Rama.
 À gbɔ inɛ ɲa à kpata,
 À waa cã buubuu.
 Asee, Raseli wa kpata na irii amaɛ ɲa.
 Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,
 Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu
 Si na iyi í jò amaɛ ɲa a kù wɛɛ má.

Zozefu ɲa à baa hai ilei Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ɲɔi amalekai Aɔ Lafɛɛ
 í naa bi Zozefu si ala ilei Ezibiti bɛ,

20 í ni, dede i so amau do iyee i nyiò ɲa ilei Izireli.
 Inɛ ɲa iyi à waa de amau ku kpa à ku.

21 Nɔ Zozefu í dede í so amau do iyee à nyi ilei
 Izireli má.

22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai baaɛ
 Herodu si ilei Zudee, ɲɔi wa ce nɔi ku bɔ ku buba
 bɛ. Nɔ Ilaaɔ í sɔɔ si ala má í ni ku bɔ ilei Galilee. Nɔi
 í tekí í bɔ Galilee si bei Ilaaɔ í sɔɔ.

23 Nɔ í koo í buba Nazareti. Bɛɛbei ideɛ walii ɲau í
 kɔ, si bei à ni aa kpoo inɛi Nazareti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbei, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce
 waazo si gbabuɛi Zudee.

2 Í ni, i kpaasi idɔ nɲɛ ɲa domi waati í maai iyi
 Ilaaɔ á na ku jɛ bommaɛ.

3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í ni,
 À gbɔ imui inɛ gɔ wa dɔ anu si gɔɔɔ wa ni,
 I teese kpãai Lafɛɛ ku tɛ ɲa.

⁴ Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpoockpo, nɔ wa dɪ santikii bata. Ketengbo do nyikɔi sakoi í je ijɛɛ.

⁵ Nɔ inɛ ɲa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei do hai ilu ɲa iyi à wa cingaaí idoi Zuudɛɛu fei.

⁶ À ce tuubai dulum du ɲa nɔ à jò Zãa í dasi ɲa inyi si idoi Zuudɛɛu.

⁷ Farisi do Sadusi ɲa mɔ à waa naa bi tɛɛ aɲa nkɔɔ nkɔɔ ku ba ku dasi ɲa inyi. Iyi Zãa í yɛ ɲa ɲɔí í sɔ ɲa í ni, inɛ inɛ buu ɲa bei njo wukuku, yooi í sɔ ɲe í ni i saa idɔɔkɔi Ilaaɔ iyi í maaí wa.

⁸ Na nɲu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ɲa.

⁹ I maà tamaa mà aa ba faaba ɲa si na iyi í jò ì ya maa ni ì je tɔkui Aburhamu ɲa. An sɔ ɲɛ, Ilaaɔ á yɔkɔ ku so kuta ɲau ihɛ ku ce ɲa tɔkui Aburhamu ɲa.

¹⁰ Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui j̄i. Na nɲu, j̄i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

¹¹ Amu inyii ñ wa n dasi ɲe ku ba ku je seɛdai idɔ ku kpaasi nɲɛ, amma inɛ gɔ á na ku naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù to baa ñ bɔ baataɛ. Nɲui á da nɲɛ si Hundei Ilaaɔ do ina.

¹² Wa mu mii ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku kpã bileeu bii à kpoockpɔɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu

(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

¹³ Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai ilei Galilee nɔ í bɔ idoi Zuudɛɛ ku ba Zãa ku dasiɛ inyi.

14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi n̄ɲu inyi, ɲɔi Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì ne kpãa i dasim inyi, nɔ beirei í ce ì waa naa bi tom.

15 N̄ɔi Jesu í jɛaa í ni, jò ku ce bɛɛbɛ titã, domi bɛɛbɛi à ne ka ce ka ceò mii iyi Ilaaõ í bi fei. Nɔ Zãa í jɛ.

16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ gɔbakã Jesu í fita wa hai si inɔ inyi. N̄ɔi lelei Aõ í c̄i nɔ Zãa í yɛ Hundei Ilaaõ wa de siɛ wa bɛi ankasiidi.

17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, inɛ ihɛi í jɛ Amam. N̄ buu jiida jiida, siɛi inɔ didõm fei í ya wa.

4

Seetam í lɛɛ Jesu

(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii n̄ɲu, ɲɔi Hundei Ilaaõ í bɔò Jesu si gbabua ku ba Seetam ku lɛɛɛ.

2 N̄ɔi Jesu í ce anu ku d̄i dasã ciiji do idũ ciiji, si anyiɛ nɔ ari wa kpaa.

3 N̄ɔi Seetam woo lɛɛu, í naa siɛ í ni, bii awɔu Amai Ilaaõi do ntɔ, jò kuta ɲau ihɛ a kpɔò p̄ɛɛ.

4 N̄ɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaõ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ije n̄ɲu akã, amma á maa wɛɛi na ide iyi Ilaaõ wa fɔ fei.

5 Nɔ Seetam í bɔòɛ Zeruzalemu, ilu kumáú, nɔ í gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛi Ilaaõu.

6 N̄ɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaõi, fo i dingaa ile, domi kukɔi idei Ilaaõ í ni, Ilaaõ á na amalekaɛ ɲa wooda na iriɛ a maa degbɛɛ, Nɔ a maa muɛ si awɔ Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.

7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaõ í ni má, maà ti i sii Aõ Lafɛɛɛ.

⁸ Si anyii n̄̄u, Seetam í b̄ò Jesu hee antai iri kuta nla ḡo má n̄o í nyisie bommai andunya fei do amboe n̄̄a.

⁹ N̄o í ni, bii ì gule ì t̄ò̄m, mii η̄au ih̄ē fei an muεε.

¹⁰ N̄o Jesu í j̄εaa í ni, sekεε bε Seetam. Kuk̄oi idei Ilaaḏ í ni, Aḏ Laf̄ēēi aa t̄ò̄, n̄o i wεε na irii n̄̄u ak̄ā.

¹¹ N̄̄oi Seetam í bei í sekεε hai bi tεε, n̄o amaleka η̄a à naa à sobie.

Jesu í sinti icεε Galilee

(C̄o Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

¹² N̄̄oi Jesu í gb̄o à ni à mu Z̄āa à dasie piisḏo. N̄o í sinda í nyi ilei Galilee.

¹³ Amma iyi í to Nazareti, k̄u buba bε, Kap̄er̄anumui í koo í buba, ilu iyi í wa k̄ok̄oi tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilei Zabulḏo do Nefitali.

¹⁴ Iyi bε í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í f̄ou ku k̄o waati iyi í ni,

¹⁵ Inei Zabulḏo do inei Nefitali η̄a,
Aη̄a iyi à wa k̄ok̄oi kp̄āa iyi wa b̄o Tenku,
Aη̄a iyi à wa ikpa icei idoi Zuud̄ēεu,
Aη̄a iyi à wa ilei Galilee bii dimi mmu η̄a à wa,

¹⁶ Aη̄a iyi à wa si ilu kuku wo,
Aη̄ai à ye inya kumá nla nla.
Aη̄a iyi à wa si ile bii iku do ilu kuku í wa,
Aη̄ai inya kumá í naa si.

¹⁷ Hai waati bεεbei Jesu í sinti ku waazo, í ni, i kpaasi id̄o n̄̄ε si na iyi í j̄ò waati í maai wa iyi Ilaaḏ á jε bommaε.

Jesu í kpe s̄ōk̄o mεε ḡo η̄a

(C̄o Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajə n̄ju ɔ Jesu wa ne si it̄i tenku iyi à ya kpe Galilee, n̄i í ye s̄ok̄o minji ɔ n̄a, Sim̄o iyi à ya kpe Piεε do if̄ε Anderee, à waa le taaɔ si in̄o tenkuu.

19 N̄o í s̄ n̄a í ni, í toom wa n̄a, n̄o an ce n̄e woo d̄εd̄ε in̄e n̄a iyi aa j̄e ti Ilaađ.

20 Be gbakã à j̄ taaɔ n̄a n̄a à tooε.

21 Iyi í to waju n̄o í ye in̄e minji ɔ n̄a má, Zaaki do Zãa if̄ε, amai Zebedee n̄a. In̄e n̄au à wa si ak̄oi inyi ɔ do baa n̄a, à waa teese taaɔ n̄a n̄a. N̄o Jesu í kpe n̄a.

22 Be gbakã ān̄a m̄o à j̄ ak̄ou do baa n̄a à waa tooε.

23 N̄o Jesu í dabii si ilei Galilee fei wa k̄o in̄e n̄a si cio ile bii Zuifu n̄a à ya ce kut̄t̄o n̄a n̄a, wa sisi n̄a laabaau jiida si bei Ilaađ wa ce s̄olu ku na ku j̄e bommaε, n̄o í j̄ in̄e n̄a à waa ba iri si b̄o dimi ikã ikã n̄a n̄a fei.

24 N̄o baaue í fangaa bii fei si ilei Siri fei, hee in̄e n̄a à wasi ku naađ b̄o n̄a n̄a wa bi t̄ε. In̄e n̄a iyi à ne dimii b̄o ikã ikã fei do in̄e n̄a iyi à ne wahalai ara kuro nkp̄o do in̄e n̄a iyi in̄e in̄ōko n̄a à mu, do in̄e n̄a iyi à waa ce b̄oi cukuuna do wεεge n̄a, à naađ ān̄a fei wa bi t̄ε, n̄o í j̄ ān̄a fei à ba iri.

25 N̄o zamaa nkp̄o ɔ í too fitie wa hai ilei Galilee do hai ilui Zeruzalemu do ilei Zudee hee do icei idoi Zuud̄εu bii Ilu M̄εwa n̄au à wa fei.

5

*In̄o did̄o nt̄o nt̄o
(C̄o Luku 6:20-23)*

1 Iyi Jesu í ye zamaau n̄i í koo í ɔ iri kuta ɔ í buba. N̄o m̄c̄ε n̄a à naa à t̄t̄o siε.

2 N̄o í l̄si cio ku k̄o n̄a si.

Si cioeu í ni,

³ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à waa tɔɔ Ilaaõ do ara kukaye,

Domì aηai à jε inei bommai Ilaaõ ηa.

⁴ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à waa kpata,

Domì Ilaaõì á tũ idɔ nηa.

⁵ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi daa nηa í dõ,

Domì aηai aa ne ileu fei.

⁶ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à waa gbɔ ari do agbei mii iyi Ilaaõ wa bee,

Domì Ilaaõ á jò a yo.

⁷ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à ya ne araarei ine ηa,

Domì Ilaaõ mɔ á ne araare nηa.

⁸ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi idɔ nηa í má,

Domì aa ye Ilaaõ.

⁹ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à waa ce icεi laakai ku sũ,

Domì Ilaaõ á kpe ηa amaε ηa.

¹⁰ Ilu ino didõ ηai ine ηa iyi à kpã ηa iju si na iyi í jò à waa ce mii iyi Ilaaõ í bee ηa,

Domì aηai à jε inei bommai Ilaaõ ηa.

¹¹ Inε ilu ino didõ ηai, bii à waa bu ηe nɔ à waa kpã ηe iju nɔ à waa má ηe laalo baa yooma fei na irim.

¹² I jò i nyaanyi i wεεò ino didõ nla nla ηa si na iyi í jò riba iyi à jile nηe leleaõ í la. Ntɔ ntɔ beεbei à kpã walii ηa iyi à cua nηe ηau mɔ iju.

Mɔndai imu do ti inya kumá

(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

¹³ Nηi Jesu í sã ηa má í ni, inεi ì jε imu si inoi inei andunya ηa. Bii didõì imu í ku, mii aa dasi ku jò ku dõ má. Í gbe de a nikãε, nɔ ine ηa a tεεεε.

¹⁴ Nɔ inεi ì jε inya kumái andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji.

15 A ci ya má fitila a biiε do caka. Amma à ya kɔaεi tengi bii á má inya, inεi kpasẽ fei ku yeò ilu.

16 Bεεβε mɔi i jò inya kumá nηε ku má si wajui inε ηa ku ba a ye kookoosu jiida nηε ηa nɔ irii Ilaaɔ Baa nηε iyi í wa lele ku nε amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa bei ñ naa woodai Moizi do cioi walii ηau ku kpai. Aawo, ñ naa ku kɔɔi.

18 Ntɔ ntɔ, hee lele do ilε koo tãò, baa wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndεε ku kɔi.

19 Na nηu, inε iyi í kua wooda, baa bii í je icu akã keeke gɔi, nɔ í sɔ inε gɔ ηa mɔ í ni a ce bεεβε, aa kpe lafɛε inε iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ. Amma inε iyi wa jirimae nɔ wa kɔ inε gɔ ηa mɔ si, aa kpe lafɛε inε nla si bommai Ilaaɔ.

20 Ñ wa n sɔ ηei, i kaa je inεi bommai Ilaaɔ ηa bii kù je ì ce mii iyi Ilaaɔ í bee ηε ηa í re woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηau.

Idei idɔɔkɔ

21 Jesu í sɔ ηa má í ni, ì gbɔ ηa iyi Moizi í sɔ bala nηε ηa í ni, i maà kpa inε, nɔ inε iyi í kpa inε fei aa bɔòε si wajui woo kiiti ηa a nyisiε bɔnε.

22 Amma amu, an sɔ ηε, inε iyi wa ce idɔɔkɔ do kpaasiε aa bɔòε si wajui woo kiiti ηa a kpãa iju, nɔ inε iyi wa cɔ kpaasiε nfe aa kiitiε si wajui inε ngbo ηau, inε mɔ iyi wa cɔ kpaasiε nnyei á lɔ si ina iyi ci ya kuu.

23 Na nηu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ wa bi kuwee nɔ bei ì ye gigi iyi kpaasiε gɔ wa mu taaleε,

24 Jò amuaeu bi kuweeu be titã, i koo i teese ideu gbakã, awo do kpaasie. Si anyie, i bei i nyi wa i cea Ilaaõ amuae.

25 Bii í je inε gɔ wa bɔ̀ɔ ile kiiti na ideu gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awo do lafẽε i gbasi nje ku ba ku maà dasie awo wo kiiti. Bii kù je beεbe, woo kiitiu á dasie si awo zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasie ile piisɔ.

26 Ntɔ ntɔ ñ wa n sɛei, bii à dasie piisɔ, bii i kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Idei sakara

27 Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í ni, i maà ce sakara.

28 Amma amu, an sɔ ñε, awo inεmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee binεε í dede, ì ce sakara mbe tã si idɔε.

29 Na ññu, bii iju njeεi wa dasie dulum, nyaa i nyɔɔ ku j̄ie. Á tiaε i nyɔ ikɔ akã arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku.

30 Bii í je awo njeεi wa dasie dulum, buu i nyɔɔ ku j̄ie. Á tiaε i nyɔ ikɔ akã arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi

(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

31 Nɔ Jesu í sɔ ña má í ni, Moizi í ni, inε iyi wa kɔsi aboε á náa tiaí nje kukɔsii.

32 Amma amu, ñ wa n sɔ ñε, inε iyi í kɔsi aboε nɔ kù je na sakara, mɔkɔu í dasie sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

33 Jesu í sɔ ña má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í sɔ bala ññε ñau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aõ Lafẽε ì ni aa ce, jò i coo.

³⁴ Amma amu, n̄ wa n s̄ ñ ηει, i maà ya ce kugbasi ηa pai. I maà ya gbasi do lele ηa domi batai bommai Ilaaḡi.

³⁵ N̄o i maà ya gbasi do ilɛ ηa, domi bi ku lesi isɛɛi. N̄o i maà ya gbasi do Zeruzalemu ηa domi ilui Ilaaḡ amanlu nlaui.

³⁶ N̄o i maà ya gbasi do iri n̄ηɛ ηa si na iyi í j̄ò i kaa ȳok̄o i f̄uuta baa ntoi iri ak̄a n̄ηɛ hee ma jɛ i j̄ò ku d̄u ηa.

³⁷ I j̄ò ide ku f̄o n̄ηɛ ku jɛ nt̄o. Bii ì ni ooi ku jɛ oo do nt̄o, bii aawo m̄ai, ku jɛ aawo. Iyi aa lesi ant̄aɛ bebeɪ fei ηa, hai bi Seetam ine laal̄bui wa naa.

*Idei laal̄o ku s̄a
(C̄o Luku 6:29-30)*

³⁸ Jesu í s̄o ηa má í ni, ì gb̄o ηa iyi Moizi í f̄o wo í ni, ine iyi í nya ijui ine ḡo, aa nya ti n̄ηu m̄o. Ine m̄o iyi í ce inyii ine ḡo, aa ce ti n̄ηu m̄ai.

³⁹ Amma amu, n̄ wa n s̄o ηει, i maà ya s̄aa ine laal̄o iyi í ce n̄ηɛ. Bii ine í sambal̄aɛ si n̄jɛ, toa cangau má.

⁴⁰ Bii ine ḡo í b̄òðe kiiti ku ba ku gba danzigie, naa kumbooɛ m̄o má.

⁴¹ Bii ine ḡo í tilasiɛ i soa n̄ηu aso i neò zakai kilo ak̄a, so i neaa ku to kilo minji gbak̄a. *

⁴² Bii ine ḡo í t̄òɛ mii ḡo, muaa. Bii ine ḡo í n̄àa mii ḡo ku k̄aaye bi t̄ɛɛ, maà k̄o.

*Idei mb̄ɛɛ ηa ku bi
(C̄o Luku 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Jesu í ni má, ì gb̄o ηa iyi Moizi í f̄o wo í ni, bi kpaasiɛ, n̄o i cé mb̄ɛɛɛ.

---

* **5:41 Bii ine ḡo í tilasiɛ i soa n̄ηu aso** Waati beɛbe, inei Romu ηai à waa jɛ ine ngboi ilɛu. N̄o akawe n̄ηa ηa do sooge n̄ηa ηa à ne kp̄aa a tilasiò ine ḡo ku so n̄ηa aso.

44 Amma amu, n̄ wa n s̄õ ηει, i ya bi mbεε nηε ηα, n̄ i ya cea inε ηα iyi à waa kpã ηε iju kut̄õ ηα.

45 Bii ì waa ce bεεβε ηα ì waa nyisi inε ηα iyi ì jε amai Ilaaõ Baa nηε iyi í wa lelei, domi Ilaaõ í j̄ò inunue wa má inya si inε jiida do si inε laalõ ηα. N̄ó í j̄ò ij̄i wa r̄õa inε ηα iyi à waa ce id̄õbie hee do bi inε ηα iyi a kù waa coo fei.

46 Bii inε ηα iyi à bi ηε aηa akãi inε m̄ò ì bi ηα, to, riba yoomai aa ba ηα. Baa woo gba fīai l̄empoo ηα m̄ò à ya ce dimie.

47 Bii kpaasi nηε ηα aηa akãi ì ya ce f̄õ ηα, to, inε m̄ò yooi ì tia ηα. Baa hai dasi Ilaaõ naane ηα m̄ò à ya ce bεεβε.

48 Na nηu, i j̄ò jiida nηε ku k̄õ bei ti Ilaaõ Baa nηε iyi í wa lele í k̄õ.

6

Idei amua ku cea ilu are ηα

1 Jesu í f̄õ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaõ í j̄ile nηε, i ya ce laakai ηα i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba inε ηα a ȳõ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa nηε iyi í wa lele.

2 Na nηu, bii ì waa mua ilu are ηα nḡõḡõ ηα, i maà ti i cã kεσεεδε bei ilu muafiti ηα à ya ce. À ya ce amua nηα ηai si ile bii à ya ce kut̄õ ηα do si kpãa ηα ku ba inε ηα a saabu ηα. Nt̄õ nt̄õ, inε nηu ηα à ba riba nηα fei tã.

3 Amma inε, waati iyi ì waa mua ilu are ηα nḡõḡõ ηα, i maà j̄ò aw̄õ canga nηε ku mà mii iyi aw̄õ n̄j̄eu wa ce,

4 ku ba amua iyi ì waa ce ηα i coo si afei inε minji. N̄ó Ilaaõ Baa nηε iyi wa ye mii fei á sã nηε ribaε.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

⁵ Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ɲa i maà ya ce bei ilu muafiti ɲa à ya ce. À ya bi aɲa a leekí a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutɔɔ ɲa do bi tafa ɲa ku ba inε fei ku ye ɲa. Ntɔ ntɔ, inε nɲu ɲa à ba riba nɲa fei tã.

⁶ Amma inε, bii ì waa ce kutɔɔ ɲa, i lɔ hee ilaawa i cɔmbo ɲa, i tɔɔ Ilaaɗ Baa nɲε be tengi bii inε gɔ kù waa ye ɲε, nɔ Baa nɲε iyi wa ye mii iyi wa manji fei á sã nɲε.

⁷ Bii ì waa ce kutɔɔ ɲa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi ɲa béi hai mà Ilaaɗ ɲa à ya ce. À waa tamaa na ide nkɔɔ ku fɔi aɲai Ilaaɗ á gbɔ̀ kutɔɔi aɲa.

⁸ I maà ya jɔ ɲa ɲa, domi hee i maà tɔɔ ɲa, Baa nɲε í mà bukaatai mii iyi ì nε tã ɲa.

⁹ Bei í sɔa i ya ce kutɔɔ ɲa wee.
Ilaaɗ Baa nwa iyi í wa lele,
Jò inε fei ku mà iyi awɔi ì jε inε kumá.

¹⁰ Naa jε bommaε.
Jò inε fei ku ce idɔɔbiε si ilɛu ihε bei à waa ce lele.

¹¹ Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.

¹² Kpa idei dulum du wa bei awa mɔ à ya ka kpa idei kurara iyi inε ɲa à ce nwa.

¹³ Maà ti i jò ka dasi kulele,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nε bomma do gbugbã do amboe hee do ajɔ fei. Ami.]

¹⁴ Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi inε ɲa à ce nɲε, Ilaaɗ Baa nɲε mɔ á kpa idei kurara nɲε.

¹⁵ Amma bii inε mɔ i ci ya kpa idei kurara iyi inε ɲa à ce nɲε, Baa nɲε mɔ kaa kpa idei kurara nɲε.

Idei anu ku dī

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dǎ ña, i maà ya jò waju nñe ku nyisi wahala nñe béi ilu muafiti ña à ya ce. À ya kpaasi waju nñe ku ba ine fei ku yoo iyi à waa dǎ anu. Ntò ntò ñ wa n sǎ ñei, ine nñu ña à ba riba nñe fei tǎ.

17 Amma ñe, bii ì waa dǎ anu, i weɛju sǎa sǎa ña nò i jòsi waju nñe ikpo

18 ku ba ine ña a maà mà iyi ì waa dǎ anu ña, í gbe Ilaaǎ Baa nñe iyi í wa bii a kù waa yoo. Nò Baa nñe iyi wa ye mii iyi wa manji fei, á sǎ nñe.

Amanii lele ku de
(Cò Luku 12:33-34)

19 Í sǎ ña má í ni, i maà ti i dede amani si andunyau ihē, bii tǔtǔ ña aa joo, do bii á mu ate, do bii ile ña aa ló do gbugbã a koo a ce ile.

20 Amma i dede amanii lele bii kaa mu ate nò tǔtǔ ña a kaa yókò a bejɛɛ, nò ile ña mò a kaa yókò a ló a ce ile.

21 Ntò ntò, í sǎa i dede amanii lele ña domi bii amanii ine í wa, be mǎi laakae í ya wa.

Inya kumái ara
(Cò Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í je fitilai ara. Bii ijue wa ne baani, arae fei ì wa si inya kumái.

23 Amma bii ijue kù waa ne baani, arae mǎ fei í wa si ilu kukui. Na nñu, mii iyi í ne ku ce inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaǎ ku dasi naane
(Cò Luku 16:13; 12:22-31)

24 Jesu í sǎ ña má í ni, ine gò kaa yókò ku cea lafɛɛ minji ice ajò. Ntò ntò, á cé ine akã nò ku bi ine akã,

walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ do fia ajɔ ɲa.

²⁵ Na ɲɲu ñ wa n sɔ ɲɛi, i maà ya maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛɔ ɲa, walakɔ do jɲɛ iyi aa dasi ɲa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re jɲɛ.

²⁶ I cɔ yɛi ɲa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ hee a da ngɔɔ a dasi suu. Do ɲɲu fei, Baa ɲɲɛ iyi í wa lele wa wo ɲa. I kù mà ɲa iyi bɛɛɛ ɲɲɛ í re ti yɛi ɲau bɛ?

²⁷ Yooi si inɔ ɲɲɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔɔsi kusɔi adɔɛ baa keeke.

²⁸ To, na mii í ce ì ya maa weewea do ideɪ jɲɛ ɲa. I cɔ bei wua ɲa à ya da koko si inɔ sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ acɔ.

²⁹ Amma ñ wa n sɔ ɲɛ, baa Salomɔɔ ilaalu nlaɪ, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jɲɛ iyi boodaɛ í to kokoi jɲi ɲau bɛ baa akã.

³⁰ Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusɪaɛ amma ala aa dasiɛ inai. To, bii Ilaaɔ í mua fɔfɔ ɲa iyi aa na a dasi ina booda ku sɪa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu ɲɲɛ nyau ku re fɔfɔ ɲau bɛ de. I kù yɛ naanɛ ɲɲɛi kù la?

³¹ Na ɲɲu, i maà ya weewea i ni ɲa, mii aa ka jɛ, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiɔ ara nwa.

³² Hai mà ideɪ Ilaaɔ ɲai à ya maa kpataa mii ɲau bɛ fei, amma Baa ɲɲɛ iyi í wa lele í mà iyi ì nɛ bukaatai mii ɲau bɛ fei ɲa.

³³ Na ɲɲu, i hanya titã ɲa i ce idɔɔbii Ilaaɔ do bei aa ce i jɔ bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe bei fei Ilaaɔi á kɔɔ ɲɲɛ si.

³⁴ Ajɔ fei wahalɛ í ya tooi. Na ɲɲu, i maà kpataɔ ala ɲa, domi ala mɔi á mà tɛɛ.

*Idei kiiti**(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)*

¹ Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inε ηa ku ba Ilaaɔ mɔ ku maà kiiti nηε.

² Ntɔ ntɔ, ñ wa n sɔ ηei, do yaase bei ì ya maa kiiti inε ηa, beεbe mɔi Ilaaɔ mɔ á naa ku kiiti nηε. Nɔ si gũa bii ì wãaɔ inε ηa, si be mɔi aa wãa inε mɔ.

³ Na mii í ce ì waa ye fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasie nɔ i kù ye j̄li ite iyi í wa si titεε.

⁴ Beirei aa ce i sɔ kpaasie i ni, j̄ɔ n nyaε fɔfɔ si ijuε, awɔ iyi j̄li ite í wa si tεε.

⁵ Awɔ ilu muafitii, j̄ɔ i tako i nya j̄li ite iyi í wa si ijuε titã ku ba i ye ilu sãa sãa, i bei i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasie.

⁶ I maà nyɔ lege jiida nηε ηa si wajui kuusɔɔ ηa ku ba a maà tεεεε. Nɔ i maà ti i na aja ηa mii kumá ηa ku ba a maà na a sinda a ηɔ ηε *.

*Idei kutɔɔ**(Cɔ Luku 11:9-13)*

⁷ Jesu í ni má, i ya tɔɔ ηa, aa mu nηε. I ya dεdε ηa, aa ba ηa. I ya cã gambo ηa, aa c̄í nηε.

⁸ Ntɔ ntɔ, inε iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Inε mɔ iyi wa dεdε fei, á ba. Inε mɔ iyi wa cã gambo fei, aa c̄ía laf̄εε.

⁹ Yooi í wa si inɔ nηε ih̄ε iyi bii amaε í tɔɔε p̄εε á so kuta ku naa.

¹⁰ Beεbe mɔi inε kãma kù wεε iyi bii amaε í tɔɔε c̄εε á so njo ku naa.

¹¹ Debei, bii inε iyi ì ya ce laalɔ ηa ì mà mii jiida ku na ama nηε ηa, ì waa tamaa mà Baa nηε iyi í wa lele

---

* **7:6** Yaasei ideui í je, kuwεε jiida nηε iyi ì ne hai bi Ilaaɔ, i maà ti i fɔ ideε bi inε ηa iyi à ye bei kuusɔɔ ηa iyi a kù bi beεrei ideu ku mà, ku ba a maà tεεεε. Nɔ i maà ti i fɔ ideε bi inε ηa mɔ iyi à ye bei aja ηa iyi aa naa a sinda a ηɔ ηε.

kaa yəkɔ ku mua inε ηa iyi à waa tɔε mii jiida ku re beεbe ηa?

¹² Na nηu, mii iyi ì bi inε ηa a ya ce nηe fei, inε mɔ i ce nηa beεbe ηa, domi iyi bei í je icui idei kukɔsii walii ηau do ti woodai Moizi.

Andε iyi kù cǐ
(Cɔ Luku 13:24)

¹³ Í sɔ ηa má í ni, koofa nla do kpãa ku cǐ gɔ í wεε, do minjisia ku mongolo gɔ iyi wa bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ηa, domi koofa nlau do kpãa ku cǐu, bi ikui wa bɔ, nɔ inε nkɔɔi wa too do be.

¹⁴ Amma kpãa iyi wa bɔ bi kuwεε hai tã í mante, andεε kù cǐ. Nɔ inε ηa iyi à ye kpãau à waa tooε a kù kpɔ.

Idei jǐi do isoε
(Cɔ Luku 6:43-44)

¹⁵ Jesu í ni má, i ya ce laakai ηa do walii ilu ibo ηa. À ya naa bi tu ηei do daa didɔ bei angudã ηa, amma idɔ nηa í yei bei idɔi mbo ηa.

¹⁶ Aa yəkɔ i mà ηa ηai si kookoosu nηa ηa bei à ya mà jǐi hai si isoε. A ci ya ka isoi rezεε si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fũfũ.

¹⁷ Jǐi jiida fei iso jiidai í ya so, nɔ jǐi laalɔ mɔ ku so iso laalɔ.

¹⁸ Jǐi jiida kaa yəkɔ ku so iso laalɔ, beεbe mɔi jǐi laalɔ kaa yəkɔ ku so iso jiida.

¹⁹ Nɔ jǐi iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai a dasi ina.

²⁰ Si bei à ya mà jǐi hai si isoε, beεbe mɔi aa mà walii ilu ibo ηa hai si kookoosu ηa.

*N kù mà ηε ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)*

²¹ Jesu í ni má, kù jε inε iyi wa kpem Lafēε Lafēε feii á na ku lɔ si bommai Ilaaɔ, bii kù jε inε ηa iyi à waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele.

²² Ajɔ nηu bε, inε nkpɔi á maa ni, Lafēε Lafēε, a kù ce walii do iriε? A kù lele inεi inɔko ηa do iriε? A kù ce maamaake nkpɔ do iriε?

²³ Amma an sɔ ηa si wajui inε fei n ni, n kù mà ηε ajɔ kãma. I sεkεε hai bi tom, inε iyi i kù ce idɔɔbim ηa.

*Idei woo ma ile minji gɔ ηa
(Cɔ Luku 6:47-48)*

²⁴ Jesu í kpa nηa mɔnda má í ni, na nηu, inε iyi í gbɔ ide iyi ñ wa n fɔu ihē fei nɔ wa jirimae, á yei bei mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileε si kuta.

²⁵ Ijɔ í rɔ, ido í kɔ́ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à maa.

²⁶ Amma awɔ iyi ñ gbɔ ide iyi ñ wa n fɔu ihē fei nɔ i kù saaluε, aa yei bei mɔkɔ nnyei iyi í koo í ma ileε si sãai ido.

²⁷ Ijɔ í rɔ, ido í kɔ́ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si ileu, nɔ í cuku í lεge fei.

²⁸ Iyi Jesu í fɔ bεεbε í tã, ηɔi zamaau í biti do si bei wa kɔ ηa si cio.

²⁹ À bitii si na iyi í jɔ́ do yiikoi wa kɔ ηa si, kù jε bei woo kɔ inε ηa si wooda nηa ηau.

8

*Jesu í jɔ́ dintε gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)*

¹ Jesu í sã ña ide ñau ihẽ feii í bei wa kita wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ñai zamaa nla gɔ wa tooɛ.

² Nɔ dinte gɔ í naa í sɛɛbata si wajue í ni, Lafɛɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ í jò n ba iri n je ine iyi í má.

³ Nɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ñ bi. Ba iri nɔ i je ine kumá. Be gbakã í ba iri hai si bɔɔɛu.

⁴ Nɔ Jesu í sãɔ í ni, gbɔ, maà sã ine gɔ ideu ihẽ, amma koo nyisi arae bi woo weei Ilaaɔu, nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bei á nyisi ña iyi ì je ine iyi í má bebei.

*Jesu í jò amaacei ine ngboi sooge gɔ ña í ba iri
(Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)*

⁵ Nɔi Jesu í bɔ Kaperanumu. Waati iyi í lɔ inɔ iluu ñai ine ngboi sooge cɔɔ gɔ í koo í tɔɔɛ ku faaba nɔu,

⁶ í ni, Lafɛɛ, amaacem wa ce bɔɔ kpasɛ, ci ya yɔkɔ ku wu baa awɔ, wa kpãa iju ntɔ ntɔ.

⁷ Nɔi Jesu í ni, í sɔa, an koo n faabaɛ.

⁸ Amma ine ngboi sooge ñau í jɛaa í ni, Lafɛɛ, n kù to i lɔ kpasɛm. Baa hai ihẽ fɔ ide, amaacem nɔu á ba iri.

⁹ Amu takam, ñ ne ine ngbo ña iyi ñ wa n jirima, nɔ ñ ne sooge gɔ ña mɔ iyi ñ wa n gbã. Ine akã ñña iyi ñ be á kooi, ine iyi ñ kpe mɔ á naai, nɔ icɛ iyi ñ ni amaacem ku ce nɔui í ya ce.

¹⁰ Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sã ine ña iyi à waa tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izireli ña fei n kù ye ine iyi í yɔkɔ í dasim naane nla bei inɛɛu ihẽ.

¹¹ An sã ñɛ, hai je Zuifu nkpɔ á na ku naa hai do bii fei a buba si bommai Ilaaɔ. Anɔai aa je do Aburhamu do Izaaki do Zakɔbu bala nɔɛ ña ajɔ.

12 Amma inε, tōku nηa ηa iyi í jò inεò ηa í wa be aa nyō ηε angule si ilu kuku. Tengí bei aa lesi awō si iri í maa kpataò ηa.

13 Nō Jesu í sō inε ngboi sooge ηau í ni, bō kpasēε. Fei ndεε á ce si bei ì dasi naanεu. Be gbakã amaaceu í ba iri.

Jesu í jò bōo nkpō í ba iri

(Cō Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiε, Jesu í bō kpasēi Piεε, í koo í ba iyei aboi Piεε kù waa ne baani, wa sūò ara gbãa.

15 Njoi Jesu í lu awōε nō ara gbãau í nya. Nō abou í dede í yaεε.

16 Iyi ale í le, à naa Jesu inε ηa iyi à ne inei inōoko ηa wa nkpō nkpō. Nō í lele inei inōoko ηau do ide ku fō, nō inε ηa iyi à waa ce bōo fei í jò à ba iri.

17 Í ce nηu ηau bei ku ba ide iyi walii Ezai í fōu ku kō iyi í ni, nηu takεe í so gbugbã hai ne nwa nō í nya bōo nwa ηa.

Inε ηa iyi à bi Jesu ku too

(Cō Luku 9:57-62)

18 Ajō nηu gō, zamaa nkpō gō í kaako Jesu. Iyi Jesu í ye ηa ηoi í sō mōcōε ηau í ni a bō icei tenkuu do ikpa ihō.

19 Hee a maa ne ηoi woo kō inε ηa si wooda gō í naa bi tεε nō í ni, Mεεtu, an tooε bii ì waa bō fei.

20 Nō Jesu í sōo í ni, inηa ηa à ne kolo ηa nō baa yei ηa mō à ne bi ku sū. Amma amu Amaí Amanε n kù ne bii an koo n sū n sími.

21 Nō inε akãí mōcōi Jesu gō mō í ni, Lafēε, jò n koo n si baam wa titã.

22 Amma Jesu í jεaa í ni, awō de toom wa, nō i jò iku ηa a si iku nηa ηa.

Jesu í leekí fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

²³ Si anyii n̄ɲu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ ɲa mɔ à lɔ à tooɛ.

²⁴ Iyi à waa nɛ ɲɔi fufu nla ɔɔ í dede si tenkuu hee kutāngām ndii inyi u wa bii akɔu. Amma Jesu wa sɪ njoo.

²⁵ N̄ɲi mɔcɔ ɲau à koo à jūu à ni, Lafɛɛ, faaba wa, à waa bɔ nfe ku ce.

²⁶ N̄ɲi Jesu í sɔ ɲa í ni, naanɛ ku dasi n̄ɲɛ kù la. Na mii í ce ì jè njo wa mu ɲɛ ɲa.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tā, ɲɔi í dede í la si inyi u do fufuu nɔ à coko s̄m s̄m.

²⁷ Nɔ mɔcɔ ɲau fei à bitì à waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ. Baa inyi do fufu ɲa fei à waa jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ɲa hai si inɛ minji ɔɔ ɲa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

²⁸ Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihɔ si ilei Gadara, ɲɔi amanɛ minji ɔɔ ɲa à fita wa hai bi ku si iku ɲa à kòo wa. Inɛ ɲau à nɛ inɛi inɔɔko ku gaabu ntɔ ntɔ hee í jè inɛ ɔɔ ci ya jɛ ku too kpāau.

²⁹ Nɔ à dɔ anu à ni, mii í wa si ɔmɛi awaɛ ɲa, awɔ Amai Ilaaɔ. Ì naa ku kpā wa iju hai waatiu kù toi?

³⁰ Nɔ à h̄n̄nɛ kuusɔɔ gaa ɔɔ ɲa waju à waa jɛ.

³¹ Nɔ inɛi inɔɔko ɲau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì waa lele wai, jè kaa mu kuusɔɔ gaa ɲau ihɔ.

³² N̄ɲi Jesu í sɔ ɲa í ni a koo. Nɔ à fita hai si inɛ ɲau à koo à mu kuusɔɔ ɲau. Nɔ kuusɔɔ gaa ɲau fei à sei wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í jɛ ɲa.

³³ Woo degbe kuusɔɔ ɲau à sa à nɛ inɔ ilu à koo à sisia inɛ ɲa ideu fei do bei à cea inɛ minji ɲau.

34 Nɔ inɛi inɔ ilu ɲau fei à fita à bɔ Jesu ku cɔ. Iyi à koo à yɔɔ ɲɔi à tɔɔe ku fita hai ilei ide ɲɲa.

9

Jesu í jɔ̀ wɛɛge gɔ í ba iri

(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ɲau à tɔɔe ku fita hai ilei ide ɲɲa ɲɔi Jesu í lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í nɛ ilui ɲɲu takɛ *

2 ɲɔi inɛ gɔ ɲa à naa wɛɛge gɔ wa, wa sũ si makɛɛ. Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku dasi ɲɲau, nɔ í sɔ wɛɛgeu í ni, baakɔɔm, maà mɔngɔ temua, n̄ kpa idei dulum dɛɛ.

3 Wee woo kɔ inɛ ɲa si wooda gɔ ɲa à wa bɛ. Iyi à gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ɲɔi à waa lasabu si idɔ ɲɲa à waa ni, inɛɛu ihɛ wa bu Ilaaɔi.

4 Jesu í bɛi í mà ide iyi à waa lasabu ɲɔi í ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ɲa.

5 Si ide minji ɲau ihɛ, yoomai kufɔɛ í faala í re, inɛ ku sɔ inɛ gɔ ku ni n̄ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.

6 Amma n̄ bi í mà ɲa iyi amu Amai Amanɛ n̄ nɛ gbugbã n̄ kpa idei dulum dii inɛ ɲa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í sɔ wɛɛgeu í ni, dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ.

7 ɲɔi wɛɛgeu í dede í nɛ ideɛ.

8 Wee inɛ nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ bɛɛbɛ ɲɔi njo í mu ɲa à waa saabu Ilaaɔ do iyi í na amanɛ dimii yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie

(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

* **9:1 ilui ɲɲu takɛ** kù jɛ Betelehemu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazareti bii à biie. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceɔ iceɛ.

9 Nɔi Jesu í dede hai be í bɔ inɔ iluu. Iyi wa ne nɔi í ye mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fi ai lempoo. Nɔi í sɔɔ í ni, toom wa. Nɔ Matie í dede í tooe.

10 Si anyie Jesu wa je kpasɛi mɔkɔu, nɔi woo gba fi ai lempoo do ine nkpɔ gɔ na má iyi kuwee nɔa kù sɛa à naa à buba bi Jesu do mɔcɔe nɔa.

11 Wee Farisi gɔ nɔ à ye nɔ, nɔ à bee mɔcɔe nɔa à ni, na mii í ce Mɛetu nɔe wa je do woo gba fi ai lempoo do ine laalɔ nɔ.

12 Iyi Jesu í gbɔ ide nɔa nɔi í ni, ilu baani nɔ a kù ne bukaatai ilu iwɔ bii kù je bɔɔ nɔ.

13 N̄ wa n sɔ nɛi, n kù naa ku kpe ine dee dee nɔ, amma dulum nɔi n̄ naa ku kpe. I koo i bee yaasei kukɔu iyi í ni, Ilaaɔ í ni, n̄ bi i ce araarei nɛ nɔ ku re i ceem kuwee.

Idei anu ku dɛ

(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyi mɔ í ne mɔcɔ nɔ. Mɔcɔe nɔa à naa bi Jesu nɔ à beee à ni, na mii í ce awa do Farisi nɔa à ya ka dɛ anu amma awɔ, mɔcɔe nɔ a ci ya dɛ anu.

15 Nɔ Jesu í je nɔa í ni, kpaasii mɔkɔ titɔ nɔ aa ne inɔ kufɔ gɔ waati iyi mɔkɔ titɔu í wa inɔ nɔai? Aawo, amma ajɔ gɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titɔu hai si inɔ nɔa. Waati beebɛ aa dɛ anu.

16 Nɔi í kpa nɔa mɔnda í ni, ine gɔ kaa sɔ jaɛ ngbo do titɔe ku tɔtɔe. Bii í ce beebɛ, titɔu á ga jaɛ ngbou ku kɔɔsi.

17 Beebɛ mɔi a ci ya dasi vɛe titɔ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo nɔ. Bii ì ce beebɛ, bɔgɔ bata ngbo nɔa aa

gai, nɔ vɛɛu ku nikã, bɔgɔ ɲau mɔ á ce nfe. À ya dasi vɛɛ titɔi si bɔgɔ titɔ ɲa. Baa bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

*Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)*

18 Si waati iyi Jesu wa sɔ ɲa ideu ihɛ ɲɔi inɛ ngbo gɔ í naa í sɛɛbata si wajue í ni, ama inaabom wee í ku nsei nsei, amma naa le siɛ awɔ ku jɪ má.

19 Nɔ Jesu í dede do mɔcɔɛ ɲa à too mɔkɔu.

20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gɔ wa too ɲa. Abou wa ce bɔɔi awɔ ku mu hai adɔ maateaji wa. ɲɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itfi ibɔɛ.

21 Í ce bɛɛbei si na iyi í jɔ́ í fɔ́ si idɔɛ í ni, baa bii jaaɛi ɲ ba ɲ lu an ba iri.

22 ɲɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà mɔngɔ temua, naanɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.

23 ɲɔi Jesu í mɔsi isɛɛnɛɛ í to kpasɛi inɛ ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ɲa do zamaa nla nla gɔ wa dɔ anu.

24 Nɔ í ni, i fita hai ihɛ. Ama inaabou kù ku, wa sɪ njooi, nɔ à waa yaakoɛ.

25 ɲɔi Jesu í jɔ́ inɛ ɲau à fita nɔ í lɔ́ í mu awɔi mudɛɛu nɔ́ í dede.

26 Nɔ laabaauɪ ideu í fangaa si ileu fei.

Jesu í jɔ́ fɛɛju minji gɔ ɲa à yɛ ilu

27 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji gɔ ɲa à tooɛ à waa dɔ́ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ́ ka yɛ ilu.

28 ɲɔi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ. Nɔ fɛɛju ɲau à naa bi tɛɛ nɔ́ í bee ɲa í ni, ì dasi naanɛ ɲa iyi an yɔkɔ n coo? Nɔ aɲa mɔ́ à ni, oo, Lafɛɛ.

29 Nɔ Jesu í lu iju nɲau í ni, ku ce nɲɛ si bei ì dasi naanɛu ɲa.

³⁰ Nɔ̀ à yε ilu. Nɔ̀ Jesu í sɔ̀ ηa í kɔ̀nkɔ̀n du ηa í ni, i gbɔ̀ ηa, i maà sɔ̀ inε gɔ̀ ideu ihē.

³¹ Amma iyi à sεkεε gbakã à lɔ̀si laabaauí Jesuu ku sisi si ilεu fei.

Jesu í jò deki gɔ̀ í gbɔ̀ ide

³² Nɔ̀ Jesu do mɔ̀cɔ̀ε ηa à nε hai bε, ηɔ̀i à naa Jesu inε gɔ̀ wa. Inεeu inei inɔ̀ko deki gɔ̀ í muu.

³³ Nɔ̀ Jesu í lele inei inɔ̀kou. Iyi í lelee gbakã nɔ̀ mɔ̀kɔ̀u í lɔ̀si ide ku fɔ̀. Inε ηa à bití à wasi ku ni, a kù yε dimiε si ilei Izireli ajɔ̀ kãma.

³⁴ Amma Farisi ηau à ni, Seetam ilaalui inei inɔ̀ko ηauí í muaa gbugbã ku leleò ηa.

Jesu í ce araarei inε ηa

³⁵ Jesu wa dabii dabii si ilu nla ηa do si ilεko ηa, wa kɔ̀ inε ηa si cio ile bii Zuifu ηa à ya ce kutɔ̀tɔ̀ nηa ηa, nɔ̀ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̀ nɔ̀ í jò bɔ̀ɔ̀ ηa do kɔ̀ɔ̀ ηa fei à ba iri.

³⁶ Iyi í yε zamaau, araare fei í muu, domi à wεε do bití, inɔ̀ nηa fei í fɔ̀, à wεε nηa bei angudã ηa iyi a kù nε woo degbe.

³⁷ Nɔ̀i í sɔ̀ mɔ̀cɔ̀ε ηa í ni, amaaje iyi í jia í to ku da í kpɔ̀, amma woo da ηau a kù kpɔ̀.

³⁸ Na nηu, i tɔ̀ɔ̀ ilu ikou ku bε woo da ηa wa má.

10

Irii mɔ̀cɔ̀ maatejei ηau

(Cɔ̀ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

¹ Si anyii nηu, Jesu í kpe mɔ̀cɔ̀ maatejei ηau í tɔ̀tɔ̀ ηa bi tεε. Nɔ̀ í mu nηa yiiko a leleò inei inɔ̀ko ηa nɔ̀ a jò kɔ̀ɔ̀ ηa a ba iri do inε ηa iyi à waa ce bɔ̀ɔ̀ dimi ikã ikã fei.

² Irii woo be maateeki ηau wee. Sinte, Simᵌᵌo iyι à ya kpe Πιεεu do ifᵌᵌe Anderee, do ama minjii Zebedee ηa Zaaki do ifᵌᵌe Zᵌᵌa,

³ do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyι í tako í je woo gba fiαι lempoo, do Zaaki amai Alifee do Tadee,

⁴ do Simᵌᵌᵌo inei igbei Zelᵌᵌtu *, do Zudasi Isikariᵌᵌti, ine iyι á na ku zambaeu.

Jesu í be mᵌᵌᵌo maateeki ηau
(Cᵌᵌ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

⁵ Jesu í be amanε maateeki ηau nᵌᵌ í sᵌᵌ ηa bei nηu í bi a ce. Í ni, i maà bᵌᵌ bi dimi mmu ηa, nᵌᵌ i maà lᵌᵌ si ilui inei Samari kᵌᵌma ηa.

⁶ Amma i bᵌᵌ bi inei Izireli ηa, aηa iyι à nyᵌᵌ bei ama angudᵌᵌ ηa.

⁷ I koo i waazo ηa i ni, Ilaaᵌᵌ í maai ku je bommaε.

⁸ Nᵌᵌ i jᵌᵌ bᵌᵌᵌ ηa a ba iri nᵌᵌ i jᵌᵌ iku ηa, i jᵌᵌ dinte ηa a ba iri a je ine kumá, nᵌᵌ i lele inei inᵌᵌko ηa iyι à wa si ine ηa. Si bei ì ba hai ne kusᵌᵌ ηa, inje mᵌᵌ i na hai ne kusᵌᵌ.

⁹ I maà ti i so fia ηa.

¹⁰ I maà ti i so bᵌᵌᵌ, i maà ti i so ibᵌᵌ minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii ηau be kᵌᵌma ηa si na iyι í jᵌᵌ woo ce ice í ne kpᵌᵌai a náa bukaatai mii iyι í ne ku maa wεεᵌ.

¹¹ Bii ì to ilu nla walakᵌᵌ si ilεεko ᵌᵌ, i dεdε ine iyι í jesi ku gba ηε, nᵌᵌ i buba kpasᵌᵌε be ηa hee ku to aᵌᵌ iyι ì waa ne hai si iluu.

¹² Bii ì lᵌᵌ kpasᵌᵌ ᵌᵌ i ya ce ine ηau fᵌᵌ i ni ηa, laakai ku sᵌᵌ ku wεε do inje.

---

* **10:4 igbei Zelᵌᵌtu** inei igbei Zelᵌᵌtu ηai à waa jabu ku ba Zuifu ηa a ne ara nηa hai si awᵌᵌi inei Romu ηa.

13 Bii à gba ɲɛ, laakai ku sũu á wɛɛ do aɲai, amma bii a kù gba ɲɛ, á baa si ɲɛi.

14 Si ilu gɔ wala si kpasɛ gɔ, bii inɛ ɲau à kɔ ku gba ɲɛ, hee má jɛ a gbɔ ide nɲɛ, i nɛ hai bɛ nɔ i gbugbã nɲa irurui baata nɲɛ ɲa ku ba ku jɛ nɲa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ́ á naa si ɲa.

15 Ntɔ ntɔ, an sɔ ɲɛ, si aɲɔi kiituu, Ilaaɔ́ á ce araarei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ † ɲa ku re inɛi ilu dimi bɛɛbɛ ɲau bɛ

Ijuukpã iyi á naa

(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sɔ ɲa má í ni, wee ñ wa n bɛ ɲɛ nɔ aa yɛ ɲai bei angudã ɲa si inɔi mbo ɲa. Na nɲu, i jò i nɛ bisi bei nɲo ɲa, ‡, nɔ i jɛ hai ce laalɔ bei ankasiidi ɲa.

17 Nɔ i ce laakai ɲa si na iyi í jò inɛ gɔ ɲa aa na a mu ɲɛ a bɔɔ ɲɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã ɲɛ ile bi ku ce kutɔtɔɔ ɲa ɲa.

18 Aa bɔɔ ɲɛ si wajui ilu ile ɲa do bi amanlu ɲa na irim, ku ba i jɛ sɛɛdam si waju ɲa ɲa do bi dimi mmu ɲa.

19 Amma bii à bɔɔ ɲɛ bi ku kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ɲa wala do yaase bei aa fɔɔɔ ɲa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ́ á mu nɲɛ ide iyi aa fɔ ɲa.

20 Nɔ ide iyi aa fɔ ɲa kaa jɛ ide nɲɛ, á naai hai bi Hundei Ilaaɔ́ Baa nɲɛ iyi í wa si ɲɛ.

21 Inɛ gɔ ɲa aa zamba ifɔ nɲa ɲa walakɔ igbã nɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. Bɛɛbɛ mɔi baa ɲa aa maa cea ama nɲa ɲa. Amu ɲa mɔ aa dede si baa nɲa ɲa ku ba a kpa ɲa.

---

† **10:15 Sodomu do Gɔmɔɔ** Ilu minji ɲau, Ilaaɔ́ í tako í lege ɲa à kpaɔ bomma si na iyi í jò dulum dii inɛ nɲa ɲa í caa. ‡ **10:16 ijò i nɛ bisi bei nɲo ɲa** I cɔ K.A. 3:1. Í ni nɲo í nɛ bisi í re inɔi sako iyi Ilaaɔ́ í taka fei.

22 Ine fei á cé ηei na irim, amma ine iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

23 Bii à waa kpã ηe iju si ilu ɔɔ i sa i bɔ ilu mmu. Ntɔ ntɔ, an sɔ ηe, i kaa dabii si ilei Izireliu i kpa irie ηa amu Amai Amane n to wa.

24 Ama cio ci ya re woo kɔsiε, amaace mɔ ci ya re lafẽεε.

25 Na nηu, í sɪa ama cio ku jesi a cea nηu bei à cea woo kɔsiε. Beεβε moi, í sɪa amaace mɔ ku jesi a cea nηu bei à cea lafẽεε. Bii à waa kpe amu ilu kpasẽu Seetam, aa sɔ inηe inei kpasẽε ηau iri laalɔ iyi í re beεβε.

*Njoi ine iyi í jò i ce ηa
(Cɔ Luku 12:2-7)*

26 Nɔ Jesu í ni má, do nηu fei i maà ce njo nηa ηa, domi nɔɔɔ kù wεε iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wεε iyi a kàa na a mà.

27 Iyi ñ wa n sɔ ηe si ilu kuku, i fɔɔ si inya kumá ηa. Iyi ñ gbɔ si asii ηa i cã kesεεδεε.

28 I maà ce njoi ine ηa iyi aa kpa ara nηu akã, nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoi ine iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde ajɔ si ina iyi ci ya ku.

29 A ci ya ta ama yei minji súu akã ba. Do nηu fei, Ilaaɔ wa mà baani nηa. Baa akã nηa ci ya nɔ ku ku iyi kù je do kumàsiε.

30 Inηe mɔ, hee do ntoi iri nηe ηa fei Ilaaɔ í mà jɪa nηa.

31 Na nηu, i maà ce njo ηa, beεεε nηe í re yei ηa hee bii í jɪ.

32 Na nηu, ine iyi í fɔ si wajui amane ηa í ni nηu í gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam iyi í wa lele.

33 Amma ine iyi í kɔsim si wajui amane ηa, amu mɔ an kɔsiε si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù je laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Í sɔ ɲa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũ ñ naa ɲɛ wa si andunya. Aawo, ijai ñ naaò wa.

35 Ñ naa ku kosi ama ineməkɔ do baæi, ama inaabo mə do iyee, aso məkɔ mə do iyeyi məkɔe.

36 Ineyi kpasɛ ɲɛ ɲai aa je mbeɛ ɲɛ ɲa.

37 Ineyi í bi baæ walakɔ iyee í rem, lafɛ kù to ku je inem. Bebe məi ineyi í bi ama ineməkɔe walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛ kù to ku je inem.

38 Ineyi kù jesi ɲɲu ku so j̄li ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku je inem.

39 Ineyi í bi ku je kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuæ. Amma ineyi í kasi kuwɛɛɛ na irim, lafɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, ineyi í gba ɲɛ í gbam nii, nɔ ineyi í gbam í gba ineyi í bɛm wai.

41 Ineyi í gba walii si na iyeyi í j̄ɔ Ilaaɔ́ í bɔɔ wa, Ilaaɔ́ á na ɲɲu mə ribai walii, nɔ ineyi í gba amanɛ iyeyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ́ si na iyeyi í j̄ɔ í je dee dee, Ilaaɔ́ á na ɲɲu mə ribai ineyi dee dee.

42 Ineyi mə iyeyi í mua taaka gɔ baa ineyi tũtũ si na iyeyi í j̄ɔ í je mɔcɔm, ñ wa n sɔ ɲeyi, lafɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bei Zãa ɲa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyeyi Jesu í sɔ mɔcɔ maateeje ɲau ide ɲau fei í tã, ɲoyi í ne hai be í koo í dabii si ilui Galilee ɲau í kɔ ineyi ɲa si cio nɔ í ce ɲɲa waazo.

² Wee waati beεbe Zãa woo dasi inyiu í wa piisõo. Nõ hai ile piisõo be í gbõ baauí icei Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Nõí í be sie mɔcɔe gɔ ña

³ a koo a beee a ni, awai ì je inε iyi Ilaaã á na ku be wau? Mà ka degbe inε mmu gɔ.

⁴ Nõ Jesu í je ñña í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì ye do iyi ì gbõ ña.

⁵ Fεεju ña à waa ye ilu, woo sukute ña à waa ne dee dee, dintε ña à ba iri à je inε kumá, dekl ña à waa gbõ ide, iku ña à jí, nɔ a waa sisia ilu are ña laabaau jíida.

⁶ Ilu inɔ didõí inε iyi kaa nyiò anyi si naane ku dasie na irim.

⁷ Iyi mɔcɔi Zãa ñau à gbõ bei Jesu í fɔ, ñoi à sinda à ne. Waati iyi à waa ne, ñoi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau ideí Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ si ghabuau ña. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.

⁸ To, mii ì bɔ ku cɔ ña. Mà məkɔ iyi wa dasi ibɔ ku síau. Aawo, inε ña iyi à waa dasi ibɔi fia nkpɔ, anai à ya wa kabai ilaalu ña.

⁹ To, mii ì bɔ ku cɔ ña. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ña. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ ñe, inεeu be í re baa walii.

¹⁰ Zãai kukoí ideí Ilaaã wa fãa tengi bii í ni, Ilaaã í ni, wee ñ be woo sisi idem wa si wajuε iyi á teeseε kpãæ.

¹¹ Ntɔ ntɔ an sɔ ñe, si inɔi inε ña iyi inaabo ña à bí fei, kãma ñña kù weε iyi í re Zãa woo dasi inyi. Amma do ññu fei, baa inε iyi í kere í re si bommai Ilaaã í roo.

¹² Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsei fei bommai Ilaaã wa bɔ wajui do gbughã, nɔ ilu gbughã

ηαι à ya baa *.

¹³ Moizi í fə idei bommau si woodaε. Nə walii ηau mə, aηa fei à fə ideε hee í koo í to wa si waatii Zāa woo dasi inyi.

¹⁴ Ì gbə ηa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jesi i gbə idem ηa, Zāai í je Elii.

¹⁵ Inε iyi í ne itfi iyi á gbəò ide, ku gbə.

¹⁶ Yooi an wāò inei nsei ηau ihě. À yei bei amu ηa iyi à waa buba bantuma à sɔ nje à waa ni,

¹⁷ à fā nηε yee nə i kù jojo ηa, nə à kɔ nηε irii iku ηa nə i kù kpata ηa.

¹⁸ Ñ ni beεbei si na iyi í jò waati iyi Zāa woo dasi inyi í naa í ya dī anu nə ci ya mə vεε, nə à ni í ne inei inə̀koi.

¹⁹ Nə iyi amu Amai Amanε ñ naa, ñ ya n je nə n maa n mə, nə inε ηa à ni ñ bi ije nə ñ je woo mə atě, nə ñ je kpaasii woo gba fi ai lempoo ηa do ilu dulum ηa. Do nηu fei, à ye iyi bisii Ilaađ í je dee dee na ice ηa iyi wa ce.

Ilu ηa bii inε ηa à kə ku dasi Jesu naane

(Cə Luku 10:13-15)

²⁰ Nə Jesu í ləsi ku gbagba si inei ilu ηa bii í ce maamaake nkpə nkpə ηau si na iyi í jò a kù kpaasi idə.

²¹ Í ni, inə kufə nla nlaí á je tu ηε, inε inei Kərazεε ηa. Inε mə inei Besaida ηa, inə kufə nla nlaí á je tu ηε. Maamaake ηa iyi à ce si ilu nηε ηau ihě, bii í je Tii do Sidə̀i †. à coo wo, inei ilu ηau aa dī saaki a kpataò

* **11:12 bommai Ilaađ...à ya baa** Do yaase mmu gə iyi inε á yə̀kə ku gbə̀ò má wee, inε ηa à wasi ku ce kookaai a ba a je inei bommai Ilaađu. Nə inε ηa iyi à waa jabu ntə ntə, aηai aa lə si. † **11:21** Tii do Sidə̀o Ilaađ í kpa inei ilu ηau si na iyi í jò kuce nηa ηa kù sła.

na irii dulum du ηa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.

²² Na ηɔi í j̀d̀ ǹ wa n s̄ ηɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukp̄ai inɛi Tii do Sid̄ɔ ηa á tia tu ηɛ.

²³ Inɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ηa, ì waa tamaa ηa aa so ηɛ hee lelei? Aawɔ, aa kɛkɛ ηɛi hee bi ku wai iku ηa. Ntɔ ntɔ, maamaake nkpɔ nkpɔ iyi ñ ce si ilu nηɛ, bii í j̀ Sodomui ñ coo wo, iluu á wɛɛ baa nnyi.

²⁴ Na ηɔi í j̀d̀ ǹ wa n s̄ ηɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukp̄ai inɛi Sodomu ηa á tia tu ηɛ.

Inaa wa bi tom i naa i gba kus̄mi

(Cɔ Luku 10:21-22)

²⁵ Waati bɛɛbɛ ηɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ì j̀ Laf̄ɛi lele do ile, ñ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ηa mii ηau ih̄ɛ nɔ ì nyisi amu ηa.

²⁶ Í s̄ia Baaba, si na iyi í j̀d̀ bɛɛbɛi ì bi.

²⁷ Nɔ í s̄ inɛ ηa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ k̄ama kù mà amu Amau bii kù j̀ Baau. Nɔ inɛ k̄ama kù mà Baau bii kù j̀ amu Amau do inɛ ηa iyi ñ bi n nyisi ηa.

²⁸ Inɛ iyi ì gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ηɛ fei i naa wa bi tom an mu nηɛ kus̄mi.

²⁹ I j̄esi n lesi ηɛ zuugum nɔ i gba idei ciom ηa, si na iyi í j̀d̀ amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ηa, aa ba kus̄mii hunde nηɛ ηa.

³⁰ Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an k̄a nηɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kus̄mi

(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

¹ Si anyii ajɔ minji, ajɔi kus̄mi gɔ, Jesu do mɔcɛ ηa à waa too k̄ɔi ile gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɛ

ηαυ ηῶι à wə amaaje iyi à gbě si ileu à nunu ijue si awə à waa ηῶ.

² Wee Farisi gə ηa à wa be. Iyi à yῶῶ ηῶι à sῶ Jesu à ni, cə, məcəe ηa à waa ce mii iyi a kù ne kpāai ku ce si ajῶi kusimi.

³ Amma Jesu í je nηa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nηu do ine ηa?

⁴ Í lə kpasēi Ilaaḍ nῶ í so pēe iyi à jiləa Ilaaḍ í je, nηu do ine ηa. Nῶ wee a kù ne kpāai pēeu ku je, í gbe woo weei Ilaaḍ ηa aηa akā.

⁵ Mà i kù cioe si tiai woodai Moizi ηa iyi si ajῶi kusimi woo wee ηa iyi à ya ne ice si kpasēi Ilaaḍ a kù waa jirima ajῶi kusimi? Do nηu fei, a kù je ilu taale ηa.

⁶ Amma an sῶ ηe iyi ine gə í wa ihē iyi í ne beere í re kpasēi Ilaaḍ.

⁷ Kukῶi idei Ilaaḍ wa fə í ni, Ilaaḍ í ni, n bi i ce araarei nje ηa ku re i ceem kuwee. Bii í je ì mà yaasei ideu be ηa wo i kaa maa ye taalei hai ne taale ηa.

⁸ Nῶ aa mà ηa iyi amu Amai Amanei n je ine ngboi ajῶi kusimi.

Ine iyi awə akāe í ku

(Cə Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

⁹ Nῶ Jesu í ne hai be í koo í lə ile bii Zuifu ηa à ya ce kutətəu.

¹⁰ Wee məkə gə í wa be, awə akāe í ku í gbe. Nῶ ine ηa iyi à wa beu à bee Jesu à ni, wooda í na ine kpāa ku jḍ ine ku ba iri si ajῶi kusimi? À waa fə bebebi ku ba a ye taalee.

11 Nə Jesu í je nηa í ni, bii inε gə nηε í ne angudā akā nə í koo í dasi inə isa baa bii ajəi kusimii, lafēε kaa nyaa?

12 Amanε í bei í re angudā hee bii í ji. Na nηu, inε í ne kpāa ku ce mii jiida si ajəi kusimi.

13 Nə Jesu í sō məkəu í ni, tε awəε. Iyi í təə nə í baa dee dee bei awə akāu má.

14 Nəi Farisi ηau à fita à koo à waa busi nje bei aa ce a kpaə Jesu.

15 Amma Jesu í mà si ηa nə í ne hai bε.

Jesui í je woo ce icε iyi Ilaađ í cica

Waati iyi Jesu wa ne, zamaa nla nla gə í tooε. Nə í jə inε ηa iyi à je bəə ηa fei à ba iri.

16 Amma í sō ηa í kənkən du ηa í ni a maà sō inε gə inε iyi nηu í je.

17 Í jə à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fəu ku kə, iyi í ni,

18 Ilaađ í ni,

Woo ce icεm iyi n cica wee.

Nηui n bi jiida, siei inə didəm fei í ya wa.

An daa si Hundem,

Nə ku sisia dimi fei dee dee ku jem.

19 Kaa ce kakəə do inε gə hee ku la sie.

Bεεβε məi kaa kosi inε ηa ija si inə ilu pai.

20 Kaa tambə ama jii iyi í kəmba wa bi ku ce,

Nə kaa kpa fitila iyi inya kumáε kù la *

Hee waati koo to si bii á jə dee dee ku jem ku kāmia inε fei,

21 nə kpāa ku cəi dimi fei kú wa sie.

* 12:20 *ama jii... fitila iyi inya kumáε kù la* ama jii do fitilau inε ηa iyi gbugbā nηa kù lai wa fāa.

*Jesu wa kòð arae**(Cò Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)*

²² Si anyii n̄ju, à naa Jesu məkò gò wa iyi inei inə̀ko í jò í fε̄ju nò í deki. Nò Jesu í faaba inε̄u, í jò wa ye ilu nò wa fò ide.

²³ Nò zamaau fei í biti à waa ni, deb̄ei, á je təkui Davidiu mb̄e.

²⁴ Amma iyi Farisi η̄au à gbò ideu, η̄oi à ni, məkòu ih̄e wa lele inei inə̀ko η̄ai do gbugb̄ai Bε̄elizebuu †. ilaalu n̄ja.

²⁵ Si bēi Jesu í mà lasabu n̄ja, η̄oi í s̄ò η̄a í ni, bomma iyi inε̄e η̄a à waa ja aη̄a duus̄ò á na ku gbe ngb̄e. Bε̄ε̄e m̄oi ilu walakò kpas̄ε̄ gò iyi inε̄e η̄a à waa ja aη̄a duus̄ò kaa na ku kpe.

²⁶ Na n̄ju, bii Seetam wa lele arae, wa ce igũ do araei, bommae kaa kpe.

²⁷ Bii í je do gbugb̄ai Bε̄elizebuu ñ wa n leleò inei inə̀ko η̄a, to, do gbugb̄ai yooi m̄ocò n̄je η̄a m̄ò à waa leleò η̄a. Debēi aη̄a taka n̄ja aa ye taale n̄je.

²⁸ Amma bii do gbugb̄ai Hundei Ilaāñ ñ wa n leleò inei inə̀ko η̄au, n̄ju bē wa nyisi iyi Ilaāñ í sinti ku je bommae si anini n̄je.

²⁹ Beirei inε̄ á ce ku lò kpas̄ε̄i inε̄ iyi í ne gbugb̄a ku coo ile bii kù je í tako í d̄i ilu gbugb̄au. Amma bii í d̄u á yəkò ku coo ile.

³⁰ Inε̄ iyi kù je tom, mb̄ε̄m nii. Inε̄ iyi kù waa bam ku tətə̀, wa fangaāi.

³¹ Na η̄oi í ce ñ wa n s̄ò η̄e, Ilaāñ á yəkò ku kpa idei dulum do arabu fei. Amma inε̄ iyi wa bu Hundei Ilaāñ, kaa ba a kpa idei dulum dε̄e pai.

---

† **12:24 Bε̄elizebuu** iri iyi à s̄ò Seetam nii.

32 Bii amanε wa fɔ laaloɪ Amai Amanε Ilaaɔ á yɔkɔ ku kpa ideɪ dulum dεε. Amma inε iyi wa fɔ taaleɪ Hundeɪ Ilaaɔ kaa ba a kpa ideɪ dulum ndεε hai nnyi hee do ala fei.

Jii do isoε

(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sɔ ɲa má í ni, à ya mà jii hai si isoε. Jii jiiɪa iso jiiɪaɪ í ya so, amma jii laalo, iso laaloɪ í ya so.

34 Inε inε buu ɲai bei njo wukuku. Inε inε laalo ɲa, beirei aa ce i fɔ ide jiiɪa ɲa. Mii iyi wa kɔ si idɔε nɲui gelee í ya fɔ.

35 Inε jiiɪa ide jiiɪaɪ í ya fɔ. Nɔ ide jiiɪaɪ í ya naai hai si ide jiiɪa iyi wa singa si idɔε. Beεbe mɔi inε laalo ide laaloɪ í ya fɔ. Nɔ ide laaloɪ mɔ í ya naai hai si ide laalo iyi wa singa si idɔε.

36 An sɔ ɲε, ide nfe iyi inε ɲa à waa fɔ fei, Ilaaɔ á na ku bee ɲa si ajɔi kiitiu,

37 domi hai si ideɪ Ilaaɔ á kiitiε, nɔ ku kpeε hai ne taale walakɔ ilu taale.

Inε ɲa à ni Jesu ku ce maamaake

(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Nɔi woo kɔ inε ɲa si wooda do Farisi gɔ ɲa à sɔ Jesu à ni, Mεtu, à bi i ce maamaake gɔ iyi á nyisi wa iyi Ilaaɔi í beε wa.

39 Amma Jesu í jε ɲa í ni, inε laaloɪ nsei ɲa iyi a kù waa leeki do Ilaaɔ nɲu akã, maamaakeɪ à ya maa bi, amma maamaake gɔ kù wεε iyi aa nyisi ɲa má bii kù jε ti walii Zonasi,

40 domi si bei Zonasi í ce dasã mεeta do idũ mεeta si inɔi cεε nlau, beεbe mɔi Amai Amanε á ce dasã mεeta do idũ mεeta si bale.

41 Si aɔɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nnyi ŋa a ye taale ŋa, si na iyi í jò à kpaasi idɔ ŋa na waazoi Zonasi. Wee nsei inɛ iyi wa sɔ ŋe ideu ihɛ í re Zonasi.

42 Si aɔɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awo cangai kp̄ai inunu á dede si inɛi nnyi ŋa ku ye taale ŋa, si na iyi í jò hai j̄ij̄i í dede í naa ku gbɔ ideu bisii Salomɔɔ, ilaalu nlau. Nɔ wee nsei inɛ iyi wa sɔ ŋe ideu ihɛ í re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔko wa ma

(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Nɔi Jesu í kpa ŋa mɔndau ihɛ í ni, bii inɛi inɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ŋai ku maa dɛ bi ku sími. Bii í kua,

44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í ye bei ile ngbɛ iyi à kp̄a à teeseɛ s̄aa s̄aa,

45 á koo ku dede kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa má bei aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyie má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsei ŋa mbɛ.

Idei iyeyi Jesu do ifɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ŋɔi iyee do ifɔɛ ŋa à naa à leeki waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ.

47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ Jesu í ni, iyee do ifɔɛ ŋa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ.

48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í je iyem, nɔ yoo ŋai à je ifɔm ŋa.

49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awo í ni, inɛi ì je iyem do ifɔm ŋa.

⁵⁰ Ntə ntə inε iyi wa ce idəəbii Baam iyi í wa lele, lafɛi í je ifəm wala wecím wala iyem.

13

Məndai woo gbɛ

(Cə Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

¹ Si ajə akāu be má, Jesu í fita hai kpasɛ í koo í buba itii tenku.

² Nə zamaa nla nla gə í tətəə siε. Nəi í lə akəi inyi gə í buba ku ba ku kə ηa si cio. Nə zamaau fei wa leeki itii tenkuu be.

³ Nə í sɔ ηa mii nkpə do mənda. Í ni, məkə gə í fita wa fā dimi.

⁴ Si bei wa fā dimiu, ηəi gəgə ηa à cuku si kpāa nə yei ηa à naa à jəə.

⁵ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε iyi í nε kuta, tenɟi bii sāa kù kpə. Nə í fita be gbakā si na iyi í jə sāa kù la be.

⁶ Amma iyi inunu wa ce, ηəi í joo nə í gbε, domi icāε kù mi lεlε.

⁷ Gəgə ηa mə à cuku si inə agū ηa. Nəi agū ηau à dede siε à biie à kpaa.

⁸ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε jiida nə à bí. Gəgə ηa à nε iju cīə, gəgə ηa mə kita, gəgə ηa mə kuntaa.

⁹ Iyi Jesu í kpa məndau í tā ηəi í ni, inε iyi í nε itii iyi á gbəð ide, ku gbə.

Na mii í jə Jesu í ya maa kpa mənda

(Cə Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

¹⁰ Nəi məcəε ηa à naa à beε à ni, na mii í ce ì ya maa sɔ inε ηa ide do mənda.

¹¹ Nə í sɔ ηa í ni, inɟei Ilaađ í jə ì mà asiii bommaε ηa. Amma kù jə inε ηa iyi à gbε ηau a màa.

¹² Inε iyi í nε, nηui à ya kḗḗa si, nḗ kunεu ku la. Amma inε iyi kù nε, baa keeke iyi í nεu à ya gbaai má.

¹³ Inε ηau, à ya maa cḗ ilu amma a kù waa ye, nḗ à waa sḗ ηa ide amma a kù waa gbḗ yaaseε. Na ηḗi í jḗ n̄ ya n maa n sḗ ηa ide do mḗnda.

¹⁴ Mii iyi í ba ηau be Ezai í tako í ce waliie í ni, Aa ya desi ide it̄i amma ì kaa gbḗ yaaseε ηa, Nḗ aa maa cḗ ilu amma ì kaa ye ngḗḗḗ ηa.

¹⁵ Idḗ nηa í baa í le.

À d̄i it̄i nηa ku ba a maà gbḗ ide ḡḗ,

Nḗ à bii iju nηa ku ba a maà ye ngḗḗḗ,

Nḗ idḗ nηa mḗ ku maà mà ngḗḗḗ.

Bii kù je beεβε aa naa a sinda wa bi Ilaaḗ nḗ ku jḗ a ba iri.

¹⁶ Amma Jesu í sḗ mḗcḗε ηau í ni, inε ilu inḗ didḗ ηai, si na iyi í jḗ iju nηε wa ye ilu, nḗ it̄i nηε wa gbḗ ide má.

¹⁷ Ntḗ ntḗ n̄ wa n sḗ ηei, walii do inε nkpḗ iyi wa jirima idei Ilaaḗ, à bi aηa à ye mii iyi ì waa yeu ihḗ ηa, amma a kù yḗḗ. Nḗ à bi aηa a gbḗ mii iyi ì waa gbḗu ihḗ ηa, a kù nḗ a kù gbḗḗ.

Yaasei mḗndai woo gbḗu

(Cḗ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

¹⁸ Jesu í sḗ ηa má í ni, i de it̄i í gbḗ yaasei mḗndai woo gbḗu ηa.

¹⁹ Inε iyi wa gbḗ idei bommai Ilaaḗ nḗ kù gbḗ yaaseε, í yei bei kpāa bii dimiu í cuku. Seetam inε laalḗui, i ya naa kù nya ide iyi à gbḗ si idḗε.

²⁰ Inε mḗ iyi í ye bei ile kuta bii dimiu í cuku, bii wa gbḗ ideu gbakā í ya gbaai do inḗ didḗ.

21 Amma ci ya jò ideu ku ce icã jüida si idæ, nò kaa yòkò ku leekí ku kpε. Bii wahala gò í dede, walakò ijuukpã gò na irii ideu, í ya fūsi awòì gbakã.

22 Inε mò iyi í gba ideu bei si ilε ku ne agū ηau, wa gbò ideu amma lasabu bututui mii ηa iyi wa bitandie do fia ku bi iyi wa dī ijue, aηai à waa ganji ideu ku ce icε si inεεu.

23 Inε mò iyi í gba ideu bei si ilε jüida, nηui í jε inε iyi wa gbò ideu nò í gbò do yaaseε, nò í so iso. Bi inε gò ηa, dimiu í so iso cīò, inε gò ηa kita, inε gò ηa mò kuntaa.

Məndai fəfə laalə

24 Nò Jesu í kpa nηa mənda má í ni, faaji iyi wa fə idei bommai Ilaaḏ wee. Məkò gəi í koo í gbε dimi jüida si ilεε.

25 Amma idū si waati iyi inε fei wa sī njoo, ηəi mbεei məkəu í naa í gbεa fəfə laalə * si inə ilεε nò í nεε.

26 Nò dimi jüidau í fita, wa la, nò í bí. Fəfə laaləu mò í fita, nò aηa fei à la ajə.

27 Nəi amaaceε ηau à naa à sḵə à ni, lafεε, í jə dimi jüidai ì gbε si ilεε ya. To, nə hai iwoi fəfə laaləu ihε í fita wa má.

28 Nəi í sḵə ηa í ni, mbεε gəi í coo. Nə amaaceε ηau à beε à ni, ì bi kaa logoo fəfə laaləu?

29 Nò í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fəfə laaləu bii i kù laakai ηa aa na i tətəò i logooḏ dimi jüidau ηa.

30 I jə aηa fei a dede nηa hee bii kumue í to. Waati bεεbε an sḵə woo mu ηau a kpa fəfə laaləu titã a dūu a dasi ina, a bei a tətəò dimi jüidau a dasi suum.

---

* **13:25 fəfə laalə** Fəfəu í jə dimi jüidai mam mam. Amma a ci ya jε ijui fəfəu, domi bii inε í jə, á bía bḵə.

*Məndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cə Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)*

³¹ Nə Jesu í kpa nηa mənda gə má í ni, bommai
Ilaađ í yei bei ngboi mutaadi iyi inε gə í so í gbě si
ilεε.

³² Ngbou í kere í re ngbo ηa iyi à gbe fei, amma
bii à gbḑḑ, nηui í ya fita ku lá ku re ama jii fei, hee
yei ηa à ya maa ce ante si amaawəe ηa.

*Məndai lefee
(Cə Luku 13:20-21)*

³³ Nə Jesu í kpa nηa mənda gə má í ni, bommai
Ilaađ í yei bei lefee iyi abo gə í so í dasi iyafui pεε gūa
mεeta, nə fei í dede í kpante.

*Idei mənda ηau
(Cə Maaku 4:33-34)*

³⁴ Ide ηau be fei sãa sãa do məndai Jesu í sḑ
zamaau, ci ya fə ide iyi kù jε do mənda.

³⁵ Bεεbei idei inε akāi walii ηau í ce iyi í ni,
Ilaađ í ni,
Do məndai an ya n sḑ ηa ide,
Nə si bantumai an fə mii iyi wa manji hai waati iyi
n̄ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei məndai fəfə laaləu

³⁶ Jesu í jḑ zamaau nə í koo í lə kpasē. Nə məcəe
ηau à bə bi tεε à ni, sisi nwa yaasei məndai fəfə
laaləu.

³⁷ Nə í jε nηa í ni, inε iyi í gbě dimi jiidau amu
Amai Amanei.

³⁸ Iɛui í jε andunya. Dimi jiidau mə, nηui í jε inei
bomma Ilaađ ηa. Fəfə laaləu nηui í jε inei Seetam
ηa.

39 Mbεε iyi í gbḡḡ nḡui í je Seetam. Ajḡi kumuu mḡi í je ajḡ iyi andunya á kpa iri, nḡ woo mu ḡau mḡ aḡai à je amaleka ḡau.

40 Nḡ si bei à ya kpa fḡfḡ laalḡu a dasi inau, beεbe mḡi á je si ajḡ iyi andunya á kpa iri.

41 Amu Amai Amanε, an be amalekam ḡa wa a na a nya inε ḡa iyi à waa dasi inε ḡa kurara do woo ce laalḡ ḡau a tekḡḡ ḡa hai tengi bii an na n je bommam,

42 nḡ a dasi ḡa ina iyi ci ya ku. Tengi bei aa lesi awo si iri a kpataḡ.

43 Nḡ waati beεbe inε ḡa iyi à waa de idḡḡbii Ilaaḡ ku ce aa maa má inyai bei inunu si bommai Ilaaḡ Baa ḡḡa. Inε iyi í ne ífḡ iyi á gbḡḡ ide, ku gbḡ.

Mḡndai amani iyi wa singa

44 Nḡ Jesu í ni má, mḡnda ḡḡ iyi wa fḡ idei bommai Ilaaḡ wee. Ajḡ nḡu ḡḡ inε ḡḡ í koo í kḡsi amani iyi wa singa si inḡ ilε. Iyi í yḡḡ nḡ í teese í singaε ma. Nḡ í ne do inḡ didḡ í koo í ta mii iyi í ne fei, nḡ í naa í ra ikou.

Mḡndai lege

45 Jesu í ni, bommai Ilaaḡ í yei má bei lege jiida ḡa iyi woo nya sḡa ḡḡ wa de.

46 Iyi í ye akḡ iyi í je jiida ti fia nkpḡ ḡḡ, nḡ í koo í ta mii iyi í ne fei í naa í ra.

Mḡndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaḡ í yei má bei taao iyi à sḡsi inḡ inyi ku mu cḡε dimi ikḡ ikḡ fei.

48 Bii í mu cḡε ḡau í tḡ, sḡkḡ ḡau à ya faa wa icei. Nḡ a buba a cica cḡε jiida ḡau a dasi kḡlḡ, cḡε ḡa iyi a kḡ ce nḡεu mḡ nḡ a nikḡ ḡa.

49 Nɔ bεεβε mɔi á ye si iri ku kpai andunya. Amaleka ɲa aa na a nya ine ɲa iyi à waa ce laalɔ hai si inɔi ine ɲa iyi à waa ce idɔɔbii Ilaaɔ,

50 a dasi ɲa ina iyi ci ya ku. Bei aa lesi awɔ si iri a kpata.

Amani titɔ do nwo

51 Jesu í bee ɲa í ni, ì gbɔ yaasei ideu fei ɲa? Nɔ à je à ni, oo.

52 Nɔ í sɔ ɲa í ni, bεεβε mɔi, woo kɔ ine ɲa si wooda baa yooma fei iyi í baa í je ine iyi í mà idei bommai Ilaaɔ, í yei bei ilu kpasɛ ɔ iyi wa nya mii titɔ ɲa do mii nwo ɲa hai si amanie.

Inei Nazareti ɲa a kù dasi Jesu naane

(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa ɲɲa mɔnda ɲau be í tã, nɔ í ne hai be.

54 Í bɔ ilu bii í je ama. Iyi í to be í lɔsi ku kɔ ine ɲa si cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔ hee ine ɲa iyi à waa gbɔ idee ɲau à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi ineεu ihɛ í ba dimii bisiu ihɛ wa. Beirei í ce wa ceɔ maamaake ɲau ihɛ.

55 Í jɔ amai woo gbe j̄ii nɔu mbe ya. Kù je iyeei à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozefu do Simɔɔ do Zudu ɲa sí à je ifɔe ɲa?

56 Awaɔ wec̄ie ɲa fei si à wa ihɛ ba. Bii bεεbei nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihɛ fei wa.

57 To, lasabu ɲɲu ɲau bei í ganji ɲa a dasie naane. Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, kù ne bii walii ci ya ne beere bii kù je si ilei idee do si kpasɛ.

58 Kù nɔ kù ce maamaake nkɔ be si na iyi í j̄ɔ a kù dasie naane.

14

Idei ikui Zāa woo dasi inyiu

(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

¹ Si waati beɛbeɪ Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ laabaauɪ Jesu.

² Nɔ́ í sã amaacee ɲa í ni, inɛɛu be Zāa woo dasi inyiui í jɪ wa hai si bale. Na ɲɔɪ í jɔ́ í ne gbugbã wa ceɔ maamaake ɲau be.

³⁻⁴ Mii iyi í jɔ́ Herodu í fɔ beɛbe wee. Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔe. ɲɔɪ Zāa í sã́ í ni, kù sɪa í gba aboi ifɔe í dasi kpasɛe. Ide iyi Zāa í fɔ na irii Herodiasiu í jɔ́ Herodu í ni a muu a dũu a dasie piisɔ́.

⁵ Nɔ́ Herodu wa bi ku kpaá, amma wa ce ɲɔɪ inɛ ɲa si na iyi í jɔ́ aɲa fei à ni Zāa waliiii.

⁶ ɲɔɪ aɲɔ́ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeɔ́ gigii aɲɔ́ kubie. Nɔ́ ama inaaboi Herodiasi wa jojo si wajui inɛ ɲa iyi à kpe ku jɛu. ɲɔɪ í dãa Herodu si jiida jiida

⁷ hee í ceaa kuwã nɔ́ í gbasi í ni ɲɲu á muaa mii iyi í bi fei.

⁸ ɲɔɪ ama inaabou í koo í bee iyee, nɔ́ í nyi wa í naa í sã́ í ni, n̄ bi í muum irii Zāa woo dasi inyiu wa si pɛrenti.

⁹ ɲɔɪ inɔɪ ilaaluu í fɔ. Do ɲɲu fei í jesi nɔ́ í ni a koo a bu irii Zāau wa a naa a náa. Í jesii si na iyi í jɔ́ í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ ɲjooe ɲau.

¹⁰ Nɔ́ í be inɛ ɲa ile piisɔ́ be a koo a bu irii Zāa wa.

¹¹ ɲɔɪ inɛ ɲau à koo à buu nɔ́ à lesi pɛrenti wa à naa à na ama inaabou nɔ́ ɲɲu mɔ́ í koo í na iyee.

¹² ɲɔɪ mɔcɔɪ Zāa ɲau à gbɔ ideu. Nɔ́ à naa à so ikuɛu à koo à suu. Nɔ́ à koo à sã́ Jesu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000)

(Cò Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

¹³ Iyi Jesu í gbò ideu ɲɔi í ne hai be. Í ló akɔi inyi do mɔcɔe ɲa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi ine ɲa à gbɔ, ɲɔi à fita hai inɔ ilu ɲɲa ɲa à da hãmɛɛ ɲɲa wa do ise.

¹⁴ Iyi à fita hai si akɔi inyi ɲɔi Jesu í ye zamaau. Nɔ í ce araare ɲɲa nɔ í jò bɔɔ ɲɲa ɲa à ba iri.

¹⁵ Iyi ale wa le ɲɔi mɔcɔe ɲau à naa bi tee à ni, si gbabuai à wa ihẽ nɔ wee idũ wa dũ. Na ɲɲu, jò ine ɲau a ne ilɛko ɲa a koo a ra mii iyi aa je.

¹⁶ Amma Jesu í sɔ ɲa í ni, a kù ne bukaatai a ne. Ine taka ɲɲe, i na ɲa ije a je.

¹⁷ ɲɔi à ni, pɛɛ iyi à ne ihẽ kù re ara miu do cɛɛ minji.

¹⁸ Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihẽ.

¹⁹ Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so pɛɛ ara miu do cɛɛ minji, í wu iju lele í saabu Ilaaɔ. Nɔ í bububu pɛɛ ɲau í na mɔcɔe ɲau nɔ aɲa mɔ à kpɛa zamaau.

²⁰ Nɔ aɲa fei à je à yo hee mbɔe í gbe. ɲɔi mɔcɔe ɲau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateeji í kɔ.

²¹ Inemɔkɔ ɲa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amane dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ɲa baasi.

Jesu wa ne si antai tenku

(Cò Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

²² Iyi à tã ɲɔi Jesu í ni mɔcɔ ɲau à ló akɔi inyi ku ba a takoe a kua ice ihɔ. Iyi à waa ne nɔ í ni zamaau ku ne.

²³ Waati iyi í jò à ne nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa be ɲɲu akãɛ.

24 Wee waati beεbe akɔi inyiu í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyiu í wasi ku taleε si na iyi í jò fufu wa ko ηa ikpó.

25 Zakai amεejuma ηɔi Jesu wa ne si antai inyiu, wa bɔ bi mɔcɔε ηa.

26 Waati iyi à yɔɔ wa ne si antai tenkuu wa ηɔi zigi ηηa í da, njo wa mu ηa, à waa ni, z̄iii. Nɔ njou í jò à wasi ku d̄ɔ anu.

27 Be gbakã Jesu í ba ηa ide ku fɔ í s̄ɔ ηa í ni, i sū laakai ηηε ηa. Amui Jesu, i maà ce njo ηa.

28 N̄ɔi Piεε í s̄ɔɔ í ni, Laf̄εε, bii awɔi, jò amu mɔ n ne n naa bi tεε si antai inyiu.

29 Nɔ Jesu í jeaa í ni, naa wa.

Nɔ Piεε í kita hai si akɔi inyiu nɔ í ne si antai inyiu wa bɔ bi Jesu.

30 Amma iyi laakæe í bɔ si fufu iyi wa ce do gbugbãu, ηɔi njo í muu. Nɔ í sinti ku mile. N̄ɔi í d̄ɔ anu í ni, Laf̄εε, faabam.

31 Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í muu nɔ í ni, na mii í ce ì waa sika sika má. Naanεε kù la.

32 N̄ɔi aηa minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ fufuu í leek̄i.

33 Nɔ inε ηa iyi à wa si inɔi akɔu à gule si wajui Jesu à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaɔi.

Jesu í jò b̄ɔɔ ηa à ba iri si ilei Genesareti

(Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilei Genesareti.

35 Si bei inei be ηau à mà Jesu, ηɔi à fɔ laabaauε bii fei à ni í to wa. Nɔ à naa b̄ɔɔ fei wa.

36 Nɔ à tɔɔε à ni ku jò aηa a lu baa it̄ii kumbooε, nɔ inε iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa (Cɔ Maaku 7:1-13)

¹ Nɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à naa hai Zeruzalemu à bɔ bi Jesu à beɛɛ à ni,

² na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too dedembai bala nwa ŋa. Na mii í ce a ci ya wɔɔ a bei a jɛ.

³ Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide ku bee í ni, na mii í ce inɛ mɔ dedemba nŋɛ ŋa ku too í jò i kù waa jirima woodai Ilaaɔ ŋa.

⁴ Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ í ni, i gbɔa iyeò baa nŋɛ ŋa i jirima ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa a kpa lafɛɛ.

⁵ Amma inɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku sɔ iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ n sobie do, ñ jileaa Ilaaɔ.

⁶ Nɔ inɛ iyi í fɔ beɛbe kaa sobi iyeò baaɛ má hee ku jirima ŋa. Beɛbei ì waa kpa idei Ilaaɔ ŋa ku ba i too dedemba iyi à jò nŋɛ.

⁷ Inɛu ilu muafiti ŋai. Hai tako Ezai í ce waliiei dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni, Ilaaɔ í ni,

⁸ Inɛ ŋau ihɛ à waa jirimam nii

Do geɛ nŋu akã.

Amma idɔ nŋa í j̄im.

⁹ À waa tɔɔm nii si ngbɛ.

Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si

Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi (Cɔ Maaku 7:14-23)

¹⁰ Nɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de it̄i i gbɔ yaasei ideu.

11 Kù jε mii iyi wa lɔ hai do gɛlei amanɛi í ya dasiε riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gɛlei amanɛi á dasiε riisi.

12 Nɔ mɔcɔε ηau à na à sɔɔ à ni, i kù mà ide iyi ì fɔu bε í jεa Farisi ηau taale?

13 Nɔ Jesu í jε nηa í ni, j̄ii baa yooma iyi Baam iyi í wa lele kù lɔ fei, aa tuui.

14 I j̄ò ηa bε. Woo mu golo fεεju ηai. Nɔ bii fεεju wa mua fεεju golo aηa minji fei à ya koo a dasi gooi.

15 N̄ɔi Pιεε í ni, sisi nwa yaasei mɔndau bε.

16 Nɔ Jesu í ni, inε mɔ, i kù nε bisi ηai?

17 I kù mà ηa, mii iyi wa lɔ hai do gɛlei amanε fei, si inɔɛi wa bɔ? Si anyiε nɔ ku fita hai si ara.

18 Amma ide iyi í ya fita hai si gɛle, hai si idɔi wa naa. Nηu bei wa dasi amanε riisi,

19 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalo wa naa. Inε ku kpa, do sakara, do s̄εε ku tɔtɔɔ do mud̄εε hai ce abɔd̄ɔ, do ile, do ibo, do inε ku bejε, mii ηau bε fei hai si idɔi wa naa,

20 nɔ nηu ηau bei í ya dasi amanε riisi. Amma kù jε kujε hai wɔɔi á dasi inε riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanε

(Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nηu, Jesu í nε hai bε í bɔ ikpa Tii do Sid̄ɔ.

22 Inaaboi ilei Kanaã gɔ iyi í wa bε í naa bi tεε nɔ í d̄ɔ anu í ni, Laf̄εε, t̄akui Davidi amanlu nlau, ce araarem. Ama inaabom í nε inei inɔɔko, nɔ wa kp̄aa iju ntɔ ntɔ.

23 Amma Jesu kù jεaa ide k̄ama. Nɔ mɔcɔε ηa à naa à tɔɔε à ni, abou ih̄ε wa d̄ɔ anu wa too anyi nwa. I kaa leleε?

24 Nɔ́ í je í ni, bi inei Izireli ɲa aɲa akãì à bɛm wa, inɛ ɲa iyi à yɛ bei angudã ɲa iyi à nyɔ̀.

25 Amma abou í naa í gule si wajue í ni, Lafɛɛ, sobiim.

26 Nɔ́ Jesu í ni, kù sɪa a gba ijɛi amu ɲa a na aja keeke ɲa.

27 Nɔ́i abou í ni, ntɔ́i Lafɛɛ. Amma do nɲu fei, aja keeke ɲau à ya wa abei taabu a maa je buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛɛ nɲa ɲa.

28 Nɔ́ Jesu í jeaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ í la. Bɛ́i ì bi fei á ce. Nɔ́ gbakã ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jò bɔ̀o nkɔ̀ í ba iri

29 Nɔ́ Jesu í nɛ hai bɛ í too itɪi tenkui Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ́ í buba.

30 Nɔ́ zamaa nla gɔ́ í naa bi tɛɛ. À naaò ilu kute akã ɲa wa, do fɛɛju ɲa, do wɛɛge ɲa, do deki ɲa, do bɔ̀o nkɔ̀ má nɔ́ à jilɛ ɲa si wajui Jesu, nɔ́ í jò à ba iri.

31 Nɔ́i inɛ ɲau à biti iyi à yɛ deki ɲau à waa fɔ́ ide, wɛɛge ɲau à ba iri, ilu kute akã ɲau à waa nɛ, fɛɛju ɲa à waa yɛ ilu, nɔ́ à waa saabu Ilaaɔ́ Lafɛɛi inei Izireli ɲa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)

(Cɔ́ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔ̀cɔ̀ɛ ɲa í ni, araarei inɛ ɲau ihɛ wa mum, domi ajɔ́ mɛɛta nɲai ihɛ iyi à wa bi tom, nɔ́ sɔ̀nda kãma kù gbe nɲa má. Nɔ́ n kù bi n jò à nɛò ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpãa.

33 Nɔ́ mɔ̀cɔ̀ɛ ɲau mɔ́ à beɛɛ à ni, to, iwoi aa ka ba ijɛ si gbabuau ihɛ iyi á yo zamaa nla nlau ihɛ.

34 Nɔ́ Jesu í beɛ ɲa í ni, pɛɛ feloi ì nɛ ɲa. Nɔ́i à ni, pɛɛ ara mɛɛjei do cɛɛ wɛwɛɛ gɔ́ ɲa.

35 Nɔ́ Jesu í ni inɛ ɲau a buba ilɛ.

³⁶ Nɔ́ í so p̄ɛ ara m̄ɛjeu do c̄ɛɛ ɲau, í saabu Ilaaḏ titã í bei í bububue í na m̄ɔcɔe ɲa a kp̄ɛ ɲɲa. N̄ɔi à kp̄ɛa ine ɲau.

³⁷ Nɔ́ aɲa fei à je à yo hee p̄ɛu í gbe. N̄ɔi à ko p̄ɛɛ iyi í gbeu nɔ́ í ce k̄ɔlɔ m̄ɛje.

³⁸ Ine ɲa iyi à jeu à w̄ɛɛi zakai amanɛ dubu m̄ɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke ɲa baasi.

³⁹ N̄ɔi Jesu í j̄ɔ ine ɲau à ne í bei í lɔ ak̄ɔi inyi í ne ikpa il̄ɛi Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ɲa à bi Jesu ku ce maamaake

(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

¹ Si anyii ɲɲu, Farisi do Sadusi ɲa à naa bi Jesu a cɔ laakaɛ. À t̄ɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugb̄ɛ hai bi Ilaaḏi wa naa.

² N̄ɔi Jesu í je ɲɲa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ́ lele í kp̄ã ì ya ni ɲa, iju iyi á má ala á d̄ɔ.

³ Bii daak̄ɔi í ya ni ɲa, ij̄i á rɔ domi ij̄i í d̄ũ í we mango. Ì waa mà yaasei lele ɲa amma i k̄ù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsei ɲa.

⁴ Ine laalɔi nsei ɲa iyi a k̄ù leek̄iò Ilaaḏ ɲɲu akã, nyindai à ya maa bi ku ye. Amma nyinda gɔ k̄ù w̄ɛɛ iyi aa nyisi ɲa má bii k̄ù je ide iyi í ba walii Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ b̄ɛɛɛ í tã ɲɔi í j̄ɔ ɲa í ne.

Lefeei Farisi do Sadusi ɲa

(Cɔ Maaku 8:14-21)

⁵ Si anyii ɲɲu, Jesu do m̄ɔcɔe ɲau à koo à lɔ ak̄ɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ih̄ɔ. Nɔ́ wee m̄ɔcɔe ɲau à gb̄ɛje ku so p̄ɛɛ k̄ɔɕa.

⁶ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ ɲa í ni, to, i ce laakai do lefeei Farisi do Sadusi ɲau.

⁷ Nɔi mɔcɔ ɲau à waa lasabu si idɔ ɲɲa à waa ni, na iyi í jò a kù so pɛɛ kosɪai í jò wa fɔ beɛbe.

⁸ Amma Jesu í mà lasabu ɲɲa iyi à waa ce nɔ í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa ni ɲa, na iyi í jò inɛ i kù so pɛɛ kosɪai í jò ò wa n fɔ beɛbe. Naane ɲɲe kù la.

⁹ I kù gbɔ yaasee hee nsei ɲa? I kù waa ye gigii pɛɛ ara miu iyi ò bu ò kpɛa amanɛ dubu miu do jiai pɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa?

¹⁰ Mà i kù waa ye gigii pɛɛ ara mɛɛje iyi ò bububu ò na amanɛ dubu mɛɛ ɲau do jiai pɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa?

¹¹ Na mii í ce i kù mà ɲa iyi pɛɛ si ò wa n fãa. I ce laakai do lefeei Farisi ɲa do Sadusi ɲau.

¹² Bebei mɔcɔ ɲau à mà iyi kù je lefee iyi í ya jò pɛɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi ciori Farisi do ti Sadusi ɲaui wa fãa.

*Piɛɛ í ni Jesu í je inɛ iyi Ilaaɔ́ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)*

¹³ Nɔ Jesu í to Sezaree si ilei Filipee. Nɔ í bee mɔcɔɛ ɲa í ni, yooi inɛ ɲa à ya ni amu Amaí Amanɛ ò je.

¹⁴ Nɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ɲa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má.

¹⁵ Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, inɛ mɔ ni, yooi ò ni ò je ɲa.

¹⁶ Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amaí Ilaaɔ́ ɲɲu iyi í je irii kuwɛɛui. Awɔi ò je inɛ iyi í cicau.

¹⁷ Nɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu inɔ didɔi. Kù je amanɛi í sɔɛ, bii ku je Baam iyi í wa lele.

18 Amui n̄ wa n s̄e iyi a w̄ou Piēi, waato kuta. Si antai kutaui an jile igbem, n̄ baa iku takae kaa ȳk̄o ku ganji igbeu*.

19 Aw̄i an na yiiko si kp̄ai bommai Ilaā. Mii iyi ì k̄asi si andunya, lele m̄ à k̄sii. N̄ mii iyi ì jesi si andunyau, lele m̄ á jesi.

20 N̄i Jesu í s̄ m̄c̄e ηau do kugaabu í ni a maà na a s̄ in̄e ḡo iyi n̄ηu í j̄e in̄e iyi Ilaā í cicau.

Jesu wa f̄o ide iku do kuj̄e

(C̄o Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati b̄ebei Jesu í sinti ku s̄ m̄c̄e ηa í ni tilasii n̄ηu ku b̄o Zeruzalemu. Tengi bei in̄e ngbo ηa do in̄e ngboi woo weei Ilaā ηa do woo k̄o in̄e ηa si wooda ηa aa kp̄a n̄ηu iju. Aa kpa n̄ηu, amma si aj̄o m̄etasia n̄ηu á j̄i má hai si bale.

22 N̄i Piē í gb̄a í b̄òe k̄k̄ole í s̄ò í ni, Ilaā ku waasu ideu, Laf̄e. Ide dimi b̄ebe kaa bae pai.

23 Amma Jesu í sinda í s̄ Piē í ni, sek̄e hai bi tom Seetam. Ì waa bi i j̄em bi ku koose, domi i k̄u waa ce lasabui Ilaā, í gbe ti aman̄e ηa.

24 Si anyii n̄ηu Jesu í s̄ m̄c̄e ηa í ni, in̄e iyi wa bi ku toom, ku j̄ò id̄òbie n̄o ku so j̄i ku gaaūe ku toom wa.

25 N̄o in̄e iyi wa bi ku ba kuw̄ee do id̄òbie, kaa baa. Amma in̄e iyi í nȳo kuw̄ee na irim, laf̄e á baa do nt̄o.

26 Aranf̄ani yoomai aman̄e í ne bii í ba amanii andunya fei n̄o í kua kuw̄ee. Mà mii í w̄ee iyi aman̄e á kpaasiò kuw̄ee.

---

* **16:18 baa iku takae kaa ȳk̄o ku ganji igbeu** Yaasei is̄ēdeu ih̄e k̄u má s̄a s̄a. Yaase bei in̄e ḡo ηa à gb̄o wee. Nk̄ama kaa ȳk̄o ku ceaa nḡo, baa gbugb̄i iku takae.

27 Amu Amai Amanε an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam ηa ajɔ. Si waati bεεbei an sãa ine fei si yaase bei í jεò kuwεεε.

28 Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, ine ηa iyi à wa ihě, gɔgɔ nηa ηa aa ye amu Amai Amanε n na n je bommam hee aηa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana

(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

1 Si anyii ajɔ mεεfa Jesu í kpe Piεε do Zaaki do Zãa ifɔε í nya ηa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aηa nηa.

2 Nɔi à ba wee araε í kpaasi. Wajue wa daana jiida jiida, nɔ jaε ηa í fũuta pai pai bei inya kumá.

3 Si anyie ηɔi Moizi do Elii à faata wa anu akã à waa baa ide ku fɔ.

4 Nɔi Piεε í sɔ Jesu í ni, Lafěε, í sĩa ka maa wa ihě. Bii ì bi, jɔ ka ce ilei acɔ mεεta, akã titeε, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.

5 Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í naa si ηa bei bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si inɔε í ni, ine ihěi í je amam. Ñ buu jiida jiida, siεi inɔ didɔm fei í ya wa. I ya gbɔ ideε ηa.

6 Iyi mɔcɔ ηau à gbɔ ide ku fɔu ηɔi njo í mu ηa hee à sεεbata ilε.

7 Amma Jesu í naa bi tu ηa í lu ηa í ni, i dede ηa i maà jɔ njo ku mu ηε.

8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù ye ine gɔ bii kù je Jesu nηu akã.

9 Nɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sɔ ηa í ni, i maà sɔ ine gɔ mii iyi í yeu be ηa hee amu Amai Amanε n koo n ku nɔ n jĩ hai si balε má.

10 N̄ɔi m̄ɔcɔ ɲau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau à ya ni Eliii á tako inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau ku naa.

11 Nɔ́ í jɛ ɲɲa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ ku teese mii fei s̄aa s̄aa.

12 Amma an s̄ɔ ɲɛ iyi Elii í naa t̄ã, inɛ ɲa a kù màa, ɲɔ́ à ceaa b̄ei à bi. B̄eɛb̄e m̄ɔi amu Am̄ai Amanɛ an ba ijuukp̄a si aw̄ɔ ɲɲa.

13 N̄ɔi m̄ɔcɔ ɲau à mà bebei iyi Z̄ãa woo dasi inyii wa f̄ãa.

*Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔ̀kɔ
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)*

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ɲɔi m̄ɔkɔ gɔ́ í naa í gule si wajui Jesu

15 í ni, Laf̄ɛɛ, ce araarei ama inɛm̄ɔkɔm n̄ɔu ih̄ɛ. Inɛi inɔ̀kɔ gɔ́ í s̄ɔsiɛ b̄ɔɔi cukuuna, wa wahalae m̄ɔi jiida jiida. Ajɔ́ gɔ́ ɲa í ya dasiɛ inɔ́ ina walakɔ inɔ́ inyii.

16 N̄́ soo n̄́ naae wa bi m̄ɔcɔɛ ɲau ih̄ɛ amma à m̄ɔngɔ́ ku faabaɛ.

17 Jesu í ni, inɛ inɛ laalɔ hai dasi naane ɲa, hee waati yoomai an maa n̄́ wa inɔ́ ɲɲɛ. Mà hee waati yoomai an maa n̄́ temuad̄ɔ ɲɛ. I naam amau wa ih̄ɛ ɲa.

18 Nɔ́ à naa Jesu amau wa, ɲɔi í la si inɛi inɔ̀kɔu nɔ́ í fita siɛ nɔ́ amau í ba iri tengi b̄eu b̄e.

19 N̄ɔi m̄ɔcɔi Jesu ɲau à bɔ́ bi t̄ɛɛ aɲa duus̄ɔ́ à beɛɛ à ni, na mii í ce awa a kù ȳkɔ́ a kù lele inɛi inɔ̀kɔu.

20 Nɔ́ Jesu í jɛ ɲɲa í ni, si na iyi í j̄ɔ́ naane ɲɲɛ kù lai. Ntɔ́ ntɔ́ n̄́ wa n̄́ s̄ɔ́ ɲɛi, bii naane ɲɲɛ í la í to baa dimii mii ku gb̄ɛ iyi í kere í re, aa ȳkɔ́ i s̄ɔ́ iri kutau ih̄ɛ ɲa í ni ku dede hai b̄e ku bɔ́ ih̄ɔ́, nɔ́ beɛb̄e m̄ɔi á dede. Nk̄ãma kù w̄ɛɛ iyi aa m̄ɔngɔ́ ku ce ɲa. [

21 Amma dimii inei inɔ̀ko beɛbe ci ya fita bii kù jɛ do kutɔ̀ do anu ku dɪ.]

*Jesu í nyi wa fɔ̀ ideɪ ikue do kujɛ má
(Cɔ̀ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)*

22 Ajɔ̀ nɲu gɔ̀ si bei mɔ̀cɔ̀ ɲau à tɔ̀tɔ̀ Galilee be ɲɔ̀i Jesu í sɔ̀ ɲa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ɲa si awɔ̀.

23 Aa kɲam, amma si ajɔ̀ mɛɛtasia an jɪ hai si bale má.

ɲɔ̀i inɔ̀i mɔ̀cɔ̀ ɲau í fɔ̀ ntɔ̀ ntɔ̀.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kɲasɛi Ilaaɔ̀

24 Si anyii nɲu Jesu do mɔ̀cɔ̀ɛ ɲa à bɔ̀ Kaperanumu, ɲɔ̀i woo gba fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kɲasɛi Ilaaɔ̀ ɲau à naa bi Piɛɛ à beɛɛ à ni, Mɛɛtu nɲɛ ci ya sã fiaɪ kɲasɛi Ilaaɔ̀?

25 Nɔ̀ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. ɲɔ̀i Piɛɛ í nɛ kɲasɛ. Iyi í lɔ̀ ile nɔ̀ Jesu í tako í beɛɛ í ni, Simɔ̀, beirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya ɲau ihɛ, hai bi yooi à ya gba fiaɪ lempoo. Hai bi amaalu ɲa de, mà hai bi inɛ njoo ɲa.

26 Nɔ̀ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ njoo ɲai. ɲɔ̀i Jesu í ni, na nɲu, amaalu ɲa a kaa sã*.

27 Amma do nɲu fei, kù sɪa ka jɛ ɲɲa bi ku koosɛ. Na nɲu, bɔ̀ tenku be i koo i le kootia, cɛɛ iyi í tako í muu, la gɛɛɛ. Aa ye kɲekɛɛ be iyi á to fia ku sãɪ awaɛ fei. Nyaa i koo i sã ɲɲa.

---

* **17:26 na nɲu, amaalu ɲa a kaa sã** Si fee ɲɲa à ni, amai aɲa taka ɲɲa ɲa a kù nɛ ku sã. Nɔ̀ do yaase beɛbe inɛ ɲa aa mà iyi Jesu nɲu iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̀ kù nɛ ku sã.

18

Yooi í je inε ngbo

(Cɔ Maaku 9:33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

¹ Waati nηu, mɔcɔi Jesu ηau à naa bi tεε à beεε à ni, si bommai Ilaaɔ yooi í je inε ngbo.

² Nɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekɩε si anini nηa.

³ Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, bii i kù kpaasi idɔ nηε nɔ i kù ye bei ama keeke ηa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ í je bommaε.

⁴ Inε iyi á je inε ngbo si bommai Ilaaɔ nηui í je inε iyi í kaye arae í baa í ye bei amau ihε.

⁵ Inε iyi í nɔ í gba ama keeke bei inε ihε na irim, amui í gba.

⁶ Inε iyi í dasi inε akāi ama keeke ηa iyi à dasim naaneu ihε dulum, á tia a ðia lafεεu alɔ si kɔɔ a tale sie inɔ tenku inyi ku jɔɔ.

⁷ Ijuukpā nla nlai inei andunya ηa aa ye si na iyi í jò à ya maa dasi kpaasi nηa ηa dulum. Kù nɔ kù nε bei á ce iyi inε gɔ ηa a kù dasi kpaasi nηa ηa dulum, amma inε iyi í ce beεbe á ye ijuukpā ntɔ ntɔ.

⁸ Bii í je aɔwε walakɔ isεε wa dasiε dulum, buu i nyɔɔ ku jìdε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tā do aɔwε akā walakɔ kute akā do iyi aa nε aɔwε minji do kute minjiu fei nɔ a dasiε ina iyi ci ya ku.

⁹ Bii í nɔ í je ijuεi wa dasiε dulum, nyaa i nyɔɔ ku jìdε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tā do iju akā do iyi aa nε iju minji fei nɔ a dasiεò ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudā iyi í nyɔ à tasiεu

(Cɔ Luku 15:3-7)

¹⁰ Jesu í sɔ ηa má í ni, i ce laakai i maà donda baa inε akāi amu ηau ηa. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, amaleka

woo degbe n̄ḡa ḡa à ya maa leek̄i aj̄o fei si wajui Baam iyi í wa lele. [

11 Amu Amai Amanε ñ naa ku faaba inε ḡa iyi à nȳi.]

12 Beirei ì waa lasabu ḡa. Bii inε ḡo í ne angudã c̄o ño akãe í nȳo, kaa j̄o c̄o fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dede akã iyi í nȳou wa?

13 Nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ḡei, bii í ȳo, á ne ino didõ nla nla na iriε ku re baa c̄o fakã kù wa si iyi kù nȳou.

14 Beεbe m̄oi, Baa n̄ḡe iyi í wa lele kù bi baa inε akãi ama keeke ḡau ku nȳo.

Bei aa ce bii woo dasi naane ḡo í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naane ḡo í ce dulum, b̄o bi t̄εε aw̄o akã ño í j̄o ku mà yaasei dulum n̄ou. Bii í gb̄o ideε, ì baaε wa má si kp̄aa j̄iidai.

16 Amma bii í k̄o ku gb̄o ideε, dede inε akã wala minji si bei kuk̄oi idei Ilaaõ wa f̄o. I b̄o bi t̄εε ḡa, ño inε ḡau aa j̄ε s̄εεdai ideu fei.

17 Bii í k̄o ku gb̄o ide n̄ḡa, s̄o inei igbe ḡau. Bii í ño í k̄o ku gb̄o baa idei inei igbe ḡau, i dooε bei hai dasi naane walak̄o bei woo gba fiaí lempoo.

18 Nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ḡei, mii iyi ì k̄osi si andunya fei ḡa, lele m̄o á k̄osi. N̄o mii iyi ì j̄esi si andunya fei ḡa lele m̄o á j̄esi.

19 Ñ wa n s̄o ḡe má iyi bii amanε minji í ce anu akã si andunya ih̄ε a t̄o nḡoḡo, Baam iyi í wa lele á mu n̄ḡa,

20 domi tengi bii amanε minji wala meeta í t̄ot̄o à waa ce kut̄o do irim, ñ wa si anini n̄ḡa.

Amaace iyi í k̄o ku cea kpaasiε suuru

21 Nɔi Piεε í bɔ bi Jesu í beεε í ni, Lafěε, bii kpaasim í ceem kurara ise feloi an ceaa suuru. Hee ise gbεεje?

22 Nɔi Jesu í jεaa í ni, aawo. N kaa n sɔε iyi andi ise gbεεjei, amma aa ceaa suurui ise kitað fεεwa tuuba mεεje.

23 Sotí i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bei bommai Ilaað í ye. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseε iyi amaaceε ηa à waa mu.

24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ηɔi à naað ine gɔ wa bε, iyi wa mu gbeseε í to baa fɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ*.

25 Si bei inεεu kù ne mii iyi á sãð gbeseu, ηɔi lafěεε í ni a taa bei aru, ηηu do aboε do amaε ηa do mii iyi í ne fei a sãð gbeseu.

26 Nɔi amaaceu í gule si wajui lafěεεu wa tɔεε suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãε mbe fei.

27 Nɔ lafěεεu í ce araareε í kpa gbeseu nɔ í jðε í ne.

28 Iyi amaaceu í fita hai be gbakã, nɔ í ko amaace kpaasie gɔ iyi wa mu gbeseε zakai kpekεεe cɔ. Nɔi í bataε í te kɔεε í ni, sãam gbeseu iyi ì waa muu.

29 Nɔi kpaasie u í gule si wajue í tɔεε suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãε gbeseε.

30 Amma kù je, nɔ í jð à dasi kpaasie u piisɔð hee koo sãð gbeseu fei ku tã.

31 Nɔi amaace iyi à gbe ηau à ye bei í ce nɔ inɔ ηηa fei í fɔ, ηɔi à koo à sisia lafěεε ηηa yaasei ideu fei.

32 Nɔi lafěεεu í kpoo í ni, awɔ amaace laalo, í jɔ iyi ì tɔɔm suuru ñ kpa gbeseεu feii mεε.

33 Awɔ mɔ ì ne i ce araarei amaace kpaasiei wo si bei ñ ceε.

---

* **18:24 dubu ciwa nkpɔ nkpɔ** Si fee ηηa à ni talã dubu mεεwa. Talã akã fei fia i ce i adɔ maatũ iyi à ya sãa ine akã.

34 Nɔ idɔi lafɛɛu í kɔ̃, nɔi í jò à dasiɛ piisɔɔ si awɔi woo kpã inɛ nɔa iju hee koo sãð gbeseu fei ku tãu.

35 Nɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi Baam iyi í wa lele á ce nɛɛ, inɛ iyi i ci ya cea kpaasi nɛɛ nɔa suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ ideɪ nɛ ku kɔi abo do mɔkɔ

(Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í nɛ hai ilei Galilee í bɔ ikpa ilei Zudee iyi í wa icei idɔi Zuudɛɛu.

2 Nɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ nɔ í jò bɔɔ nɔ à ba iri.

3 Nɔi Farisi gɔ nɔ à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ. Nɔ à beɛ à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ si ide baa yooma fei?

4 Nɔ í jɛ nɔa í ni, i kù cio iyi kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ nɔ? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce nɔi inɛmɔkɔ do inɔabo.

5 Nɔ í ni má, na nɛɛ, mɔkɔ á jò iyeð baaɛ nɔ nɛɛ do aboɛ a maa wɛɛ nɔ aɛa minji fei a baa a jɛ ara akã.

6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aɛa minji má, ara akã dei à jɛ. Na nɛɛ, amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ í tɔtɔ.

7 Nɔ Farisi nɔa à beɛ à ni, bii bɛɛbɛi, na mii í ce Moizi í na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku kɔsi aboɛ ku cea tiaɪ nɛ ku kɔ ku bɛi ku kɔsiɛ.

8 Nɔ Jesu í jɛ nɔa í ni, Moizi í jò ì waa lele abo nɛɛ nɔi na idɔ kulele nɛɛ. Amma waati iyi Ilaaɔ í taka amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ.

9 An sɔ nɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, nɔ í so mmuɛ, nɛɛ takaa í ce sakarai.

10 Nɔi mɔcɔɛ nɔa à sɔɔ à ni, bii bɛɛbɛi si gãmɛi aboð mɔkɔ í tia a maà ya so nɛ.

11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ñ wa n fɔ nsei, kù jε ine feii á yɔkɔ ku gbɔ yaaseε, bii kù jε ine ηa iyi Ilaaɔ́ í mu nηa gbugbãε.

12 Mii ikã ikã iyi wa ganji ine ηa nje ku so í kpɔ. Inε gɔ ηa beεbei à bí ηa do, a kaa yɔkɔ dei. Inε gɔ ηa mɔ amanε ηai à ce nηa beεbe. Inε gɔ ηa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icεi bommai Ilaaɔ́ jiiida jiiida. Inε iyi á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ηa

(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nηu, ine ηa à gbã ama keeke ηa à naa Jesu wa ku le si ηa awɔ nɔ ku ce nηa kutɔɔ. Amma mɔcɔε ηa à waa gbagba si ηa.

14 Nɔi Jesu í sɔ́ ηa í ni, i jò amu ηau a naa bi tom, i maà ganji ηa, domi bommai Ilaaɔ́ í jε ti ine ηa iyi à jɔ ηa.

15 Nɔi í le nηa awɔ si iri nɔ í ce nηa kutɔɔ í bei í ne hai be.

Idei awaasũ ilu fia gɔ

(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nηu gɔ mɔkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beεε í ni, Mεetu, mii jiiida yoomai an ce n baɔ kuwεε hai tã.

17 Nɔ Jesu í beεε í ni, na mii í ce ì waa beem idei jiiida ku ce. Ilaaɔ́ nηu akãi í jε jiiida. Bii ì bi i ba kuwεε iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaɔ́ ηau.

18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ηai. Nɔ í sɔ́ í ni, maà kpa ine, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ i maà jεa ine gɔ sεεda ibo.

19 Jirima iyeɔ́ baaε, nɔ i bi kpaasie bei ì bi araε.

20 Nɔ awaasũu í ni, ñ wa n jirima iyi be fei tã, mii í gbe n ce má.

21 N̄ai Jesu í s̄o í ni, bii ì bi i k̄s̄ dee dee, koo ta mii iyi ì ne fei, n̄o i kp̄ãa ilu are ña fiau. Bii ì ce b̄ēb̄e aa ba amani j̄iida lelei Ās̄. Si anyīe n̄o i naa i toom.

22 Iyi awaas̄ũu í gb̄o b̄ēb̄e ñai í sinda í ne do in̄o kuf̄o domi ilu amani nla nlai.

23 N̄ai Jesu í s̄o m̄ac̄e ña í ni, nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ñei, á gaabua ilu fia ku l̄o tengi bii Ilaās̄ í je bommae.

24 N̄o an s̄o ñe má iyi á faalaa kpookpo ku l̄o si iwoi ab̄ēe do iyi ilu amani á l̄o tengi bii Ilaās̄ í je bommae.

25 Iyi m̄ac̄o ñau à gb̄o ideu ñai à biti kaa kaa, n̄o à ni, bii b̄ēb̄ei, to, yooi á ba faaba.

26 N̄ai Jesu í c̄o ña n̄o í ni, bi amane ñai kaa ce, amma Ilaās̄ á ȳk̄o ku ce fei nd̄ēe.

27 N̄ai Pīēe í s̄o í ni, wee à j̄ò mii fei t̄a à waa tooe. To, yoomai á na ku je tu wa.

28 N̄o Jesu í s̄o ña í ni, nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ñei, waati iyi Ilaās̄ á ce mii fei tit̄o n̄o amu Amai Amane n maa n buba si batai bomma ilu amboem, in̄e amane maateeji iyi ì waa toom ñau ih̄ẽ, in̄e m̄o aa buba si batai bommau i kiitiò dimi maateeji in̄ei Izireli ñau.

29 N̄o in̄e baa yooma iyi í j̄ò kpas̄e wa, walak̄o igb̄ã do if̄o ña, walak̄o wec̄īe ña, walak̄o bāae, walak̄o iyee, walak̄o amāe ña, walak̄o ikōe ña na irim, á ba rib̄ae ik̄o c̄īo, n̄o ku ba kuw̄ēe hai t̄a má.

30 Amma in̄e ña iyi à je in̄ei waju ña si nsei, nk̄p̄o ñña á na ku je in̄ei anyi, n̄o in̄ei anyi ña m̄o, nk̄p̄o ñña á na ku je in̄ei waju.

20

M̄ondai ilu kpas̄e do gaan̄ōmae ña

¹ Jesu í kpa n̄a m̄andau ihē í ni, idei bommai Ilaaḥ í j̄o idei ilu kpasē ḡo iyi í fita daadaak̄o wa d̄ede amaace ku b̄ò ña ik̄oe.

² Waati iyi í ba amaace ñau añaò ña à f̄o à gb̄oa n̄je ku s̄a n̄ja si bei à ya s̄aa woo ce ice si aj̄o ak̄ã, n̄o í ni a b̄o ikoi n̄ju a koo a ce ice. N̄o à koo.

³ N̄o zakai is̄o m̄ees̄a í fita má í koo í ba ine ḡo ña à waa buba si tafa a kù waa ce nk̄ama.

⁴ N̄o í s̄o ña í ni, ñje m̄o, i b̄o ikom i koo i ce ice ña. An s̄a n̄je si bei í j̄o.

⁵ N̄oi à koo. N̄oi ilu kpasēu í fita má zakai das̄a, do āle zakai inunu ku sinda ma, n̄o ide dimi ak̄ãui í ya f̄o.

⁶ Āle zakai is̄o miu ñoi í fita n̄o í ye ine ḡo ña má à waa buba. N̄oi í bee ña í ni, na mīi í ce ì waa buba ihē ngbe ngbe hai daak̄o ña.

⁷ N̄oi à j̄eaa à ni, si na iyi í j̄ò ine k̄ama kù dasi wa icei. N̄oi í ni, to, ñje m̄o i b̄o ikom i koo i ce ice ña.

⁸ Iyi í to āle zakai kul̄oi inunu ñoi ilu kpasēu í kpe ine ngboi amaacee ñau í s̄o í ni, kpe gaan̄ōma ñau wa, s̄a n̄ja fia n̄ja, sinti hai bi inei ank̄anȳi ñau hee ku koo si ine sinte ñau.

⁹ Ine ña iyi à sinti ice āle zakai is̄o miu ñau à naa à gba fiai icei aj̄o ak̄ã.

¹⁰ Amma iyi à to si ine sinte ñau à tamaa bei ti aña á re beeb̄ei. Amma fiai icei aj̄o ak̄ã à s̄a aña m̄o.

¹¹ Iyi à ye fiau beeb̄e ñoi à wasi ku gbagba si ilu kpasēu.

¹² À waa ni, ine ña iyi à naa ank̄anȳiu is̄o ak̄ã à ce ice n̄o ì s̄a n̄ja bei awa iyi à ce ice si inya gb̄aa hai daak̄o hee à gb̄es̄ji.

¹³ N̄oi ilu kpasēu í s̄o ine ak̄ã n̄ja í ni, kpaasim, n

kù takie, domi ì jesi i gba fiái iceí ajò akã, mà kù je beεbe.

¹⁴ To, gba fiáe i ne. Ñ bi n sãa inei ankãanyiu ihẽ bei awò mò.

¹⁵ Kù je bei ñ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jò ñ ce jiidai.

¹⁶ Ñai Jesu í ni, beεbe mòi inei anyi ña aa na á je inei waju, nò inei waju ña mò a na á je inei anyi ña.

Jesu wa fò ideí ikue do kujẽ ise gbεetasia

(Cò Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

¹⁷ Ñai Jesu í dasi kpãa wa bò Zeruzalemu. Nò í nya m̀c̀c̀ maateji ñau ikã, ñai í s̄ ña si kpãa í ni,

¹⁸ wee à waa bò Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amai Amane a dasim awòí inε ngboi woo weei Ilaaḡ ña do woo kò inε ña si wooda ña. Aa ye taalem a ni a kpam.

¹⁹ Si anyie nò a dasim si awòí dimi mmu ña, aa yaakom, nò a tεem kp̀t̀t̀, nò a kpakpam si j̄i ku gaau. Nò si ajò mεetasia an j̄i má hai si bale.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í t̀ Jesu

(Cò Maaku 10:35-45)

²⁰ Si anyii ññu ñai iyei amai Zebedee ña í naa bi Jesu do amaε ña nò í gule si wajuε ku t̀t̀ε ng̀g̀.

²¹ Nò Jesu í beεe í ni, mii ì bi. Ñai í ni, si waati iyi aa naa í je bomma, j̀ ama minjim ñau ihẽ, inε akã ku buba awò njeε, inε akã m̀ awò cangae.

²² Ñai Jesu í s̄ m̀c̀c̀ minji ñau í ni, i kù mà mii iyi ì waa t̀m̀ ña m̀m̀. Aa ỳk̀ ì temuad̄ ijuukp̄a iyi an ye ña? Nò à ni ña aa ỳk̀.

²³ Nò í s̄ ña má í ni, nt̀i, aa ye ijuukp̄a iyi an ye ña. Amma kù je amui an cica inε ña iyi aa buba si canga do njem. Bi ku bubau be, inε ña iyi Ilaaḡ Baam í cea s̀lue ñai aa buba si.

24 Nɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe nɔu à gbɔ ideu nɔ idɔ nɔa í kɔ̀d̀ minji nɔu.

25 Nɔi Jesu í kpe aɔa fei í sɔ nɔa í ni, inɛ mɔ̀ ì mà nɔa si andunya ihẽ ilaalu nɔu à ya maa taa inɛ nɔa nɔa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nɔa nɔa mɔ̀ a maa nyisi yiiko nɔa.

26 Amma bi tu nɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nɔe iyi wa bi nɔu ku jɛ inɛ ngbo, nɔui á jɛ woo ce nɔe ice.

27 Bɛɛbɛ mɔ̀i inɛ iyi wa bi nɔu ku jɛ woo cua nɔe, á jɛ aru nɔe.

28 Bɛɛbɛ mɔ̀i amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ nɔa a ceem ice, amma amui an ce nɔa ice, nɔ n na kuwɛem n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í j̀d̀ fɛɛju minji gɔ nɔa à yɛ ilu

(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ nɔa à to Zeriko nɔa à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa too nɔa.

30 Wee fɛɛju minji gɔ nɔa à waa buba itĩ kpãa bɛ, nɔa à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Nɔi à dɔ̀ anu à maa ni, Lafẽɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa.

31 Nɔ zamaau wa la si nɔa wa ni a coko. Amma béi à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔ̀i à ya dɔ̀ anu hee lele à maa ni, Lafẽɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa.

32 Nɔi Jesu í leekĩ í kpe nɔa í bee nɔa í ni, mii ì bi n ce nɔe.

33 Nɔi à jɛaa à ni, Lafẽɛ, à bi ka yɛ ilui.

34 Nɔ Jesu í ce araare nɔa í lu iju nɔu. Nɔ gbakã inɛ nɔu à yɛ ilu nɔa à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu

(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

¹ N̄oi Jesu do m̄ac̄e ɲa à m̄asi iseeɲe ɲɲa n̄o à maai Zeruzalemu wa. À to Betifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. N̄o Jesu í b̄e m̄ac̄o minji ḡo ɲa

² Í ni, i b̄o ilu iyi í wa waju ɲɲeu b̄e, aa ye bii gbank̄ele ḡo wa so do amāe. I f̄ũ ɲa i naam wa ɲa.

³ Bii in̄e ḡo wa bee ɲe ide ḡo, i j̄eaa i ni, Laf̄xi í n̄e bukaata ɲɲa. In̄eu á j̄ò i naaò ɲa wa ɲa.

⁴ N̄ɲu ɲau b̄e í cei ku ba idei waliuu ku k̄õ iyi í ni,

⁵ I s̄õ in̄ei Siḏ̄o ɲa, i ni,
I c̄o ilaalu ɲɲe wa naa bi tu ɲe.

Aman̄e kur̄oi.

Si gbank̄eleui í ḡũ,

Si amāe.

M̄eemu ku so asoi.

⁶ N̄o m̄ac̄o ɲau à koo à ce bei í s̄õ ɲau.

⁷ À naaò gbank̄eleu do amāe wa, à t̄e ac̄o ɲɲa si antāe n̄o Jesu í ḡũ.

⁸ N̄o si zamaau in̄e nkp̄o í t̄e ib̄ae si kp̄āau. In̄e ḡo ɲa m̄o à da amaaw̄oi j̄ii ɲa à t̄o si kp̄āau.

⁹ In̄e ɲa iyi à waa cua Jesu do in̄e ɲa iyi à waa toōe fei à wasi ku d̄õ anu à waa ni, t̄okui Davidi, à waa saabūe. Aḏ Laf̄xi ku weēe, aw̄o iyi ì waa naa do irīe.

Ka saabū Ilaaḏ hee lele *

¹⁰ Iyi Jesu í l̄o in̄o ilu Zeruzalemu, in̄ei iluu fei í biti. N̄o à wasi ku ni, yooi ih̄ẽ.

¹¹ N̄oi zamaau í j̄e í ni, Jesu waliui, in̄ei Nazareti si ilei Galilee.

Jesu í wa bantumai kpas̄ei Ilaaḏ

(C̄o Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Z̄aa 2:13-22)

¹² N̄oi Jesu í b̄o bantumai kpas̄ei Ilaaḏ. Iyi í to b̄e í lele woo ta iwò ɲa do woo ra ɲa iyi à wa b̄e. Í

* **21:9 à waa saabūe** Do feei gereki hozanai à ya ni.

fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa, do kitāi woo ta ankasiidi ŋa.

¹³ Nɔ́ í sɔ́ ŋa í ni, à kɔ́ à ni, Ilaaɔ́ í ni ilei nɔ́u ile bi ku tɔ́ɔ́i á je. Amma inɛ wee ì coo bi ku tɔ́tɔ́i ile ŋa.

¹⁴ Nɔ́i fɛɛju do ilu kute akā gɔ́ ŋa à naa bi Jesu kpasɛ́i Ilaaɔ́ be nɔ́ í jò à ba iri.

¹⁵ Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ́ ŋa do woo kɔ́ inɛ ŋa si wooda ŋau, idɔ́ nɔ́a í kɔ́ iyi à ye maamaake ŋa iyi í ce, nɔ́ à gbɔ́ amu ŋa à wasi ku dɔ́ anu à waa ni, tɔ́kui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ.

¹⁶ Nɔ́ à bee Jesu à ni, ì bei ì gbɔ́ iyi à waa fɔ́ mbe? Nɔ́ í je nɔ́a í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihɛ́, i kù cio ideɛ ŋa tengi bii à ni, Ilaaɔ́ í jò à gbɔ́ saabuɛ hai si gelei amu ŋa do si gelei ama kpɔ́tɔ́ ŋa.

¹⁷ Si anyii nɔ́u, í jò ŋa í ne hai ilu be í koo í sū Betani.

Jesu í ceekpe j̄i ndii figi

(Cɔ́ Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Iju kumáɛ daadaakɔ́ Jesu í ne hai Betani wa nyi Zeruzalɛmu, nɔ́ ari wa kpaá.

¹⁹ Nɔ́i í ye j̄i ndii figi gɔ́ it̄i kpāa be, nɔ́ í yaa siɛ. Amma iyi í to kɔ́kɔ́ɛ í ba wee wua ŋai í ne. Nɔ́i í sɔ́ j̄i nɔ́u í ni, a wɔ́ i kaa so má ajɔ́ kāma. Nɔ́ gbakā j̄i nɔ́u í gbɛ.

²⁰ Iyi mɔ́cɔ́ ŋau à yɔ́, ŋɔ́i à biti. À bee Jesu à ni, beirei í ce j̄i ndii figiu ihɛ́ í gbɛ anu akā beɛbe.

²¹ Nɔ́i Jesu í je nɔ́a í ni, ntɔ́ ntɔ́ ñ wa n sɔ́ ŋei, bii ì dasi naane nɔ́ i kù waa sika ŋa, aa yɔ́kɔ́ i ce bei ñ cea j̄i nɔ́u ihɛ́ ŋa. Nɔ́ kaa je baa iyi be nɔ́u akā, aa yɔ́kɔ́ i sɔ́ iri kutau ihɛ́ ŋa i ni ku dede hai be koo dásí tenku, á nɔ́ ku koo.

22 Bii ì dasi naane ña, mii iyi ì tɔɔ Ilaaã fei, aa ba ña.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa

(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Nɔi Jesu í to Zeruzalemu nɔ í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaã má wa kɔ inɛ ña si cio. Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaã ña do inɛ ngbo ña à naa bi tɛɛ, à beɛɛ à ni, mii ña iyi ì waa ceu ihɛ, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooð. Do yiikoi yooi ì waa cooð.

24 Nɔi Jesu í jɛ nɛa í ni, amu mɔ an bee ñɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ña, amu mɔ an sɔ ñɛ inɛ iyi í nam yiiko n̄ wa n ceò mii ñau ihɛ.

25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ña inyi. Hai bi Ilaaã de, mà hai bi amanɛ ña. Nɔi à busi nɛ à waa ni, beirei aa ka jɛaa. Nsei nɔɔ, bii à jɛaa à ni Ilaaãi, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zãa naane.

26 Nɔ wee njo kaa jò ka ni hai bi amanɛ ñai. Bii à ni hai bi amanɛ ñai, zamaau á yɛ taale nwa si na iyi í jò inɛ fei í jesi iyi Zãa waliii kam kam.

27 Nɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í sɔ ña í ni, debɛi, amu mɔ n kaa n sɔ ñɛ yiikoi inɛ iyi n̄ wa n ceò mii ñau ihɛ.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nɛa mɔndau ihɛ í ni, beirei ì waa lasabu ña. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ minji. Nɔ í sɔ inɛ sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom i koo i ce icɛ nnyi.

29 Nɔ í ni, n kaa n koo. Amma do ankãanyi í ce lasabu mmu nɔ í koo.

30 Nɔ mɔkɔu í koo í sɔ ama minjisiaɛu mɔ beɛbe, nɔ amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba. Amma kù koo.

31 Si ama minji ñau yoo nɛai í ce idɔɔbii baɛɛ. Nɔi à ni, inɛ sinteu. Nɔi Jesu í sɔ ña í ni, ntɔ ntɔ n̄ wa n

sõ ηει, woo gba fiαι lempoo do inaabo woo ta icu ηα
aa tako ηε a lɔ si tengi bii Ilaaõ í je bomma.

³² Ñ wa n fɔ bεεbei si na iyi í jò Zãa í naa ku nyisi
ηε kpãa jiida, nɔ i kù dasie naane ηα. Woo gba fiαι
lempoo do woo ta icu ηαι à dasie naane. Amma inε,
do iyi í ye idɔ ku kpaasi nηa ηa fei i kù kpaasi idɔ
nηε i dasie naane ηα.

Mɔndai gaanɔma laalɔ ηα

(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20:9-19)

³³ Nɔi Jesu í sɔ ηα má í ni, i gbɔ mɔnda gɔ má ηα.
Ilu kpasẽ gɔ í ce ikoε, nɔ í lɔ si jii ndii rezẽε ηα nɔ í ce
kaa í kaakooεɔ. Nɔ í ce bi ku fẽ inyii isoε. Nɔ í cã tafa
bii ku degbe ikou. Nɔi í so gaanɔma ηα í dasi ηα si
ikou a maa logooε, í bei í bɔ ilu koo kpe be.

³⁴ Waati iyi isoi jii nɔu í jia í to ku ka, ηɔi í be
amaace ηα wa bi woo logoo ηau a koo a gba iyi í je ti
nηu wa.

³⁵ Amma gaanɔma ηau à dede à wo si ηα, à cã ine
akã, nɔ à kpa ine akã má, nɔ à ta ine meetasiau mɔ
kuta à kpa.

³⁶ Nɔ ilu ilɛu í be si ηα amaace gɔ ηα wa má. Inε
nηu ηα à kpɔ à re baa inei tako ηau. Do nηu fei, à ce
nηa bei à cea inei tako ηau.

³⁷ Si anyii aηa fei í be si ηα ama abíε wa, í ni, aa
jirima amam.

³⁸ Amma iyi gaanɔma ηau à ye amau à fɔ aηa
duusɔɔ à waa ni, i cɔ ine iyi á na ku je tubuu. I naa
wa ka kpa nɔ ilɛu ku baa ku je tu wa.

³⁹ Nɔi à muu à fitaε hai inɔ kaau à koo à kpa.

⁴⁰ To, waati iyi ilu ilɛu á naa, beirei á cea gaanɔma
ηau.

⁴¹ Nɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ laalɔ ɲauɪ kaa ce araare ɲɲa nɔ ku de gaanɔɔma mmu ɲa ku dasi ɲa si ilɛɛu, inɛ ɲa iyi bii isoi j̄i nɔu í j̄la aa ya náa iyi í je tɛɛ.

⁴² Nɔi Jesu í bee ɲa í ni, i kù cio iyi ih̄ɛ si kukɔi ideɪ Ilaaɔ ɲa ba. Í ni,

Kuta iyi woo ma ɲa à kɔsiu

Nɲui í baa í je kuta sintei icui ileu.

Aɔ Laf̄ɛi í coo, nɔ í mu wa biti.

⁴³ Nɔ Jesu í ni má, ñ wa n s̄ɔ ɲɛi, Ilaaɔ á gba bommaɛ hai bi tu ɲɛ ku na dimi mmu ɲa iyi à waa ce idɔɔbie.

[
⁴⁴ Inɛ iyi í cuku si kutau ih̄ɛ, kutau á lɛgɛɛi. Inɛ iyi í nɔ í bata mɔ á lɔlɔ laf̄ɛi nek̄ɔ nek̄ɔ.]

⁴⁵ Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau do Farisi ɲau à gbɔ mɔndai Jesu ɲau, à mà iyi aɲai wa f̄aa.

⁴⁶ Nɔi à waa de kp̄aa bei aa ce a muu. Amma à waa ce nɲoi zamaau si na iyi í j̄ò à dasi naane iyi waliiii ntɔ ntɔ.

22

Mɔndai iyi abɔd̄ɔ

(Cɔ Luku 14:15-25)

¹ Nɔi Jesu í s̄ɔ ɲa ide do mɔnda ɲa má í ni,

² i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi ɲɛ bei bommai Ilaaɔ í ye. Ilaalu gɔ wa cea amaɛ abɔd̄ɔ,

³ nɔ í be amaace ɲa í ni a koo a kpe inɛ ɲa iyi à kpe abɔd̄ɔu wa. Amma inɛ ɲau a kù waa bi ku naa.

⁴ Nɔ í be amaace mmu gɔ ɲa má í ni, i koo i s̄ɔ inɛ ɲa iyi ñ kpe ɲau i ni ñ t̄ã sɔlu. Keɛ kombo ɲa do mɛemu ku nɛ ikpo gɔ ɲai ñ kpa nɔ à ce icei fei ndɛɛ à t̄ã, a naa wa bi ku ce abɔd̄ɔu.

⁵ Amma ine ηa iyi à kpe ηau a kù saaluε m̄m, ine fei í ne wūæ. Ine ḡo ηa à ne iko n̄ηa, ine ḡo ηa m̄o à ne s̄ia n̄ηa.

⁶ Ḡoḡo ηa à mu amaace ηau à c̄a ηa à kpa ηa.

⁷ N̄j̄oi id̄oi ilaaluu í k̄s̄ n̄o í be soogeε ηa à koo à kpa woo kpa ine ηau n̄o à dasi ilu n̄ηau ina.

⁸ N̄j̄oi í s̄o amaaceε ηau má í ni, to, ijei ab̄oδ̄ou í j̄ia, amma ine ηa iyi ñ tako ñ kpe ηau a kù j̄oδ̄ ijeu be má.

⁹ Na n̄ηu, i b̄o si tafa ηa i kpe ine ηa iyi à wa be fei wa ηa.

¹⁰ N̄o amaace ηau à b̄o si tafa ηau à t̄o t̄o ine ηa iyi à wa be fei wa, hai ine j̄iida do ine laal̄o ηa, n̄o ab̄oδ̄ou í k̄s̄ do amanε.

¹¹ Iyi ilaaluu í l̄o ile bi ku ce ab̄oδ̄ou, í c̄o ine ηa iyi à naa ku j̄eu, n̄o i ba wee, ine ak̄a kù waa dasi j̄inei ab̄oδ̄o iyi í na ηa.

¹² N̄j̄oi í beεε í ni, kpaasi, beirei í ce ì l̄o wa ih̄e i kù waa dasi j̄inei ab̄oδ̄o. N̄o inεεu kù ni ide k̄ama.

¹³ N̄j̄oi ilaaluu í s̄o amaaceε ηa í ni, i d̄i aw̄æ do isεε ηa n̄o i soo i nȳo angule si ilu kuku, tengi bii ine ηa aa lesi aw̄o si iri a kpata.

¹⁴ N̄o Jesu í ni má, do iyi Ilaaδ̄ í kpe ine nkp̄o fei, ine iyi í cica kù kp̄o.

Fiai lempoo ku s̄a

(C̄o Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

¹⁵ Waati beεbe Farisi ηa à koo à t̄o t̄o à waa busi n̄je a ba a lea Jesu taai ide.

¹⁶ N̄j̄oi à be m̄o c̄o n̄ηa ḡo ηa do inei Herodu ḡo ηa bi t̄εε. Iyi à to n̄j̄oi à ni, M̄εtu, à mà iyi ì ya f̄o nt̄o, n̄o ì waa k̄o ine ηa si idei Ilaaδ̄ do nt̄o. Beεbe moi i kù waa ce n̄j̄oi ine ḡo, domi i ci ya c̄o ijui amanε ηa.

17 Na nηu, sã wa bei ì ye. Í s̄ia ka s̄aa ilaalu Sezaa fīai l̄empoo? Ma ka maà s̄aa.

18 Wee Jesu í mà lasabu nηa iyi à waa ce tã, η̄oi í s̄õ ηa í ni, in̄e ilu muafiti ηa, na mii í ce ì waa leem taai ide ηa.

19 I nyisim kpek̄ele iyi ì ya s̄ãd̄ l̄empooou wa ηa. N̄õ à nyisīe kpek̄ele ḡõ.

20 N̄õ Jesu í bee ηa í ni, fotooi yooi í wa si kpek̄eleu ih̄ẽ n̄õ irii yooi à k̄õ si.

21 N̄õ à ni, ti Sezaai. N̄õi Jesu í s̄õ ηa í ni, to, debei i s̄ãa Sezaa iyi í je t̄ee ηa, n̄õ i s̄ãa Ilaād̄ m̄õ iyi í je t̄ee ηa.

22 Iyi à gb̄õ ideu b̄eeb̄e, η̄oi à biti à j̄õd̄ à n̄e.

Idei kuj̄i iku ηa

(C̄õ Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si aj̄õ ak̄ãu Sadusi ḡõ ηa m̄õ à naa bi Jesu má. An̄ai à ya maa ni iku ηa a kaa j̄i. Iyi à to wa bi Jesu η̄oi à beee à ni,

24 M̄eetu, Moizi í ni bii in̄e ḡõ í ku í j̄õd̄ abōe n̄õ kù bíd̄ ama, if̄ȭe ku so jaādu ku ba ku b̄ia igb̄ã̄e ama.

25 Wee si in̄õ nwa in̄e m̄eje ḡõ ηa à w̄ee iyi à je amai baa ak̄ã. Igb̄ã̄ nηa í so abo n̄õ kù bíd̄ ama n̄õ í ku í j̄õd̄ if̄ȭe jaādu.

26 B̄eebei in̄e minjisiau m̄õ í ce, do m̄eetasiau, hee í koo í k̄asīd̄ aman̄e m̄ejesiau.

27 Si anyii an̄a fei n̄õ abou m̄õ í na í ku.

28 To, aj̄õ iyi iku ηa aa na a j̄i, aboi yoo nηai á je, si bei an̄a fei à soo aboi.

29 Amma Jesu í je nηa í ni, ì waa rara ηai si na iyi í j̄õd̄ i kù mà gbugb̄ai Ilaād̄ ηa hee má je mii iyi kukoi idēe wa f̄õ.

30 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ɲa aa naa a ʒi, waati beɛbe inemakɔ ɲa do inaabo ɲa a kaa so ɲje má, amma aa yei bei amaleka ɲa.

31-32 Iyi í je ti ideɪ kujɪi iku ɲa, à kɔɔ wo à ni, Ilaaɔ́ í ni ɲɲu Ilaaɔ́, Lafɛ́ei Aburhamui, do ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu be ɲa iyi Ilaaɔ́ í sɔ ɲei? Ilaaɔ́ kù je Lafɛ́ei iku ɲa, Lafɛ́ei ine ɲa iyi à weɪi.

33 Nɔ zamaa iyi í wa be fei í gbɔ cioi ideɪ nɔ ideu í tosi ɲa.

Wooda iyi í re

(Cɔ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ɖɔi Farisi ɲau à gbɔ iyi Jesu í kāmia Sadusi ɲau si ideu nɔ à tɔtɔ́ má.

35 Inɛ aká ɲɲa iyi wa je woo kɔ ine ɲa si woodau wa bi ku cɔ laakai Jesu nɔ í beɛ í ni,

36 Mɛɛtu, si wooda ɲau fei, yoomai í re.

37 Ɖɔi Jesu í jeaa í ni, bi Aɔ́ Lafɛ́ɛɛ do idɔɛ fei do lasabuɛ fei.

38 Ɖɲu bei í je wooda sinte, ɲɲui í nɔ í re ɲa.

39 Minjisia iyi í too wee. Bi ine mmu ɲa bei ì bi araɛ.

40 Wooda minji ɲau bei à je icui ideɪ woodai Moizi do ti ideɪ walii ɲa fei.

Davidi do ine iyi Ilaaɔ́ í cica

(Cɔ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bei Farisi ɲau à tɔtɔ́, ɲɔi Jesu í bee ɲa ideu ihɛ́

42 í ni, beirei ì waa lasabu si ideɪ ine iyi Ilaaɔ́ í cica ɲa. Tɔkui yooi í je. Ɖɔi à jeaa à ni, tɔkui ilaalu Davidii.

43 Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, bii beɛbei, beirei í ce Davidi wa kpoo Lafɛ́ɛ waati iyi í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ́ í ni,

44 Aõ Lafëε í sõ Lafëεm í ni,
Buba si awõ njεm ihë
Hee n ce mbεεε ηa bi ku lesi isεε.

45 Nõ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Lafëεε,
beirei á ce ku je tãkuε má.

46 Nõ baa inε akã nηa kù yãkõ ku jεaa ide kãma. Nõ
hai waati bεεβeu inε gõ kù beεε ide gõ má.

23

*Muafitii Farisi do woo kã inε ηa si wooda ηa
(Cõ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)*

1 Nõi Jesu í sõ zamaau do mãcãε ηau,

2 í ni, woo kã inε ηa si wooda ηau do Farisi ηau,
aηai à sãsi agbei Moizi à waa sisi woodaε.

3 Na nηu, i ya gbõ ide nηa nõ i ce mii iyi à waa sõ ηε
fei. Amma i maà ya ce kookoosu bei à waa ce, domi
ide iyi à ya fã a ci ya ceò icε.

4 À ya ði aso ku wo a maa kãa inε ηa, amma aηa
taka nηa a ci ya jesi a luu baa do amaawõ akã.

5 Kookoosu nηa iyi à waa ce fei à waa cooi ku ba
a ye ηað. Bεεbei à ya ði ama tia iyi í la í re ti kpaasi
ηa nõ a dasi jaba nηa ikũ sisõ iyi í re ti kpaasi ηa si
itĩ do ile*.

6 Nõ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku je jingau ηa do
kitãi inε ngbo ηa ile bii à ya ce kutãtão ηa.

7 À ya bi inε ηa a maa ce aηa fã si bantuma do
bεεεε nõ a maa kpe ηa lafëε.

8 Amma inε, i maà ya jò a kpe ηε lafëε, domi inε fei
saa ηai, nõ Lafëε akã lege legei ì ne ηa.

* **23:5 ama tia** ama tia iyi à ya ðiu isεεde ηa iyi à wa si tia i idei Ilaaõĩ
à ya kõ si, nõ a ðuu si ikpo nηa walakõ si awõ.

9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba si ilɛ ihɛ ɲa, domi inɛ akãi í jɛ Baa nɲɛ. Nɲui í wa lele.

10 Nɔ i maà ya jò a kpe ɲɛ ilaalu ɲa domi ilaalu akã lege legei ì nɛ ɲa, nɲui í jɛ inɛ iyi Ilaaã í cicau.

11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nɲɛ nɲui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nɲɛ.

12 Inɛ iyi í so araɛ lele, aa kayeɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa na muafiti ɲa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa cɔmboa inɛ ɲa kpãai bommai Ilaaã ɲa. Inɛ taka nɲɛ, i kù jesi ì lɔ ɲa, nɔ inɛ ɲa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji ɲa ɲa. [

14 Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ɲa ku ba inɛ ɲa a ni inɛu inɛ jiida ɲai. Nɔ wee mii iyi jaaã ɲa à nɛ fei ì ya gbaa ɲai. Na ɲɔi í jò ijuukpã nɲɛ á la ku re.]

15 Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa dabii bii fei ɲa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ɲa iyi aa ba i kpaasi idɔ nɲa ɲa. Nɔ bii ì ba ɲa ì ya sinda lafɛɛ ɲai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina iyi ci ya ku ku re baa inɛ taka nɲɛ isɛ gbeeji.

16 Inɛ fɛɛju ɲai iyi ì waa mu goloí fɛɛju ɲa, aa yɛ ijuukpã ɲa. Ì ya maa ni ɲa, bii inɛ í ceekpe do kpasɛi Ilaaã kù jɛ taale baa bii kù kɔɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasɛu, tilasii ku kɔ ideu.

17 Inε fεεju nnyei ηai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà kpasē iyi í jò wurau í je ti Ilaaã.

18 Nò ì waa ni má ηa, bii inε í ceekpe do bi kuwee kù je taale baa bii kù kō, amma bii í ceekpe do inai kuweeu, tilasii ku kō ideu.

19 Inε fεεju ηai. Yoomai í la í re. Inai kuweeu? Mà bi kuwee iyi í jò inai kuweeu í je ti Ilaaã.

20 Na ηηu, inε iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeò.

21 Inε mō iyi í ceekpe do kpasēi Ilaaã, hee do Ilaaã iyi í wa be feii í ceekpeò.

22 Inε mō iyi í nō í ceekpe do lele, hee do batai bommai Ilaaã do Ilaaã takae iyi wa bubu bei í ceekpeò.

23 Inε woo kō inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì waa na Ilaaã hee do zakaai nyauí aye ηa, amma ì waa gbeje mii iyi í la í re si wooda ηa. Mii ηauí í je idōbii Ilaaã ku ce do araare ku nyisi do ilu naanε ku je. Nηu ηau bei í jò i ce ηa, nō i maà gbeje iyi í gbe ηau.

24 Inε fεεju ηai iyi ì waa mu goloí fεεju ηa. Ì waa coo inyi nηε na kokoo ηa nō ì bei ì waa miò kpookpo ηa.

25 Inε woo kō inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa si na iyi í jò anyii kōofu do ti jεε ηai ì ya wiε ηa, amma hai si bine laalo do ilei ì baò mii ndii inōε ηa.

26 Awō Farisi fεεju, wiε inōi jεε titã, anyiu mō ku bei ku má.

27 Inε woo kō inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì ye ηai bei bale iyi à jōsi mii fūfū ku ba anyie ku sía, amma inōε kūkūi amanε do konkombi wa kō si.

28 Bεεβε m̄ai inε taka nηε, bii inε ηa à waa ye ηε, inε inε j̄iida ηai, amma si id̄o nηε muafiti do laal̄oi wa k̄o.

29 Inε woo k̄o inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukp̄a ηa, si na iyi í j̄ò ì waa teese balei walii ηau, n̄o ì waa ce booda si ti inε dee dee ηau m̄o má ηa.

30 N̄o ì waa ni ηa, bii í j̄e si waatii bala nwa ηai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ηau ku kpa.

31 Inε taka nηε ì waa nyisi iyi inε t̄okui inε ηa iyi à kpa walii ηau.

32 To, i hanya i tamb̄o laal̄o iyi bala nηε ηa à sintiu.

33 Inε inε buu ηa bei njo wukuku. I k̄u nε bei aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ηa.

34 Na nηu, i de it̄i i gb̄o, an bε nηε walii ηa wa do ilu bisi ηa do woo mà tia ηa. Si in̄o nηa aa kpa ḡoḡo ηa, n̄o ì kpakpa ḡoḡo ηa m̄o si j̄li ku gaau, ḡoḡo ηa m̄o n̄o ì tε nηa kp̄ot̄o ìle bii ì ya ce kut̄ot̄o nηε ηa, n̄o ì lele ηa si ilu ηa fei.

35 Na nηu, ijuukp̄ai woo kpa inε dee dee ηau fei á j̄e si iri nηei. Ab̄elii í j̄e inε dee dee sinte iyi ì kpa ηa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpas̄ei Ilaāo do bi kuweeu ηa, nηui í j̄e inε ank̄anyi iyi ì kpa ηa. Ikui inε dee dee ηau bε fei, hai Ab̄eli hee ku koo si Zakari, in̄ei aa ye ijuukp̄ae ηa.

36 Nt̄o nt̄o, ì wa n s̄o ηei, ijuukp̄ai mii ηau bε fei si in̄ei nnyi ηau ih̄ei á baa ku j̄e si.

*Jesu do Zeruzalemu
(C̄o Luku 13:34-35)*

37 Jesu í ni, inε in̄ei Zeruzalemu ηa, inε iyi ì ya kpa walii ηa n̄o ì ta ama ab̄ei Ilaāo ηa m̄o kuta ì kpa ηa ηa.

Ise fɛloi n̄ ya n bi n tɔtɔw ηe si abem bei ajεε í ya tɔtɔw amaε ηa si ikpaε, amma í kù jε ηa.

³⁸ Wee nsei Ilaaḍ á fū nηe kpasē nηe si awɔ.

³⁹ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄w ηei, hai nsei í kaa yem má ηa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ηa, Ilaaḍ ku weea ine iyi wa naa do irii Lafēε.

24

Jesu wa fɔ idei kpasēi Ilaaḍ ku lege

(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

¹ N̄wɔi Jesu í fita hai kpasēi Ilaaḍ. Iyi wa nε η̄wɔi m̄ɔcɔε ηa à koo à baa à nyisiε bei à ma kpasēi Ilaaḍu do ileε ηa s̄aa s̄aa.

² N̄wɔi í s̄w ηa í ni, ì waa ye mii ηau bε fei ηa ya. Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄w ηei, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi nje bε má, aa kεkεε mbe fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi

(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

³ Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. N̄wɔi m̄ɔcɔε ηa à bɔ bi tεε aηa duusḍɔ à beεε à ni, s̄w wa waati iyi mii n̄wɔu bε á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiε wa do waatii ankãanyi.

⁴ N̄wɔ Jesu í jε nηa í ni, í ce laakai ηa ine gɔ ku maà naa ku ḍi iju nηε,

⁵ domi ine ηa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aηai à jε ine iyi Ilaaḍ í cicau aa kpɔ. Aa ḍi ijui ine nkɔ.

⁶ N̄wɔ aa maa gbɔ ibai igũ amεε amεε do j̄ij̄i ηa. I maà j̄ɔ ku da zigi nηε, domi í gbe mii ηau bε fei ku ce. Amma kù jε waatii ankãanyiu bε titã.

⁷ Dimi gɔ ɲa aa ya na a maa ja do dimi mmu ɲa. Ilaalu gɔ ɲa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ɲa. Nɔ ile á yaya si ilu gɔ ɲa, nɔ ari á ce.

⁸ Inɛ ɲɲu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei b̃aas̃i ku bɛi ku b̃i.

⁹ Si waati ɲɲu, aa dasi ɲɛ si awɔi inɛ ɲa a kp̃a ɲɛ iju, aa kpa ɲɛ mɔm. Dimi fei á cé ɲɛi na irim.

¹⁰ Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpɔ á nyiò anyi, aa maa zamba ɲɛ nɔ a cé ɲɛ.

¹¹ Walii ibo nkpɔ ɲai aa na a naa a maa wa inyii it̃i inɛ nkpɔ.

¹² Laalɔ ku ce á k̃ɔsi hee ku j̃ɔ inɛ nkpɔ kaa nɛ kubii kpaasi ɲa má.

¹³ Amma inɛ iyi í temua hee k̃ɔɛ á ba faaba.

¹⁴ Aa waaZO laabaau jiidai bommai Ilaãɔ si andunya fei ku ba dimi fei ku gb̃ɔɔ, andunya ku bɛi ku kpa iri.

*Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpas̃ɛi Ilaãɔ
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)*

¹⁵ Jesu í ni, walii Daniɛli í fɔ idei mii laalɔ gɔ wo iyi á riisi kpas̃ɛi Ilaãɔ. Nɲui aa yɛ ɲa í wa si inya iyi í jɛ ti Ilaãɔ. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔ, ku ce laakai ku gb̃ɔɔ s̃aa s̃aa.

¹⁶ Waati bɛɛbɛ inɛ ɲa iyi à wa ilei Zudee a sa a bɔ iri kuta ɲa.

¹⁷ Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.

¹⁸ Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpas̃ɛ koo so kumbooɛ má.

¹⁹ Waati bɛɛbɛ wahalai b̃aas̃i ɲa do ayawo ɲa á caa mɔm.

20 I ce kutɔɔ ɲa ku ba waatii kusau ku maà na ku je sukui tütü walakɔ ajɔi kusími *.

21 Ntɔ ntɔ, waati beɛbe wahala nla nlai á naa iyi a kù ye dimie hai sintei andunya hee do nnyi, nɔ a kaa ka ye dimie má hee do ajɔ fei.

22 Bii Ilaaɔ kù jile si ɲɲu ku kaye kukpɔi ajɔu wo ine gɔ kaa wɛɛ. Amma í kayeei na irii ine ɲa iyi í cicau.

23 Waati beɛbe, bii ine gɔ í sɔ ɲɛ í ni, i cɔ ine iyi Ilaaɔ í cicau í wa ihě, walakɔ ine mmu gɔ ku ni, í wa ihɔ, i maà dasi lafěe naane ɲa.

24 Ine gɔ ɲa aa na a naa akã akã a maa ni aɲai à je ine iyi Ilaaɔ í cicau walakɔ a ni aɲai à je walii ɲa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ɲa ku ba a dī hee do ijui ine ɲa iyi Ilaaɔ í cicau bii aa yɔkɔ.

25 Na ɲɔi í jɔ̀ n wa n sɔ ɲɛ fei ndɛɛ do njuma.

26 Na ɲɲu, bii à na à sɔ ɲɛ à ni, ine iyi Ilaaɔ í cicau í wa gɔɔɔɔ, i maà koo. Walakɔ bii à sɔ ɲɛ à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naane.

27 Si bei kuɲɔi ijī í ya má inya hai nunui daakɔ hee ku bɔ nunui aɛ anu akã, beɛbe mɔi kunaai amu Amai Amanɛ á je.

28 Tengii bii iku í wa, bei yembeeku ɲa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ

(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ɲa aa cuku wa hai lele nɔ gɔɔɔɔ lele ɲa a yaya.

30 Waati beɛbe nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aɔ. Nɔ dimii andunya ɲa fei aa le aɔwɔ si iri a maa kpata.

---

* **24:20 sukui tütü** sukui tütü ɲa sukui aɛi, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

Aa ye amu Amai Amanε n̄ wa n naa si kudūi iji do gbugbã nla nla do amboe.

³¹ Kãakãaki nla nla á d̄s̄ anu n̄o n be amalekam ña wa si andunya gonta m̄εεu. An̄ai aa t̄t̄t̄o in̄e ña iyi n̄ cica si andunyau fei.

Mii iyi j̄ti ndii figi wa k̄o wa si

(C̄o Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

³² Jesu í ni, i c̄o mii iyi j̄ti ndii figi wa k̄o ñe si ña. Bii ì na ì ye amaaw̄εe ña à sinti ku wu wua kp̄t̄t̄o, ì ya mà iyi at̄e í maai wa m̄be.

³³ B̄εεbe m̄oi, bii ì ye mii ñau be fei wa ce, i mà ña iyi kubaai amu Amai Amanε kaa kp̄e má, aj̄ou í maai wa m̄om.

³⁴ Nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ñei, k̄u j̄e in̄ei n̄sei ña feii aa ku ideu ku beì ku ce.

³⁵ Lele do il̄e fei á na ku t̄a, amma idem ña a kaa t̄a pai.

Ilaā ñ̄ju ak̄ai í mà aj̄ou

(C̄o Maaku 13:32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Jesu í s̄o ña má í ni, in̄e k̄ama k̄u mà waatiu hee má j̄e aj̄o iyi mii ñau á ce, baa amaleka ña iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaā Baaba ñ̄ju ak̄a.

³⁷ Si beì í ce si waatii Noweeu, b̄εεbe m̄oi á ce si waati iyi amu Amai Amanε an nyi wa.

³⁸ Hee kuk̄oi in̄yi nlau ku maa naa, in̄e ña à waa j̄e, à waa m̄o, à waa ce ab̄d̄s̄ ña, à waa mua ama ñ̄ja ña m̄ok̄o hee í koo í to si aj̄o iyi Nowee í koo í l̄ò ak̄oi in̄yiu.

³⁹ A k̄u waa lasabu do wahala dimi b̄εεbe hee í to kuk̄oi in̄yi nlau í j̄e ña fei. B̄εεbe m̄oi á j̄e si waati iyi amu Amai Amanε an nyi wa.

⁴⁰ Si waati ñ̄ju, amanε minji á wa iko n̄o aa so in̄e ak̄a a j̄ò in̄e ak̄a.

41 Inaabo minji á maa lóló, aa so ine akã a jò ine akã.

42 Na nñu, i wεεò sòlu ña, domi i kù mà ajò iyi Lafëe nñe á nyi wa.

43 I gbò iyi ihë má ña. Bii ilu kpasë í mà idũ zaka iyi ile á naa, á wò njoo nò ku ganjìe ku lò kpasëe.

44 Na nñu, inε mò, i wεεò sòlu ña, domi amu Amai Amanε an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ña.

Amaace jiida do amaace laalo

(Cò Luku 12:41-48)

45 Í sã ña má í ni, yooi í jε amaace ilu naane iyi í ne laakai. Lafëi í jε ine iyi ilu kpasë gò í kpe í so amaace kraasie ña í daa si awò ku maa cò ña ku na ña ije si bei í jò.

46 Inò didži á je ti amaaceu bii lafëe í bàà í naa í báa wa ce bebe.

47 Ntò ntò, lafëu á daa amaaceu mii ndεε fei si awò.

48 Amma bii í jε amaace laalo, á lasabui ku ni, lafëem kaa baa ñya má,

49 nò ku dede ku maa cã amaace kraasie ña nò ku maa je ku maa mò do woo mò atë ña ajò.

50 Bebei, lafëu á na ku baa si ajò iyi kù waa cò kpãae, do si waati iyi kù waa tamaa,

51 nò á kpãa iju jiida jiida, nò nñu do ilu muafiti ñau fei wahala ña á je inya akã. Tenji bei á le awò si iri ku maa kpataò.

25

Mòndai mudëe gò ña

1 Jesu í ni, ajò iyi an naa n je bommam á yei bei faajii mudëe mεεwa gò ña iyi à so fitila ña ña à bò mòkò titò ku ko.

² Si ino nηa amanε miu í je ilu laakai, amanε miu mō kù nε laakai.

³ Mudεε miu hai nε laakai ηau à so fitila nηa ηa nō a kù so ikpo kosíá.

⁴ Amma ilu laakai ηau à so fitila nηa ηa do ikpo kosíá.

⁵ Wee mākō titōu kù to wa n̄ya. Si bei wa kpe, ηoi mudεε mεεwa ηau à siiko à waa sí njoo.

⁶ Hee zakai laja ηoi à gbō anu ku dōi inε ηa. À waa ni, mākō titōu wee wa to wa, i dede ka kōo.

⁷ N̄oi mudεε mεεwa ηau à j̄i à waa teese fitila nηa ηa.

⁸ Hai nε laakai ηau à tōō inε ihō ηau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ηa à waa ku.

⁹ N̄oi ilu laakai ηau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ηε gbakā.

¹⁰ Iyi à bō ikpou ku ra ηoi mākō titōu í to wa. Inε ngu ηa iyi à cε sōlu j̄iida ηau à tooε à lō bi ku ce abōdōu nō à c̄imbo gambou.

¹¹ Si anyiε ηoi woo bō ikpo ku ra ηau mō à to wa, à wasi ku dō anu à waa ni, lafēε, lafēε, c̄i nwa gambo.

¹² Amma mākō titōu í ni, ntō ntō, n kù mà ηε.

¹³ N̄oi Jesu í ni má, to, na n̄ηu, i maa cō kpāa ηa domi i kù mà ajō iyi an nyi wa ηa hee má je waatiu.

*M̄ondai amaaεe m̄εeta gō ηa
(Cō Luku 19:11-27)*

¹⁴ Jesu í sō ηa má, í ni, bommai Ilaaō í yei má bei faaj̄i mākō gō iyi wa bi ku bō ilu koo kpe bε. Nō í kpe amaaεε ηa í so amanie fei í da n̄ηa si awō.

¹⁵ Í na inε akā fiái wura kpekele nla miu, inε akā mō minji, inε m̄εetasiau mō akā, í na aηa feii si bei gbugbāi inε fei í to, í bei í nεε.

16 Njoi gbakã amaace iyi à na fia kpekele miuu í so fiaw wa ceò sĩa, nò í ba riba miu má.

17 Beεbe moi ine iyi à na minjiu mɔ, í ba riba minji má.

18 Amma ine iyi à na akãu í koo í tu isai í singa fiaw lafẽeu.

19 Si beεbe ajo í koo wa baa njoi lafẽei ine ηau í baa nò í kpe ηa a na a sisia nηu bei à cea fiaw.

20 Amaace iyi í na fia kpekele miuu í naaò miu mmue wa má, nò í sɔɔ í ni, lafẽe, fia kpekele miu iyi ì nam nɔu n ceò sĩa hee ñ ba riba miu má.

21 Njoi lafẽee í sɔɔ í ni, í sĩa, awɔu amaace jiida ilu naane. Si mii keekeu ihẽ ñ ye iyi ì je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau.

22 Ine iyi í na kpekele minjiu mɔ í naa í ni, lafẽe, fia kpekele minji iyi ì nam nɔu, ñ ba riba minji ma.

23 Nò lafẽee í ni, í sĩa, awɔu amaace jiida ilu naane. Si mii keekeu ihẽ ñ ye iyi ì je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau.

24 Si anyii nηu njoi amaace iyi í na kpekele akãu mɔ í naa í ni, lafẽe, ñ mà iyi awɔu ine ku gaabui. Bii i kù gbẽ bei ì ya da, nò tengi bii i kù fã dimi, bei ì ya mu.

25 Njoi nηu dei í mum be, nò ñ koo ñ si fiaeu ile. To, fiaw wee.

26 Njoi lafẽeeu í sɔɔ í ni, awɔu amaace yaamɔ ilu ikai, awɔi ì mà iyi ñ ya n da baa bii n kù gbẽ, nò bei n kù fã dimi ñ ya n mui.

27 To, iyi ì mà beεbe wo, aa na ine gɔ fiam nɔui, nò i daa si inyi. Bii ì ce beεbe wo an ye ndom do ribae fei waati iyi ñ baa.

28 Si anyie njoi í sɔ amaace kpaasi ηau í ni, i gba fia kpekele akãu i na ine iyi í ne mɛɛwau,

29 domi inε iyi í nε, nηui à ya kḗḗa si ku ba iyi í nεu ku kḗḗsi má. Amma inε iyi kù nε, baa keeke iyi í nεu má à ya gbaai.

30 Amaace nfeu mḗ, i soo i nyḗḗ angule si ilu kuku tengi bii inε ηa aa lesi awḗ si iri a kpata.

Kiitii ankāanyi

31 Nḗi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amanε an naa do amboem do amaleka ηau fei, an buba si batai bomma ilu amboem.

32 Dimii andunya fei á tḗtḗḗ si wajum, nḗ an fεεfε inε ηa bei woo degbe í ya fεεfε angudā do iwo ηa.

33 An jile inε dee dee ηau ikpa awḗ njem, inε laalo ηau mḗ ikpa awḗ cangam.

34 Waati beεbe amu ilaaluu an sḗ inε ηa iyi à wa awḗ njem n ni, i naa wa ηa, inε iyi í ba kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce nηε sḗoluε hai waatii kusintii andunya.

35 Bommau tu ηei si na iyi í jḗ si waati iyi ari wa kram, ì muum ije ñ je ηa. Nḗ si waati iyi agbe wa kram má, ì muum inyi ñ mḗ ηa. Nḗ si waati iyi ñ je inε njoo ì gbam si kpasḗ nηε ηa.

36 Nḗ si waati iyi ñ wεε basí ì bii anyim ηa. Nḗ iyi ñ wa n ce bḗḗ ì gbḗḗm ηa. Nḗ si waati iyi ñ wa ile piisḗḗ ì ya naa ku cḗm ηa.

37 Waati nηu, inε dee dee ηau aa jεem a ni, Lafḗε, waati yoomai à ye ari wa kpaε nḗ à naε ije ì je wala agbe wa kpaε à naε inyi ì mḗ.

38 Waati yoomai à ye ì je inε njoo à gbaε si kpāse nwa, walakḗ à yeε basí nḗ à bii anyie.

39 Mā waati yoomai à ye ì waa ce bḗḗ walakḗ ì wa ile piisḗḗ nḗ à naa ku cḗε.

40 Amu ilaaluu an je n̄a n ni, nt̄o nt̄o, bii ì cea in̄e akāi in̄em n̄a iyi à kere à re n̄au ih̄ē b̄eēb̄e n̄a, amui ì cea n̄a.

41 Si anyii n̄nu, n b̄ei n s̄o in̄ei aw̄o cangam n̄au m̄o n ni, i fa ara n̄ne hai k̄ok̄om, in̄e iyi Ilaaḥ í ceekpe. I b̄o si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaē n̄a.

42 Aa l̄o si ina n̄ai si na iyi í j̄ò waati iyi ari wa kpam wo i k̄ù muum ije n je n̄a. N̄o waati iyi agb̄e wa kpam i k̄ù muum inyi n m̄o n̄a.

43 Waati iyi ñ je in̄e njoo i k̄ù gbam si kpas̄ē n̄ne n̄a. N̄o si waati iyi ñ w̄eē bas̄i i k̄ù bii anyim n̄a. Iyi ñ wa n ce b̄ō n̄o ñ wa ile piis̄ō, i ci ya naa ku c̄om n̄a m̄om.

44 An̄a m̄o aa j̄eem a ni, Laf̄ē, waati yoomai à ye ari wa kpaē, walak̄o agb̄e, walak̄o í je in̄e njoo, walak̄o bas̄i, walak̄o si b̄ō, walak̄o ile piis̄ō n̄o a k̄ù sobiē.

45 An je n̄a n ni, nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o n̄ei, si b̄ei i k̄ù cea in̄e akāi in̄e n̄a iyi à kere à re n̄au ih̄ē b̄eēb̄e, amui i k̄ù cea n̄a.

46 Na n̄nu, aa ye ijuukp̄a n̄ai si ina iyi ci ya ku. Amma in̄e dee dee n̄au aa l̄o si kuw̄eē iyi ci ya t̄a.

26

In̄e ngbo n̄au à waa busi n̄je a kpa Jesu

(C̄o Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Z̄āa 11:45-53)

1 Iyi Jesu í f̄o ide n̄au fei í t̄a, n̄oi í s̄o m̄oc̄oē n̄a í ni,

2 ñ mà n̄a iyi aj̄o minjii í gbe ka j̄eḍ jingau iku ku kua. N̄o waati b̄eēb̄ei aa dasi amu Amai Aman̄e si aw̄oi in̄e n̄a a kpam si j̄i ku gaau.

3 Waati iyi Jesu wa s̄o m̄oc̄oē n̄a ideu, in̄e ngboi woo weei Ilaaḥ n̄au do in̄e ngbo n̄au à t̄ot̄o kabai Kaifu woo wee n̄lau.

⁴ Bɛi à waa busi nje béi aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpaá.

⁵ Amma à waa ni, kù sía ku je si ajoi jingauu ku ba hoyá hoyá ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fási irii Jesu tulare

(Cɔ Maaku 14:3-9; Zãa 12:1-8)

⁶ Jesu í wa Betani kpasɛi Simɔɔ iyi í tako í ce bɔɔi dintɛu,

⁷ ηɔi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi à waa je. Wa mu ama caka ku sía gɔ iyi í nɛ tulare ku nɛ fia gɔ, nɔ í fási tulareu si irii Jesu.

⁸ Iyi mɔcɔ ηau à yɔɔ, ηɔi idɔ nηa í kɔ à ni, na mii í ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ.

⁹ Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛa ilu are ηa fiáu.

¹⁰ Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ηɔi í bee ηa í ni, na mii í ce ì waa ye taalei abou ηa. Mii jiidai í ceem bɛ.

¹¹ Ntɔ ntɔ, ilu are ηa aa maa wɛɛ do inɛ waati kãma fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ do inɛ hee do ajɔ fei.

¹² Abou í fási aram tulare do njuma ku ceò sɔɔlui kusim.

¹³ Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ηa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ í ce a maa yeò gigie.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

¹⁴ Nɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ηau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei llaaɔ ηau,

¹⁵ í bee ηa í ni, mii aa muum ηa bii ñ da nηe Jesu si aɔwɔ. Nɔ à ka fia isɔ fífú ara kuntaa à naa.

¹⁶ Hai waati bɛɛbei, Zudasi wa de kpãa béi á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ηau.

Jesu wa je ijei jingau Iku ku kua do mɔcɔe ɲa
(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zāa 13:21-30)

¹⁷ Si aɔ sintei jingau Pɛɛ hai ne lefeeu mɔcɔi Jesu ɲau à naa à beee à ni, iwoi ì bi kaa ceee sɔɔlui jingau Iku ku kuau.

¹⁸ Nɔi í je ɲa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wāane kasa i sɔɔ i ni, amu Mɛetu ñ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an je jingau Iku ku kua do mɔcɔm ɲa.

¹⁹ Nɔ mɔcɔ ɲau à ce bei Jesu í sɔ ɲa, à ce sɔɔlui jingauu.

²⁰ Iyi ale í le Jesu do mɔcɔ maateeji ɲau à waa je.

²¹ Waati iyi à waa je ɲoi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine akā nɲe á zambam.

²² Nɔi inɔi mɔcɔ ɲau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beee akā akā à waa ni, isa kù je amu ya Lafɛɛ.

²³ Nɔi Jesu í je ɲa í ni, ine iyi í gūsi pɛɛ si inɔ jeɛ awaɔ aɔ, lafɛɛi á zambam.

²⁴ Amu Amai Amanɛ an ku si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpā nla nla. Á tiaa ineɛu bii í je a kù buu mɔm wo.

²⁵ Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù je amu ya Mɛetu. Nɔ Jesu í jeaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ije iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

²⁶ Waati iyi à waa je, ɲoi Jesu í so pɛɛ nɔ í saabu Ilaaɔ titā í bei í bububue í na mɔcɔe ɲau, í ni, iyi ihɛi í je aram, i gba i je ɲa.

²⁷⁻²⁸ Si anyii nɲu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛɛ í saabu Ilaaɔ nɔ í na ɲa í ni, iyi ihɛi í je njem. Nɲui í je nyindai akabuu iyi Ilaaɔ í ɗi do amanɛ ɲa. An nikāɛ

na irii ine nkpɔ ku ba n kpa idei dulum du ηa. Inε fei, i mɔ ηa.

²⁹ An sɔ ηε, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ vɛε má í gbe hee ajɔ iyi awaε ηa fei aa ka mɔ vɛε titɔ si bommai Baam.

³⁰ Si anyiε à kɔ iri ηa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivieu.

Piεε á jã ku ni nηu ku mà Jesu

(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

³¹ Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔε ηa í ni, idũuyi mɔm, inε fei aa nyið anyi na irim. Béi Ilaaɔ́ í fɔ si kukɔi ideε, bεεbei á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudã ηau a fangaa bii fei.

³² Amma an jĩ hai si bale nɔ n cua nηε n bɔ ilei Galilee.

³³ Nɔi Piεε í sɔɔ́ í ni, baa bii ine fei wa nyið anyi na iriε, amu n kaa n nyið anyi pai.

³⁴ Nɔi Jesu í sɔɔ́ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm, hee ajεε ku maa kɔ, aa jã ise gbεeta i ni i kù màm.

³⁵ Amma Piεε í jεaá í ni, n kaa n kɔsiε pai, baa bii í jε an ku do awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ηau mɔ fei à fɔ bεεβε.

Jesu wa ce kutɔɔ Gεsemanee

(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

³⁶ Nɔi Jesu do mɔcɔε ηa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gεsemanee. Iyi à to be nɔ́ í sɔ́ ηá í ni, i buba ihɛ́ titã ηa n koo n ce kutɔɔ wa.

³⁷ Nɔi í gbã Piεε do ama minjii Zebedee ηau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ́ í naa siε hee araε fei í rɔ.

³⁸ Nɔi í sɔ́ ηá í ni, inɔ kufɔ́ í naa sim nla nla hee wa bi ku kparam. I wa ihɛ́, i bam njoo ku wɔ ηa.

³⁹ Iyi í fɔ bεεβέ í tã, ηɔí í bɔ waju keeké í koó í sεεbata ile wa ce kutɔɔ́ í ni, Baam, bii á ce, jè wahalau

ihē ku j̄im. Amma do n̄ju fei, ku maà ti ku j̄e ti idə̀bim, j̄ə idə̀bie ku ce.

⁴⁰ Si anyiē n̄j̄i í nyi wa bi m̄c̄ə m̄eeta n̄au í ba n̄a à waa sí n̄joo. N̄j̄i í bee Piēē í ni, deb̄ei, i kù ȳə̀k̄ə i kù bam n̄joo ku w̄ə baa l̄eēu ak̄ā n̄a?

⁴¹ I w̄ə n̄joo n̄ə i maa ce kut̄ə n̄a ku ba i maà dasi kul̄ēlei in̄e n̄a. Id̄əi aman̄e í bi, amma araē í kua gbugb̄āe.

⁴² N̄ə í j̄ìd̄ə n̄a is̄e gbeej̄isia má í koo í ce kut̄ə í ni, Baam, bii ì j̄e wahalau ihē kaa j̄im, bii í j̄e kù n̄e beì á ce iyi n kù ȳə̀i, j̄ə idə̀bie ku ce.

⁴³ Iyi í ce kut̄ə í t̄ā n̄j̄i í nyi wa bi tu n̄a má n̄ə í ba n̄a à waa sí n̄joo má, domi n̄joo wa kpa n̄a.

⁴⁴ Jesu í j̄ə n̄a má, í koo í ce kut̄ə is̄e gb̄eetasiaē si ide ak̄āu.

⁴⁵ N̄ə í nyi wa bi tu n̄a má í s̄ə n̄a í ni, ì s̄ū ì waa sími n̄ai hee n̄sei? I c̄ə, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Am̄ai Aman̄e a daa ilu dulum n̄a si aw̄ə.

⁴⁶ In̄e iyi á zambam wa to wa. I dede kaa k̄òo n̄a.

À mu Jesu

(C̄ə Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Z̄āa 18:3-12)

⁴⁷ Iyi Jesu wa f̄ə beēbe gbak̄ā, n̄j̄i Zudasi, in̄e ak̄āi m̄c̄ə maateēji n̄au í to wa. Zamaa n̄la ḡə wa toōē wa à waa mu taakuba n̄a do golo n̄a. In̄e ngboi woo weei Ilaaḡ n̄a do in̄e ngbo n̄ai à b̄e n̄a wa.

⁴⁸ Waati iyi Zudasi í dasi id̄ə n̄ju ku zamba Jesuu, í s̄ə in̄e n̄au nyinda ḡə iyi n̄ju á ce. Í ni, in̄e iyi an koo n̄ ya n̄ baabaē, Laf̄ēē mb̄e, i muu.

⁴⁹ Hai Zudasi í to wa gbak̄ā, í s̄ek̄eēi si Jesu í ni, irei ì caal̄e, M̄eetu. N̄ə í baabaē.

⁵⁰ N̄j̄i Jesu í s̄ḡə í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo. N̄ə in̄e n̄au à to Jesu aw̄ə gbak̄ā à muu.

51 N̄ɔi inɛ akāi m̄ɔcɔi Jesu ηau í yɔ taakubaɛ í café it̄i amaacei woo wee n̄lai Ilaaɔu í buu.

52 Amma Jesu í s̄ɔ́ í ni, sindo taakubaɛ si ank̄ɔɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei, taakubai á na ku kpa laf̄ɛ m̄ɔ.

53 I kù mà iyi bii ñ bi an ȳk̄ɔ n t̄ɔɔ Baam, n̄ɔ gbakā ku sambaam amaleka dubu nkp̄ɔ nkp̄ɔ wa a naa a sobim?

54 Amma bii ñ ce b̄ɛɛb̄ɛ, kuk̄ɔi ideɪ Ilaaɔ iyi í ni mii ηau ih̄ɛ fei á bam nii kaa k̄ɔ.

55 N̄ɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu bɛ ηa do taakuba do golo ηa b̄ɛi woo ce ile? Ñ ya n wa si in̄ɔ n̄ɛ aj̄ɔ fei n maa n k̄ɔ inɛ ηa si cio kpas̄ɛi Ilaaɔ, n̄ɔ i kù mum ηa.

56 Amma n̄ɛ ηau bɛ fei í cei ku ba ide iyi walii ηau à f̄ɔ si t̄iai ideɪ Ilaaɔ ku k̄ɔ.

N̄ɔi m̄ɔcɔ ηau fei à j̄ɔ̀̀ à sa.

Jesu í wa wajui igb̄ɛi woo kiiti ηa

(C̄ɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Z̄aa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ηa iyi à mu Jesuu à b̄ɔ̀̀ɛ bi Kaifu woo wee n̄lai Ilaaɔ. Tengi b̄ɛi woo k̄ɔ inɛ ηa si wooda ηau do inɛ ngbo ηau à t̄ɔ̀̀ɔ.

58 N̄ɔ Piɛɛ í wa hee j̄iij̄i wa too Jesu wa do anyi hee í b̄ɔ̀̀ in̄ɔ bantumai kpas̄ɛi woo wee n̄lau. N̄ɔi í buba b̄ɛ do woo degbe and̄ɛ koofa ηau na ku ȳɔ̀̀ b̄ɛi ideu á kpà̀ ɔ̀̀ iri.

59 Waati n̄ɛ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ηa do igb̄ɛi woo kiiti ηau fei à waa d̄ɛ a má Jesu ide iyi aa ȳɔ̀̀ taaleɛ ku ba a kpā̄.

60 Amma a kù ba ide iyi aa yèdò taalee baa do iyi ilu seeda ibo nkɔ́ í naa í máa ide fei. Si anyii n̄ju, amanɛ minji gɔ́ ña à naa.

61 À ni, məkɔ́u ihē í ni n̄ju á yəkɔ́ ku lege kpasēi Ilaaḍ nɔ́ si afei ajɔ́ mɛeta n̄ju ku ma mmue má.

62 N̄joi woo wee nlai Ilaaḍu í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ́? Ide mii ine ñau ihē à waa yèdò taalee.

63 Amma Jesu wa cokoe. N̄joi woo wee nlau í s̄o í ni, do irii Ilaaḍ, fɔ́ bii awɔ́u Amaí Ilaaḍ ine iyi Ilaaḍ í cicauí*.

64 N̄joi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bei ì fɔ́. Nɔ́ ñ wa n s̄o ñei, aa ye amu Amaí Amanɛ ñ wa n buba awɔ́ n̄jei Ilaaḍ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ m̄oi aa na i yem ña ajɔ́ akã n naa si kudũi iji má.

65 N̄joi woo wee nlau í ga ibɔ́ɛ ku nyisiò idɔ́kɔ́ɛ. N̄joi í ni, wa bu Ilaaḍ. A kù waa de ilu seeda kãma má. I gbɔ́ bei wa bu Ilaaḍ ña.

66 Bɛirei ì ye a cea məkɔ́u ña. N̄joi aña fei à ye taalee à ni í to a kpaá.

67 N̄joi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ́ nɔ́ à waa daa kutu, ine gɔ́ ña mɔ́ à waa sambalɛ.

68 Nɔ́ à ni, awɔ́ iyi ì waa kpe araɛ ine iyi Ilaaḍ í cicau, s̄o wa ine iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni n̄ju kù mà Jesu

(Cɔ́ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛu. N̄joi mudɛɛ woo ce icɛ gɔ́ í sɛkɛɛ siɛ wa í ni, awɔ́ mɔ́ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu.

* **26:63 do irii Ilaaḍ** Do Gerɛki à ni, do irii Ilaaḍ iyi í wɛɛ.

⁷⁰ Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà iyi ì waa fɔ.

⁷¹ Si anyie, nɔ́ í dede í bɔ ikpa ande kabau. Nɔ́i mudɛɛ amaace mmu gɔ́ í yɔɔ má, nɔ́ í sɔ́ ine ŋa iyi à wa beu í ni, inɛɛu ihɛ́ í tako í wɛɛ do Jesu inɛi Nazaretiu.

⁷² Nɔ́i Piɛɛ í jã má nɔ́ í ceekpe í ni, n kù mà inɛɛu bɛ.

⁷³ Iyi í kɔ́osi má, ŋɔ́i ine ŋa iyi à wa beu à sekee si Piɛɛ à ni, ntɔ́ ntɔ́ awɔu ine akã ŋɔ́ai. Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awɔu inɛi Galilei.

⁷⁴ Nɔ́i í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔ́kɔu. Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ.

⁷⁵ Nɔ́ Piɛɛ í ye gígii ide iyi Jesu í sɔ́ɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ́ aa jã ise gbɛɛta i ni i kù mà̀m. Nɔ́i í fita í koo wa kpata ntɔ́ ntɔ́.

27

À bɔ̀ò Jesu wajui Pilati

(Cɔ́ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

¹ Nɔ́i daadaakɔ́ ine ngboi woo weei Ilaaɔ́ ŋa do ine ngbo ŋa fei à jilɔ́ si aŋa a kpa Jesu.

² Nɔ́ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ́.

Ikui Zudasi

(Cɔ́ IWB 1:18-19)

³ Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í ye bei à ye taaleɛ a kpa, ŋɔ́i inɛɛ́ í fɔ́. Nɔ́ í nyiò fiaɪ iso fũfũ kuntaau bi ine ngboi woo weei Ilaaɔ́ ŋa do ine ngbo ŋau.

⁴ Í sɔ́ ŋa í ni, ñ ce dulum si bei ñ zamba ine dee deeu ihɛ́ a kpa. Amma à jɛaa à ni, yoomai í ye wa. Í jɛ ideɪ iriɛ.

⁵ Nɔi Zudasi í nyɔ fiaɔ si kpasɛi Ilaaɔ be í neɛ. Nɔ í koo í dasi kɔɔe ikú lele í kpa araɛ.

⁶ Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à tasi fiaɔ à ni, beirei aa ka ceò fiaɔ ihɛ. A kù ne kpãa ka dasi kpakoi kpasɛi Ilaaɔ si na iyi í jò fia iyi à sã na a nikãò njei inɛ gɔi.

⁷ Iyi à busi nje à tã, nɔ à so fiaɔ à raò ikoi woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ɲa.

⁸ Na ɲɔi í jò à ya kpe ikou ikoi nje baa nnyi.

⁹ Bɛɛbei idei Zeremii waliu í ce si bei í ni, à so fiaɔ isɔ fufú kuntaau, fia iyi inɛi Izireli ɲa à jesi aɲa a sã na iriɛu,

¹⁰ nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bei Aɔ Lafɛɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ɲa

(Cɔ Maaku 15:2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

¹¹ Nɔi à koo à leekɪ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beɛɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ɲa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bei ì fɔ.

¹² Si anyii nɲu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau à waa máa ide, nɔ kù ni nɲa ide kãma.

¹³ Nɔi Pilati í beɛɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ɲa iyi inɛ ɲa à fɔ à waa yeò taaleɛ ba.

¹⁴ Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À ye taalei Jesu a ba a kpa

(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

¹⁵ Wee si jingauɪ Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya jò inɛi piisɔɔ akã iyi zamaa í bii.

¹⁶ Wee, waati beɛbe inɛ gɔ í wa ile piisɔɔ be, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa.

17 N̄ɔi í j̄ò iyi zamaau í t̄ɔt̄ɔ, Pilati í bee ɲa í ni, yooi ì bi n̄ j̄ò n̄ɲe, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu.

18 Í f̄ɔ b̄eɛbei si na iyi í j̄ò wa mà s̄aa s̄aa iyi na igui í j̄ò à daa n̄ɲu Jesu si aw̄ɔ.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ɲɔi aboe í b̄e siɛ in̄e ḡɔ wa í ni, màà dasi ideɪ in̄e dee deeu b̄e baa, domi ídũ, iyi ñ wa n̄ sũ, ñ ye wahala jiida jiida si ala na iriɛ.

20 Amma in̄e ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do in̄e ngbo ɲau à wasi ku mante zamaau à waa ni à s̄ɔ Pilati ku nyaa aɲa Barabaa n̄ɔ ku j̄ò a kpa Jesu.

21 N̄ɔ Pilati í bee ɲa í ni, si aman̄e minji ɲau b̄e, yoo n̄ɲai ì bi n̄ j̄ò n̄ɲe. N̄ɔ à ni, Barabaa.

22 N̄ɔ Pilati í ni, to, b̄eirei an̄ cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. N̄ɔi aɲa fei à ni, kpa kpaɛ si j̄ii ku gaau.

23 N̄ɔi Pilati í bee ɲa í ni, laalɔ yoomai í b̄ei í ce. Amma b̄ei Pilati wa f̄ɔ fei, b̄eɛbe moi in̄e ɲau à ya d̄ɔ anu hee lele a ni, kpa kpaɛ si j̄ii ku gaau.

24 Iyi Pilati í ye mīi iyi n̄ɲu wa ce fei ngbei, wakatau wa k̄ɔsi m̄ɔm nii, ɲɔi í bu inyi í w̄ɔ si wajui zamaau í nyisi iyi baai n̄ɲu kù wa si ideu, í ni, n̄ɲei m̄ɔk̄ɔ dee deeu ih̄ɛ ku nik̄aɛ kù ye m̄, í j̄e ideɪ irii n̄ɲe.

25 N̄ɔi in̄e ɲau fei à j̄e à ni, kunik̄ai n̄ɲeu ku j̄e ideɪ irii awa do ama nwa ɲa.

26 N̄ɔi Pilati í j̄ò ɲa Barabaa, n̄ɔ í j̄ò à tea Jesu kp̄ɔt̄ɔ. Si anyii n̄ɲu, n̄ɔ í da ɲa si aw̄ɔ a koo a kpa kpaɛ si j̄ii.

Sooge ɲa à waa yaako Jesu

(C̄ɔ Maaku 15:16-20; Z̄aa 19:2-3)

27 Si anyii n̄ɲu ɲɔi sooge ɲa à gb̄ã Jesu à l̄òɛ kabai ilu il̄eu, n̄ɔ à t̄ɔt̄ɔ sooge ɲa iyi à gbe ɲau fei b̄e.

28 À bə nyauε ηα nə à daa si ibə nkpa sisə gə.

29 Nə à ba fulai agũ à lea si iri, nə à naa kpokpoo si awə njεε, à bei à gulε si wajue à waa yaakoε à waa ni, fə ilaalui Zuifu ηα.

30 Njəi à tu sie antə nə à gba kpokpoo à cāa si iriε.

31 Iyi à yaakoε à tā, ηjəi à bəaa ibə nkpaυ à bei à daa si ibəε à gbāa à waa bə ku kpakpae si jji ku gaau.

À kpakpa Jesu si jji ku gaau

(Cə Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zāa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inə iluu ηjəi à ko inei Sireni gə à ya kpoo Siməə. Njəi sooge ηau à tilasie à kāa jji ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.

33 Nə à waa bə inya gə iyi à ya kpe Gəəgəta, waatə inya iyi í jə kokoi iri. Waati iyi à to be,

34 à na Jesu atē vεε iyi à yəgεε do alolo. Amma iyi í tiεε kù bi ηjəu ku məə.

35 Njəi à kpakpae si jji ku gaau nə à ta kpasə si jjinεε ηau à ce ikpēε.

36 Nə à buba à waa degbeε.

37 Si antai iriε do lele, à kə ide iyi wa fə taale iyi í ce à ni, inε ihēi í jε Jesu, Ilaalui Zuifu ηα.

38 Njəi à kpakpa ile minji gə ηα be má, inε akā ikpa awə njεε, inε akā mə ikpa awə cangae.

39 Inε ηα iyi à waa too do be à ya gbugbā irii a maa buu,

40 a maa ni, kù jε awəi ì ni aa lege kpasēi Ilaā nə i maa má si afei ajə mεeta? To, bii awəu Amai Ilaāi, faaba arae be, kita wa hai si antai jji ku gaau.

41 Bεεbei inε ngboi woo weei Ilaā ηα do woo kə inε ηα si wooda ηα do inε ngbo ηau à ya maa yaakoε a maa ni,

42 Í faaba ine gɔ ɲa amma í mɔngɔ ku faaba araε. Kù je í ni nɲu ilaalui inei Izireli ɲai? To, ku kita wa hai si antai ʒii nɔu ku ba ka dasie naane.

43 Í dasi Ilaaɔ naane nɔ í ni nɲu Amai Ilaaɔi. Debei, bii Ilaaɔ í ne kubie ntɔ ntɔi ku faabaε.

44 Beεbe mɔi ile ɲa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu à ya maa yaakoε.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

45 Nɲi dasã nkpaɔu ilu í kuku si ile fei hee í koo í to isɔ mɛetai aε.

46 Nɔ si isɔ mɛetau Jesu í dɔ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce ì fūsím aWɔ.

47 Nɲi ine gɔ ɲa iyi à wa beu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpe Elii.

48 Nɲi gbakã ine akã ɲɲa í sei í koo í dɔ kanya si golo gɔ í sɔsi inyiikã í bei í naa í toa Jesu ku cɔɔcɔε.

49 Amma ine ɲa iyi à gbe ɲau à ni, jɔɔ titã, ka cɔ bii Elii á na ku faabaε.

50 Nɔ Jesu í dɔ anu má hee lele í bei í ku.

51 Asee, waati beεbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpasɛi Ilaaɔu í ga í kpɛ minji hai lele hee ku bɔ ile, nɔ ile í yaya hee kuta ɲa à la.

52-53 Bale ɲa à cɔ, nɔ woo dasi Ilaaɔ naane nkpaɔ ɲa iyi à tako à ku wo à ʒi má, à fita hai inɔ bale. Si anyii kujii Jesu nɔ à bɔ Zeruzalemu ilu kumáú à tuse ara ɲɲa bi ine nkpaɔ.

54 Nɲi ine ngboi sooge ɲa do ine ɲa iyi à wa bi tɛε à waa degbe Jesuu à ye kuyayai ilɛu do mii ɲa iyi í ce fei ɲɔi njo nla nla í mu ɲa à waa ni, ntɔ ntɔ, ineεu ihɛ Amai Ilaaɔi.

⁵⁵ Inaabo nkpɔ ɔɔ ɲa à wa be, à waa cɔ Jesu wa hai jiji. À too Jesu wai hai Galilee a naa a gbɔa.

⁵⁶ Si inɔ ɲɲa Maari inɛi Madalau do Maari iyei Zaaƙi do Zozɛfu, do iyei amai Zebedee ɲa, aɲa fei à wa be.

À dasi ikui Jesu bale

(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

⁵⁷ Iyi ale í le, ɲɔi mɔkɔ ilu fia ɔɔ í naa be. À ya kpoo Zozɛfu, inɛi Arimateei. Wee ɲɲu mɔ mɔcɔi Jesu í wa je.

⁵⁸ ɲɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔe ikui Jesu. Nɔ Pilati í yɔɔdaa í ni a naa.

⁵⁹ Zozɛfu í so ikuu í woo do acɔ fũfũ titɔ ɔɔ.

⁶⁰ Nɔ í koo í suu si isai kuta ɔɔ iyi í jɔ à gbea ɲɲu takae wo, amma a kù dasi inɛ ɔɔ titã. Si anyie nɔ í bimbili kuta nla ɔɔ í ðið andei baleu í bei í ne.

⁶¹ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔu à wa be à waa buba kɔkɔi baleu.

Bale ku degbe

⁶² Iyi ajɔi sɔɔlui kusimiu í kpa iri, ɲɔi inɛ ngboi woo weei llaaɔ ɲa do Farisi ɲau à bɔ bi Pilati ajɔ*.

⁶³ À ni, lafɛɛ, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si waati iyi í weɛ si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia ɲɲu á ji hai si bale má.

⁶⁴ Na ɲɲu, jɔ a maa degbe baleu hee ku to zakai ajɔ mɛɛta, ku ba mɔcɔe ɲa a maà na a nya ikuu, a bei a koo a sɔ inɛ ɲa a ni, í ji hai si bale. Waati beɛbe iboi ankãanyiu ihɛ á na ku re baa ti takou má.

* **27:62 iyi ajɔi sɔɔlui kusimiu í kpa iri** Bi Zuifu ɲa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai ale.

⁶⁵ Nɔi Pilati í sɔ̄ ɲa í ni, i gbã sooge ɲau a koo a degbeɛ bei ì bi ɲa.

⁶⁶ Nɔ̄ aɲaò ɲa fei à bɔ bi balɛu. À ce nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ ɔ̄ ku maà cūu. Nɔ̄ à jilɛ sooge ɲa bɛ à waa degbeɛ.

28

Kujji Jesu hai si bale

(Cɔ̄ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

¹ Iyi ajɔi kusimiu í lɔ, ajɔ amaazuma daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔ̄ à bɔ balɛu ku cɔ̄.

² Nɔi gbakã ilɛ kuyaya nla ɔ̄ í dede nɔ̄ amalekai Aɔ̄ Lafɛɛ ɔ̄ í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si.

³ Wajue wa daana bei kuɲɔi ijɪ nɔ̄ nyauɛ ɲa mɔ̄ wa fūuta bei iwu tafa.

⁴ Nɔi njo í mu woo degbe ɲau hee à waa yaya nɔ̄ à cuku ilɛ bei iku ɲa.

⁵ Nɔi amalekau í sɔ̄ inaabo ɲau í ni, inɛ, i maà jò njo ku mu ɲɛ. N̄ mà iyi Jesu inɛ iyi à kpakpa si jɪi ku gaauui ì waa dɛ ɲa.

⁶ Kù wa ihɛ má, í jɪi hai si bale si bei í tako í fɔu. I naa i cɔ̄ bii í tako wa sū wo,

⁷ nɔ̄ i koo ɲya ɲya i koo i sɔ̄ mɔ̄cɔɛ ɲa i ni, í jɪi hai si bale. Á cua ɲɛ ikpa Galilee. Bei aa yɔ̄ ɲa. Iyi ñ nɛ an sɔ̄ ɲɛ mbɛ.

⁸ Nɔi à sinda ɲya ɲya hai bi balɛu do njo. Nɔ̄ baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ̄ didɔ̄ nla nla má. Nɔi à sɛi à koo à sɔ̄ mɔ̄cɔɛ ɲa laabaauu.

⁹ Nɔi Jesu í kò ɲa í ni, i fɔ̄. Nɔi à sɛkɛɛ siɛ wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajue.

¹⁰ Nɔ Jesu í sɔ̃ ɲa í ni, i maà jò ɲjo ku mu ɲε. I koo i sɔ̃ kpaaɓim ɲa a bɔ Galilee, bei aa yem.

Idei woo degbe ɲa

¹¹ Waati iyi à wa si kpãa à waa ɲεu, ine gɔ ɲa si woo degbe ɲau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia ine ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ɲa mii iyi í ceu fei.

¹² Nɔ ine ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ɲau à ce kutɔtɔ do ine ngbo ɲau à busi ɲje nɔ à mua sooge ɲau fia nkpɔ gɔ,

¹³ à sɔ̃ ɲa à ni, i sɔ̃ ine ɲa i ni mɔcɔε ɲa à naa idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sɔ̃ ɲjoo ɲa.

¹⁴ Bii ilu ileu í gbɔ ideu, à mà bei aa ka ce ku ba ku maà kpã ɲε iju.

¹⁵ Sooge ɲau à gba fiaw nɔ à ce bei à tɔɔ ɲau. Nɔi í jò ideu í fangaa si inɔi Zuifu ɲa hee do nnyi fei.

Icε iyi Jesu í jàa mɔcɔε ɲa

(Cɔ̃ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁶ Jesu í bɔ Galilee. Si anyii ɲɲu nɔ mɔcɔ maatakã ɲau à koo à baa be si iri kuta bii í tako í sɔ̃ ɲa wou.

¹⁷ Iyi à yɔɔ, ɲɔi à waa guleaa. Amma gɔgɔ ɲa à waa sika sika.

¹⁸ Nɔi Jesu í sekεε si ɲa wa í ni, yiikoi lele do ti ile fei à nam nii.

¹⁹ Na ɲɲu, i koo si dimi fei, i ce ɲa mɔcɔm ɲa. Nɔ i dasi ɲa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundi Ilaaɔ̃.

²⁰ Nɔ ide ɲa iyi ñ sɔ̃ ɲε fei, i kɔ ɲa si ide ɲau ku jirima ɲa. Nɔ an maa n wεε do inε ajɔ fei hee kɔɔi andunya

Akabuu Titõi Idei Ilaaᵔ Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titõi Idei Ilaaᵔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282